

Druhé zajetí Václava IV. z italské perspektivy*

ONDŘEJ SCHMIDT

V průběhu středověku se celá řada panovníků ocitla v zajetí. Někdy k tomu došlo v důsledku prohrané bitvy, jindy králové upadli do předem nastražené léčky nebo se stali obětí mocenského převratu na dvoře.¹ Jako patrně nejznámější zajatý panovník pozdního středověku vstoupil do historické paměti francouzský král Jan II. Dobrý, jehož několikaletý pobyt v Anglii je detailně dokumentován písemnými prameny. Řadu případů uvěznění korunovaných hlav nicméně nalezneme také v prostředí střední Evropy, a právě jeden z nich je předmětem následujících stran: druhé zajetí českého a římského krále Václava IV. v letech 1402–1403. Nejedná se v žádném případě o neznámou epizodu, právě naopak. Její vylíčení nalezneme snad v každé syntéze týkající se příslušného období. Již František M. Pelcl mohl koncem 18. století na základě kritického rozboru pramenů doložit, že Václav IV. nebyl zajat třikrát, jak se tehdy v soudobém dějepisectví tradovalo, nýbrž pouze dvakrát.² Během následujících dvou staletí na jeho výklad navázali v rámci širěji pojatých prací mnozí další historikové, jimž se podařilo obohatit podání této události o nové prameny,

* Studie vznikla v rámci projektu GA ČR 15-14758S „Zikmundova strana v husitských Čechách“ a za podpory stipendia Husovy nadace na rok 2016/17. Za inspirativní diskuse k tématu a korektury textu studie jsem jako obvykle zavázán Dr. Petru Elbelovi. Za poučené glosy ke Starým letopisům českým děkuji Mgr. Davidu Kozlerovi. Kolaci edice provedl Dr. Daniel Luger, za jehož laskavou pomoc mu zde rovněž vyjadřuji vděčnost.

1) Gerald SCHWEDLER, *Herrschartreffen des Spätmittelalters. Formen – Rituale – Wirkungen*, Ostfildern 2008, s. 205–227; Carl PFAFF, *Der gefangene König*, Basler Zeitschrift für Geschichte und Altertumskunde 71, 1971, s. 9–35.

2) František Martin PELCL, *Diplomatische Beweise, daß der römische König Wenzel nicht dreymal, sondern nur zweymal gefangen worden*, Abhandlungen einer Privatgesellschaft in Böhmen, zur Aufnahme der Mathematik, der vaterländischen Geschichte und der Naturgeschichte 4, 1779, s. 18–70; Týž, *Lebensgeschichte des römischen und böhmischen Königs Wenceslaus II*, Prag – Leipzig 1790, s. 450–484.

podněty a interpretace.³ Samostatnou pozornost však tématu věnoval pouze Ivan Hlaváček, jenž mimo jiné poukázal na některé důležité diplomaticko-správní aspekty Václavovy „vídeňské vazby“.⁴

Přestože nelze tvrdit, že by se druhému zajetí krále Václava nedostávalo od historiků náležitě pozornosti, jeho lepší poznání limituje povaha pramenů. V první řadě jsou k dispozici nejrozličnější kronikářské či – přesněji řečeno – analistické záznamy především z českého a rakouského prostředí a dále řada diplomatických písemností převážně listinného charakteru. Kromě toho je třeba upozornit na několik pozoruhodných manifestů a žalobních článků, které podávají vlastní, značně tendenční verzi událostí.⁵ Mnohem barvitější a zároveň bezprostřednější svědectví nabízí korespondence, a právě zde, stejně jako v řadě dalších případů, kdy jsou naše „domácí“ prameny skromné, vystupují svým významem do popředí písemnosti dochované na území Itálie.⁶ Někdy se jedná přímo o Zikmundovy či Václavovy listy pro italské příjemce, mnohem častěji však přichází ke slovu korespondence obsahující různé spolehlivé zprávy, jež tehdy v Itálii kolovaly o dění ve vzdálených českých zemích. Nejzajímavější jsou pak diplomatické depeše odesílané vyslanci přítomnými v daný okamžik přímo na místě, tj. v našem případě na královském dvoře Václava IV. Podívejme se nyní na dva nejdůležitější pramenné soubory, představující hlavní východisko mých dalších úvah.

První z nich je v dosavadní historiografii zcela neznámý, přestože má pro poznání druhého zajetí Václava IV. poměrně zásadní význam. Jedná se o celkem šest listů-depeší (*dispacci*), sepsaných v létě 1402 Simonem da Crema, vyslancem tehdejšího vládce Mantovy Francesca Gonzagy, který jej pověřil diplomatickou misí na dvoře

3) František PALACKÝ, *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě* II. *Od roku 1253 až do roku 1403*, Praha ¹1894, s. 426–434; Václav Vladivoj Tomek, *Dějepis města Prahy* III, Praha ²1893, s. 410–420; František Michálek BARTOŠ, *České dějiny* II/6. *Čechy v době Husově (1378–1415)*, Praha 1947, s. 189–205; Jiří SPĚVÁČEK, *Václav IV. 1361–1419. K předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986, s. 332–350; Petr ČORNEJ, *Velké dějiny země Koruny české V. 1402–1437*, Praha – Litomyšl 2000, s. 72–79; Václav ŠTĚPÁN, *Moravský markrabě Jošt (1354–1411)*, Brno 2002, s. 520–561.

4) Ivan Hlaváček, *Die Wiener Haft Wenzels IV. der Jahre 1402–1403 aus diplomatischer und Verwaltungsgeschichtlicher Sicht*, in: Husitství – reformace – renesance. Sborník k 60. narozeninám Františka Šmahela I, edd. Jaroslav Pánek – Miloslav Polívka – Noemi Rejchrtová, Praha 1994, s. 225–238; Týž, *König Wenzel (IV.) und seine zwei Gefangennahmen (Spiegel seines Kampfes mit dem Hochadel sowie mit Wenzels Verwandten um die Vorherrschaft in Böhmen und Reich)*, *Quaestiones Mediaevali Novae* 18, 2013, s. 115–149, zde s. 136–143.

5) Relevantní kroniky a analýzy budou citovány níže; nejvýznamnější diplomatické prameny přináší *Deutsche Reichstagsakten* (dále jen DRTA) V. 1401–1405, ed. Julius Weizsäcker, Gotha 1885; CDM XIII. *Vom Jahre 1400 bis 1407*, ed. Vincenc Brandl, Brünn 1897; F. M. Pelcl, *Lebensgeschichte* II, *Urkundenbuch; Codex Přemyslaeus. Regesty z výpisů z dvorských register Václava IV. z doby kolem a po roku 1400*, ed. Ivan Hlaváček, Praha 2013 (= AČ 39).

6) Připomeňme např. proslulou depeši gonzagovského vyslance Bonifacia de' Coppi z Prahy, již vydal Rudolf Knott, *Ein mantuanischer Gesandtschaftsbericht aus Prag vom Jahre 1383*, *Mittheilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen* (dále jen MVGD) 37, 1898/99, s. 337–357. Dále srov. Ondřej Schmidt, *Václav IV., Jošt a Prokop očima italského vyslance. K situaci v lucemburském rodě roku 1390*, *Časopis Matice moravské* 137, 2018 (v tisku); souhrnně k mantovským depeším z Václavova dvora Týž, *Wenceslas IV and his Court through the Eyes of the Envoys of Mantua: Some New Evidence from the Gonzaga Archive*, příspěvek vyjde ve sborníku z erfurtské konference „Wenzel IV. (1361–1419). Neue Wege zu einem verschütteten König“.

krále Václava. Zatímco první dva listy z Prahy se dochovaly vcelku logicky mezi dalšími depešemi z císařského dvora, čtyři další se nacházejí v sekci obsahující korespondenci adresovanou vládci Mantovy z různých koutů jeho území, a je proto pochopitelné, že dosud pozornosti historiků unikaly. Současně je třeba upozornit, že text těchto depeší hovoří i o některých deperditách; máme tak k dispozici pouhý zlomek původního stavu. Jedná se o běžné a dobovému úzu ničím se nevymykající diplomatické depeše ve formě uzavřeného listu (*litterae clausae*), psané na papíře a zpečetěné pečeti malých rozměrů. Jazykem těchto listů je v souladu s nastupujícím trendem v rámci tehdejší diplomatické písemné komunikace italština. Vzhledem k tomu, že hlavním cílem depeší bylo především detailně a důvěryhodně informovat o dění na cizím dvoře, musíme jim přiznat poměrně vysokou míru spolehlivosti.⁷

Druhému klíčovému okruhu pramenů se naproti tomu dostalo již několikerého edičního zpřístupnění, a díky tomu byl často využíván. Když na počátku quattrocenta zahájila Republika sv. Marka svoji proslulou expanzi ve směru *terraferma*, skončila roku 1405 pod její vládou také Padova s příslušným teritoriem, přičemž její původní vládce Francesco Novello da Carrara se dvěma svými dědici zemřel v benátských kobkách. Benátky pochopitelně neměly žádný zájem udržovat memorii na původní padovskou dynastii a Consiglio dei Dieci (kolegium zodpovědné za bezpečnost Republiky) rozhodlo carrarovský archiv zničit, k čemuž skutečně došlo.⁸ Přesto se šťastnou náhodou mezi rukopisy benátské „Marciany“ dochoval jeden svazek register misivů carrarovské kanceláře obsahující odchozí korespondenci z roku 1402. Pro nás je důležité, že se zde nachází také množství informací týkajících se Václavova zajetí, což zároveň poskytuje cenný vhled do fungování zpravodajské činnosti v této době. Rukopis obsahuje jak listy latinské, tak italské; zatímco ty první byly českými historiky poměrně hojně excerpovaným pramenem, druhá skupina stála poněkud na okraji jejich pozornosti.⁹

7) Archivio di Stato di Mantova, Archivio Gonzaga (dále jen ASMn, AG), busta 439, č. 35, 36; busta 2391, č. 44–47. Kritická edice všech šesti písemností je zpracována v příloze této studie. První dvě depeše cituje již Gabriele NORI, *Crema, Simone da*, in: *Dizionario Biografico degli Italiani* (dále jen DBI) XXX, Roma 1984, s. 592–593, zde s. 592; na fond Lettere ai Gonzaga dai Paesi, v němž jsou obsaženy ostatní čtyři listy, mě v jiné souvislosti upozornila Dr. Veronika Proske, za což jí zde děkuji. Ke gonzagovskému archivu viz Pietro TORELLI, *L'Archivio Gonzaga di Mantova I*, Ostiglia 1920; Alessandro LUZIO, *L'Archivio Gonzaga di Mantova II. La corrispondenza familiare, amministrativa e diplomatica dei Gonzaga*, Verona 1922; k osobě Simona da Crema viz níže. Diplomatické depeše analyzovali Francesco SENATORE, „*Uno mundo de carta*.“ *Forme e strutture della diplomazia sforzesca*, Napoli 1998; Týž, *Ai confini del „mundo de carta“*. *Origine e diffusione della lettera cancelleresca italiana (XIII–XVI secolo)*, *Reti Medievali Rivista* 10, 2009, s. 239–291; Isabella LAZZARINI, *Materiali per una didattica delle scritture pubbliche di cancelleria nell'Italia del Quattrocento*, *Scrineum Rivista* 2, 2004, s. 155–239. Archivní fondy zhodnotil Vincent ILARDI, *Fifteenth-Century Diplomatic Documents in Western European Archives and Libraries (1450–1494)*, *Studies in the Renaissance* 9, 1962, s. 64–112.

8) K dobytí Padovy Benátkami viz Michael Edward MALLETT, *La conquista della Terraferma*, in: *Storia di Venezia. Dalle origini alla caduta della Serenissima IV. Il Rinascimento. Politica e cultura*, edd. Alberto Tenenti – Ugo Tucci, Roma 1996, s. 181–244, zde s. 185–189; Benjamin G. KOHL, *Padua under the Carrara, 1318–1405*, Baltimore – London 1998, s. 329–336; k osudům carrarovského archivu tamtéž, s. xxii–xxiii.

9) Některé z písemností relevantních pro tuto problematiku vydal již Giuseppe VALENTINELLI, *Francisci Novelli de Carraria, Patavii ducis, epistolae Austriae principibus et episcopo Tridentino datae*, *Archiv für Kunde österreichischer Geschichts-Quellen* 26, 1861, s. 355–378, většinu pak J. Weiszäcker v rámci

V následujícím výkladu se pokusím znovu osvětlit události počáteční fáze druhého zajetí Václava IV. (cca březen–září 1402) a vnést na některé jeho stránky nový pohled, a to především s využitím dvou výše popsaných pramenných celků. Ty je samozřejmě nutné konfrontovat také s ostatními dochovanými prameny a dosavadním bádáním. Leitmotivem přitom bude Zikmundem i Václavem průběžně ohlašované, nikdy však nerealizované italské tažení do Říma za císařskou korunou. S tím souvisí i v historické literatuře diskutovaná otázka skutečných úmyslů krále Zikmunda v této záležitosti, na kterou nicméně jakýkoli pramen může poskytnout pouze omezenou odpověď. Současně upozorním na některé aspekty soudobé diplomatické praxe, pokusím se určit italská komunikační centra, z nichž se šířily zprávy týkající se českého a uherského krále, a zamyslet se nad ohlasem, jaký celá akce vyvolala v oblasti na jih od Alp. Díky tomu získají události druhého zajetí Václava IV. poněkud zřetelnější kontury.¹⁰

Jak je obecně známo, dlouhodobá nespokojenost s vládou Václava IV. jakožto římskoněmeckého panovníka, živená skupinou rýnských kurfiřtů, vedla k jeho sesazení z říšského trůnu, k jehož vyhlášení došlo 20. srpna 1400. Den nato byl zvolen novou hlavou Říše rýnský falckrabě Ruprecht III. Falcký. Václav se nicméně svého titulu nevzdal, takže vedle schizmatu církevního vznikl též rozkol světský, který rozdělil Říši na dvě obediencie. Přes počáteční rozhořčení celé lucemburské dynastie nedošlo k žádné společné akci namířené proti Ruprechtovi, všichni její členové (s výjimkou krále Václava) se z krize naopak sami pokoušeli získat co největší podíl na zisku, což vyústilo v situaci připomínající bezmála „shakespearovskou tragédií“.¹¹ K tomu ještě přispěla tzv. panská jednota, sledující vlastní politiku. To vše umožnilo římskému vzdorokráli konsolidovat své postavení a zajistit si nové spojence a podporovatele. Brzy se mu podrobila řada říšských měst a knížat, mnozí jiní však stále vyčkávali, jak se situace vyvine.¹²

DRTA V. Kompletní edici celého rukopisu přinesla publikace *Il copialettere marciano della cancelleria carrarese (gennaio 1402–gennaio 1403)*, ed. Ester PASTORELLO, Venezia 1915 (= Monumenti storici pubblicati dalla R. Deputazione veneta di storia patria I/19).

10) Musím přiznat, že jsem v rámci svého výkladu nucen rezignovat na komplexní zpracování problematiky druhého zajetí Václava IV. a na rozbor s ním spjatých procesů. Sem by patřil např. dosti obsáhlý exkurs do mocensko-politické situace ve střední Evropě, výklad o v čase se proměňujících vztazích v rámci lucemburského rodu, jakož i o vztazích jeho členů k Ruprechtovi Falckému nebo nástin poměru papežství a různých evropských vládců ke králi Václavovi. Takto pojatá práce by si vyžádala samostatnou monografii. Zde se proto zaměřím pouze na některé aspekty, z nichž hlavní roli bude mít římská jízda připravovaná na jaře a v létě 1402.

11) Právě takto vztahy v lucemburském rodě charakterizoval Ivan HLAVÁČEK, *Zu den Spannungen zwischen Sigismund von Luxemburg und Wenzel IV.*, in: Sigismund von Luxemburg. Kaiser und König in Mitteleuropa 1387–1437. Beiträge zur Herrschaft Kaiser Sigismunds und der europäischen Geschichte um 1400, edd. Josef Macek – Ernő Marosi – Ferdinand Seibt, Warendorf 1994, s. 45–52, zde s. 46.

12) K Václavovu sesazení a k navazujícím událostem viz Theodor LINDNER, *Deutsche Geschichte unter den Habsburgern und Luxemburgern (1273–1437) II. Von Karl IV. bis zu Sigmund*, Stuttgart 1893, s. 180–204; Karl WEISS, *König Ruprecht und die Luxemburger bis zu seiner Rückkehr aus Italien*, disertační práce obhájená na Friedrichs-Universität Halle-Wittenberg, Halle an der Saale 1905; F. M. BARTOŠ, *České dějiny* II/6, s. 170–189; J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 311–332; Lenka BOBKOVÁ – Milena BARTLOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české IV/b. 1310–1402*, Praha – Litomyšl 2003, s. 384–394. Problematický vztah

Tento vývoj se promítal i do poměrů v říšské Itálii. Postoj jednotlivých států na Apeninském poloostrově k soupeřícím králům ve skutečnosti nezávisel ani tak na (často proklamované) věrnosti vůči tomu či onomu panovníkovi, nýbrž vycházel „z jejich pozice v zápasu mezi Florencií a Milánem“.¹³ Giangaleazzo Visconti, jemuž se v rámci rozsáhlé teritoriální expanze podařilo podrobit si značnou část severní Itálie, byl v této době na vrcholu své moci a již několik let platil na italské půdě za nejdůležitějšího spojence Václava IV., od něhož roku 1395 získal titul milánského vévody.¹⁴ Mezi Viscontioho klienty – a tudíž i Václavovy straníky – patřili Francesco Gonzaga z Mantovy a hrabě Amedeo VIII. Savojský. Tradičním nepřítelem milánského „tyrana“ se naopak stala Florentská republika, která sama sebe pasovala do role obránce italské *libertas*. Otevřený konflikt byl sice roku 1398 načas urovnán, ale napětí a rozpory přetrvávaly nadále. Nepřátelství mezi Milánem a Florencií se přeneslo také do zápasu mezi Lucemburky a Wittelsbachy o říšský trůn. Florentané totiž vyvinuli aktivní úsilí, které přispělo k Václavovu sesazení a volbě Ruprechta, a spolu s nimi na Wittelsbachovu stranu přešel též Francesco Carrara z Padovy. Benátky a někteří méně vlivní aktéři, jako markrabě Niccolò III. d'Este z Ferrary a Modeny či Paolo Guinigi z Luccy, se snažili zachovávat oficiální neutralitu.¹⁵

Vzhledem ke konfliktu uvnitř lucemburské dynastie, jehož dokázal Ruprecht obratně využít, jakož i k několikaměsíčnímu uvěznění krále Zikmunda uherskou opozicí měl Wittelsbach volnou ruku při přípravách své římské jízdy.¹⁶ Na konci ledna 1401 dorazili do Florencie jeho emisáři, kteří zde měli formálně oznámit sesazení Václava IV. jakožto neuzitečného panovníka a současně agitovat ve prospěch svého pána. Vyslanci poté pokračovali se stejným záměrem do Říma k papeži Bonifácovi IX., kterého se pokusili přimět k aprobaci a příslibu císařské korunovace nového římskoněmeckého panovníka. Nejvyšší pontifik se ovšem nechtěl otevřeně

mezi králem a českou šlechtou nastínil Robert NOVOTNÝ, *Spor Václava IV. s panstvím*, in: Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy, edd. Lenka Bobková – František Šmahel, Praha 2012, s. 664–674.

13) Daniel Meredith BUENO DE MESQUITA, *Giangaleazzo Visconti, Duke of Milan (1351–1402). A study in the political career of an Italian despot*, Cambridge 1941, s. 264: „The attitude of the states of Italy to the rival Emperors was determined by their position in the struggle between Florence and Milan.“

14) Vztah mezi Václavem IV. a Viscontim popsal Ivan HLAVÁČEK, *Wenzel (IV.) und Giangaleazzo Visconti*, in: Reich, Regionen und Europa im Mittelalter und Neuzeit. Festschrift für Peter Moraw, edd. Paul-Joachim Heinig – Sigrid Jahns – Hans-Joachim Schmidt et al., Berlin 2000, s. 203–226; k Viscontioho povýšení Jane BLACK, *Giangaleazzo Visconti and the Ducal Title*, in: Communes and Despots in Medieval and Renaissance Italy, edd. John E. Law – Bernadette Paton, Farnham – Burlington 2010, s. 119–130.

15) Situaci v severní Itálii shrnuje D. M. BUENO DE MESQUITA, *Giangaleazzo Visconti*, s. 262–266; dále též Francesco COGNASSO, *Il ducato visconteo da Gian Galeazzo a Filippo Maria*, in: Storia di Milano VI. Il ducato visconteo e la repubblica ambrosiana (1392–1450), Milano 1955, s. 1–383, zde s. 49–52. K roli Florencie a vládce Padovy ve Václavově sesazení Alfred WINKELMANN, *Der Romzug Ruprechts von der Pfalz nebst Quellenbeilagen*, Innsbruck 1892, s. 6–15, 20–21; k postoji Francesca Carrary Ester PASTORELLO, *Nuove ricerche sulla storia di Padova e dei principi da Carrara al tempo di Gian Galeazzo Visconti*, Padova 1908, s. 101–104; B. G. KOHL, *Padua*, s. 318–319; k propagandistickému boji mezi Milánem a Florencií Ronald G. WITT, *Hercules at the Crossroads. The Life, Works, and Thought of Coluccio Salutati*, Durham, NC 1983, s. 163–169.

16) Římskou jízdu Ruprechta Falckého detailně vylíčili A. WINKELMANN, *Der Romzug*; Hans Ferdinand HELMOLT, *König Ruprechts Zug nach Italien*, disertační práce obhájená na Universität Leipzig, Jena 1892.

přihlásit k Ruprechtovi, neboť takovýto postoj by znamenal ohrožení jeho obedience v Říši a především válečný konflikt s Viscontim.¹⁷ Ve stejné době působil jiný králův agent v Lombardii, kde se pokoušel získat podporu mezi místními vládci a městy.¹⁸ V polovině března 1401 byl Florentskou republikou na dvůr Ruprechta Falckého vyslán Bonaccorso Pitti, jenž měl krále přesvědčit k brzkému tažení do Itálie, a to jak za účelem korunovace v Římě, tak boje proti Viscontimu, a zároveň mu nabídnout částku 100 000 florénů určenou na výdaje spojené s tímto nákladným podnikem.¹⁹ To se mu nakonec skutečně podařilo a král Ruprecht i přes nedostatek finančních prostředků, kvůli němuž musel propustit třetinu svého vojska, na přelomu září a října překročil Alpy a vzápětí se objevil v Tridentu.

Osud výpravy poznamenal nejen zmíněný nedostatek financí, ale též liknavost králových italských partnerů, kteří se buď nehodlali otevřeně postavit Viscontimu (papež Bonifác IX., neapolský král Ladislav, Benátky), případně nebyli ochotni vynaložit na celý podnik dostatečné sumy peněz (Florencie). Jediným skutečně aktivním účastníkem tažení tak byl Francesco Carrara. Drobné šarvátky koncem října 1401 poblíž Brescie, v nichž se střetlo Ruprechtovo vojsko s viscontiovskými oddíly, se nakonec ukázaly jako fatální a část německých kontingentů se následně vrátila zpět za Alpy. Sám král byl nucen podstoupit sérii manévřů, během nichž navštívil Trident, aquilejský patriarchát, Padovu a Benátky, ale po neúspěšných jednáních s Florencií a Republikou sv. Marka se nakonec v polovině dubna 1402 rozhodl opustit Itálii.²⁰ Giangaleazzo byl opět pánem situace, a to do té míry, že se některým současníkům zdálo, že se nyní „milánský vévoda bezpochyby stane vládcem celé Itálie“.²¹

17) Zplnomocnění pro vyslance in: DRTA IV. 1400–1401, ed. Julius WEIZSÄCKER, Gotha 1882, s. 17–18, č. 1 (14. prosince 1400); pobyt poselstva ve Florencii barvitě líčí *Cronica volgare di Anonimo Fiorentino dall'anno 1385 al 1409 già attribuita a Piero di Giovanni Minerbetti*, ed. Elina BELLONDI, Città di Castello 1915–1918 (= *Rerum Italicarum scriptores* [dále jen RIS] N. S. XXVII/2), s. 255–256; k nerozhodnému postoji Bonifáce IX. viz D. M. BUENO DE MESQUITA, *Giangaleazzo Visconti*, s. 264–265.

18) DRTA IV, s. 217–220, č. 188 (nedatováno).

19) Průběh mise vylíčil sám Bonaccorso PITTII, *Ricordi*, ed. Veronica VESTRI, Firenze 2015 (= *Biblioteca di Storia* 24), s. 43–47; biografickou skicu jeho pozoruhodného života načrtl Lorenz BÖNINGER, *Pitti, Buonaccorso (Bonaccorso) di Neri*, in: DBI LXXXIV, Roma 2015, s. 302–305. Podle Pittiho výkladu se k němu v Padově připojil též vyslanec Francesca Carrary jménem Dorde. Tím byl gaskoňský rytíř ve službách padovského vládce Dorde de Gaubert, o jehož aktivitě i s dalšími doklady hovoří B. G. KOHL, *Padua*, s. 318.

20) A. WINKELMANN, *Der Romzug*, s. 41–117; H. F. HELMOLT, *König Ruprechts Zug*, s. 42–155. Shrnutí základních událostí podávají též D. M. BUENO DE MESQUITA, *Giangaleazzo Visconti*, s. 269–271; F. COGNASSO, *Il ducato visconteo*, s. 56–59. K aktivitě Francesca Carrary B. G. KOHL, *Padua*, s. 318–320; na některé aspekty milánské a florentské propagandy během Ruprechtova tažení poukázal Fritz TRAUTZ, *Die Reichsgewalt in Italien im Spätmittelalter*, Heidelberg Jahrbücher 7, 1963, s. 45–81, zde s. 73–74. Kritický rozbor pramenů vztahujících se k bojům u Brescie provedl Theodor LINDNER, *Zur deutschen Geschichte im fünfzehnten Jahrhundert*, Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung (dále jen MIOG) 13, 1892, s. 377–434, zde první část nazvaná „Die Schlacht bei Brescia im October 1401“, s. 377–394.

21) Citát ve svém díle uvádí B. PITTII, *Ricordi*, s. 49–50: *Se voi lo lasciate tornare in Alamagna* [tj. Ruprechta], *sanza dubbio il Duca di Melano si farà signore di tutta Italia*. Jedná se o údajnou reakci benátského dóžete na Ruprechtův zamýšlený odchod z Itálie. Stejně přesvědčení vyjádřil v tomtéž odstavci i sám Pitti.

V době, kdy Ruprecht překonával alpské průsmyky na cestě do Itálie, byl Zikmund již na svobodě a mezi Lucemburky načas zavládla shoda. Hlavní spiritus agens byl nyní právě uherský král, jemuž se podařilo získat rozhodující vliv na Václava IV. Povzbuzující byly rovněž zprávy z Itálie: v polovině listopadu 1401 psal Václavovi humanista Leonardo Teronda z Verony, zpravil jej o krachu Ruprechtova tažení, zval ho do Říma na korunovační jízdu a ujišťoval o podpoře Giangaleazza Viscontiho.²² V této době se již připravovalo osobní setkání Václava a Zikmunda, nicméně ještě než k němu došlo, zaslal uherský král 12. prosince z Trnavy list do Benátek. V něm mimo jiné oznamoval své nedávné jmenování říšským vikářem (ve skutečnosti šlo pouze o potvrzení tohoto titulu uděleného Václavem již roku 1396) a nabádal dóžete, aby neposkytl Ruprechtovi podporu na jeho tažení.²³

Nová vlna zájmu Lucemburků o Itálii se projevila již během pobytu Václava IV. v Kutné Hoře, odkud psal do Bologně, apeloval na věrnost města Říši a zapovídal případnou pomoc Ruprechtovi.²⁴ Není ovšem zcela jasné, jaké výsledky si Václav od této aktivity sliboval. List byl adresován představitelům města (*Anziani*), přestože v Bologni již bezmála rok fakticky vládl Giovanni I. Bentivoglio. Ten svého postavení dosáhl původně s Viscontiho podporou, ovšem po převzetí moci se brzy odvrátil od svého patrona a místo toho se spojil s Florencií, jeho úhlavním nepřítelem podporujícím Ruprechta. Kromě toho byla Bologna formálně podřízena papežskému státu, a tudíž pro město, resp. pro jeho vládcu sotva připadalo v úvahu podvolit se příkazům římskoněmeckého panovníka.²⁵ Již z těchto důvodů nelze předpokládat, že by Bologna byla jediným příjemcem královských mandátů; stereotypizované vybidnutí k podpoře a věrnosti zřejmě obdrželi také další italské *signori* a republiky.

Současně – snad vzhledem k příznivým zprávám z Itálie a Viscontiho slibované podpoře – byl oživen plán na realizaci Václavovy korunovační jízdy do Říma, ohlašované již bezmála dvě desetiletí.²⁶ Jejím hlavním organizátorem se měl tentokrát stát král Zikmund. Ten svým konáním ale nesledoval pouze zájmy dynastie (zisk

22) *Über Formelbücher, zunächst in Bezug auf böhmische Geschichte. Nebst beilagen. Ein Quellenbeitrag zur Geschichte Böhmens und der Nachbarländer im XIII., XIV. und XV. Jahrhunderte* II, ed. František PALACKÝ, Prag 1847, s. 40–44, č. 30; DRTA V, s. 181–185, č. 145 (16. listopadu [1401]). K osobě Leonarda Terondy viz Giuseppe BILLANOVICH, *Leonardo Teronda umanista e curiale*, Italia medioevale e umanistica 1, 1958, s. 379–381 (neměl jsem k dispozici).

23) DRTA V, s. 185, č. 146. K osudům písemnosti viz níže; neobvykle velkorysou vikariátní listinu z roku 1396 pro Zikmunda analyzovala Marie-Luise HECKMANN, *Stellvertreter, Mit- und Ersatzherrscher. Regenten, Generalstatthalter, Kurfürsten und Reichsvikare in Regnum und Imperium vom 13. bis zum frühen 15. Jahrhundert* II, Warendorf 2002, s. 628–638.

24) DRTA V, s. 186–187, č. 147 (1. ledna 1402).

25) K postavení Bentivoglia v Bologni a k jeho politické orientaci viz D. M. BUENO DE MESQUITA, *Giangaleazzo Visconti*, s. 272–280; F. COGNASSO, *Il ducato visconteo*, s. 59–64; Cecilia Mary ADY, *The Bentivoglio of Bologna. A Study in Despotism*, London 1937, s. 8–10; Tommaso DURANTI, *Diplomazia e autogoverno a Bologna nel Quattrocento (1392–1466). Fonti per la storia delle istituzioni*, Bologna 2009, s. 106–107.

26) J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 333–334; srov. F. PALACKÝ, *Dějiny národu českého* II, s. 426–427, jenž k tomu dokonce uvádí, že Visconti měl k Václavovi IV. vyslat poselstvo, „aby konečně pohnul ho k jízdě do Říma“. Předchozí pokusy o realizaci Václavovy římské jízdy rozebral Johann LECHNER, *Zur Geschichte König Wenzels (bis 1387)*, MIÖG. Ergänzungsband 6, 1901, s. 339–354, zde s. 342–354.

císařské koruny by měl mimo jiné značný význam při prosazení Václavových nároků proti Ruprechtovi), nýbrž také své vlastní. Ve stejný den, 1. ledna 1402, byla vystavena společná plná moc Václava a Zikmunda, který se dosud nacházel mimo území Českého království, pro hraběte Heřmana II. z Celje, jenž měl vést jednání s hrabaty Fridrichem IV. z Ortenburgu a Jindřichem IV. a Janem z Gorice za účelem získání podpory a souhlasu s průchodem přes jejich teritoria do Lombardie.²⁷ To znamená, že k jakési dohodě mezi oběma bratry v této záležitosti muselo dojít již na konci roku 1401, před jejich osobním setkáním. Vystavení společné plné moci lze pak chápat jako první skutečnou iniciativu, která měla logisticky připravit budoucí římskou jízdu. Volba uvedených osob nebyla náhodná: Heřman z Celje platil za předního straníka krále Zikmunda v Uhrách, jenž přispěl k jeho osvobození z nedávného zajetí, což mu vyneslo dokonce zasnoubení a později sňatek jeho dcery Barbory s králem.²⁸ Podobně zajištění podpory hrabat z Ortenburgu a Gorice, rodů tradičně orientovaných na lucemburskou dynastii a ovládajících strategické přístupové cesty do Itálie, nabylo nyní zásadního významu.²⁹

Jednání v Hradci Králové na počátku února 1402, kde se osobně setkali Václav, Zikmund i markrabě Prokop, přinesla několik důležitých změn. Uherský král byl jmenován „správcem Českého království“ (*Vorweser unsers kunigreichs zu Behem*) a získal nové rozsáhlé pravomoci.³⁰ Jak výstižně poznamenal Jiří Spěváček, tato dohoda „pro Václava IV. znamenala prakticky politickou rezignaci“.³¹ Zikmundovým primárním cílem evidentně bylo ovládnutí Čech, k němuž směřovaly již některé jeho dřívější kroky a které nyní získalo také nezpochybnitelný právní základ. On sám nicméně později tvrdil, že říšský vikariát a úřad správce Českého království přijal pouze „na žádost“ Václava IV., aby mu dopomohl k císařské koruně.³² Současně došlo v Hradci k dohodnutí dalších podrobností ohledně římské jízdy.

27) DRTA V, s. 188, č. 148: *mit namen uf das das sie uns ire gebirge und strasse gen Lamparten offenen und bey uns bleiben und uns zu unsern notdurfften volfuren sollen*. F. M. BARTOŠ, *České dějiny* II/6, s. 191, pozn. 2, se oprávněně domníval, že dokument byl vydán za nepřítomnosti krále Zikmunda, jehož pečeť přinesl Heřman z Celje. Zikmund se totiž stále nacházel v Uhrách: *Itinerar König und Kaiser Sigismunds von Luxemburg 1368–1437*, ed. Jörg Konrad HOENSCH, Warendorf 1995, s. 69; Pál ENGEL – Norbert C. TÓTH, *Itineraria regum et reginarum (1382–1438)*, Budapest 2005, s. 78–79. Oproti tomu J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 332–333, tento postřeh nereflektuje.

28) Daniela DVOŘÁKOVÁ, *Čierna kráľovná. Barbora Celjská (1392–1451). Životný príbeh uhorskej, rímsko-nemeckej a českej kráľovnej*, Budmerice – Bratislava 2013, s. 27–49; Amalie FÖSSEL, *Barbara von Cilli. Ihre frühen Jahre als Gemahlin Sigismunds und ungarische Königin*, in: Sigismund von Luxemburg. Ein Kaiser in Europa. Tagungsband des internationalen historischen und kunsthistorischen Kongresses in Luxemburg, 8.–10. Juni 2005, edd. Michel Pauly – François Reinert, Mainz 2006, s. 95–112.

29) K hrabatům z Gorice viz Peter ŠTIH, *Studien zur Geschichte der Grafen von Görz. Die Ministerialen und Milites der Grafen von Görz in Istrien und Krain*, Wien – München 1996, s. 11–39; Alois NIEDERSTÄTTER, *Österreichische Geschichte 1400–1522. Das Jahrhundert der Mitte. An der Wende vom Mittelalter zur Neuzeit*, Wien 1996, s. 201–204; k Fridrichovi z Ortenburgu stručně Marija WAKOUNIG, *Dalmatien und Friaul. Die Auseinandersetzungen zwischen Sigismund von Luxemburg und der Republik Venedig um die Vorherrschaft im adriatischen Raum*, Wien 1990, s. 36–41.

30) F. M. PELCL, *Diplomatische Beweise*, Urkunden, s. 63–66, č. 10 (4. února 1402).

31) J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 334; dále viz F. M. BARTOŠ, *České dějiny* II/6, s. 191–192; P. ČORNEJ, *Velké dějiny* V, s. 72–73.

32) K. WEISS, *König Ruprecht*, s. 40: *cum ad preces serenissimi fratris nostri predicti propter suscipiendum ab eo sacri vicariatum imperii et gubernacionem regni sui ipsum regnum fuissemus ingressi*

O výsledku jednání informoval Zikmund hned 8. února Viscontioho a oznámil mu, že oba králové v létě vytáhnou s vojskem do Itálie na římskou korunovaci. Současně k němu a do Benátek vyslal poselstvo, v jehož čele stál jistý Konrád *Ernfeser* (Ehrenfeller, z Ehrenfelsu?).³³ Opět se zde tedy setkáváme s plánem římského tažení, a to navíc s upřesněním, že se výpravy měl zúčastnit jak Václav, tak Zikmund.

Existuje dokonce doklad o Zikmundově poselstvu k papeži Bonifácovi IX. Do Říma dorazilo na začátku března, a časové zřetězení tedy umožňuje spojit jeho pověření se Zikmundovým pobytem v Hradci Králové. Z depeše vyslanců Francesca Carrary pobývajících tehdy v Římě, odkud o celé záležitosti víme, však plyne, že se zde zástupci uherského krále nesetkali s pochopením: Václava i Zikmunda měl prý papež v malé úctě a naopak si jen „z obou utahoval“.³⁴ Co bylo úkolem Zikmundova poselstva, se z pramene sice nedozvídáme, nicméně není těžké si domyslet, že mělo získat souhlas Bonifáce IX. s Václavovou korunovaci v Římě. Zda k tomu papež, tajně stranící Ruprechtovi, v němž spatřoval protiváhu k expandující viscontiovské moci, dal své formální požehnání, není známo; jisté se zdá jen to, že lucemburskému tažení nepřál.³⁵

Po jednáních v Hradci Králové se bratři společně odebrali do Prahy. Zde došlo na zasedání zemského sněmu a soudu v polovině února 1402 k přijetí usnesení, která směřovala proti potenciálním odpůrcům nově nastolené vlády Zikmunda Lucemburského v Čechách a znamenala de facto její potvrzení ze strany šlechty.³⁶ V těchto dnech se též zdánlivě podařilo vyřešit postavení Prokopa, dlouhodobě nespokojeného s rolí moravského markraběte bez vlastní země. Měl se zřici svých statků na Moravě a výměnou obdržet Svídnické a Javorské vévodství.³⁷ Ani o této dohodě Zikmund neopomněl zpravit Viscontioho, jemuž zároveň nastínil již vcelku

volentes, quatenus ipse frater noster negocia prosequeretur imperii... (29. září 1402). K této Zikmundově listině viz níže.

33) *Documenti diplomatici tratti dagli archivi milanesi* I, ed. Luigi OSIO, Milano 1864, s. 368–369, č. 244; DRTA V, s. 188–190, č. 149: *omnino ipse frater noster [Václav] cum validissimo exercitu in Italiam futura estate descendet pro coronis debitis consequendis, cum quo nos quoque favente Deo personaliter veniemus...* Zřejmě jediným dalším, i když značně nepřímým dokladem vazeb Konráda z Ehrenfelsu k Zikmundovi je obléhnutí Ruprechta z Wolffringu některými statky, které dříve držel právě Konrád: *Regesta Imperii XI/1. 1410–1424*, ed. Wilhelm ALTMANN, Innsbruck 1896–1897, s. 347, č. 4916 (29. července 1422).

34) DRTA IV, s. 72–74, č. 66: *de quo rege [tj. o Zikmundovi] et de rege Boemie dominus papa per verba sua parvam extimationem facit, imo de ambobus trufatur* (3. března 1402). O příchodu Zikmundova poselstva tamtéž, s. 72, č. 65 (1. března 1402).

35) Ruprecht se totiž již v rámci své volební kapitulace musel zavázat k tomu, že na Viscontim získá zpět pro Říši jeho teritoria: DRTA III. *1397–1400*, ed. Julius WEIZSÄCKER, München 1877, s. 247–249, č. 200 (20. srpna 1400). Ruprecht sám touto dobou vyslal vlastní poselstvo, které mělo v Římě dohodnout jeho korunovaci, ovšem ani on zde úspěchu nedosáhl. Hovoří se o tom v depeších carrarovských vyslanců z Věčného města: DRTA IV, s. 70–71, č. 63 (26. února 1402).

36) F. M. BARTOŠ, *České dějiny* II/6, s. 192; J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 335–336; P. ČORNEJ, *Velké dějiny* V, s. 73. Zápis ze zasedání je vydán in: *Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae anno MDXLI igne consumptarum* I, ed. Josef EMLER, Pragae 1870, s. 594–595 (18. února 1402); kritické postřehy k pozdějším osudům usnesení nově předložil I. HLAVÁČEK, *König Wenzel*, Anhang, s. 144–148.

37) Sumarizaci dohody mezi Zikmundem a Prokopem přináší *Codex Přemyslaeus*, s. 117–118, č. 191 (nedatováno); dále viz V. ŠTĚPÁN, *Moravský markrabě Jošt*, s. 524. Osobnosti markraběte Prokopa se naposledy věnoval Petr ELBEL, *Jan Soběslav a Prokop*, in: Lucemburkové, s. 710–718, zde s. 713–718.

konkrétní plán italského tažení: oba králové měli do Itálie přijít cestou přes Uhry, zatímco markrabě Prokop měl střežit západní hranici Českého království proti stále hrozícímu vpádu Wittelsbachů.³⁸ Zikmund rovněž získal podporu markraběte Jošta, předních členů panské jednoty (mezi jeho stoupenci figuroval například litomyšlský biskup Jan Železný), a dokonce i části Václavovy královské rady, takže se zdálo, že energickému uherskému králi k faktickému ovládnutí Čech a realizaci italského tažení již nestojí nic v cestě.³⁹

Historikové se vesměs shodují v názoru, že se Václav proti stále větším Zikmundovým požadavkům, které ovšem zřejmě nepřesahovaly krátce předtím propůjčené kompetence, brzy postavil a s ním i část jeho rádců.⁴⁰ Zikmund se proto rozhodl uchýlit k ráznému řešení situace a na počátku března 1402 dal bratra zatknout v jeho rezidenci na Starém Městě a internovat jej na Pražském hradě pod dozorem prominentního člena panské jednoty a nejvyššího purkrabího Jindřicha z Rožmberka – *das doch ein bruder dem andirn nicht tun sal*, jak si později stěžoval Václav.⁴¹ V této fázi lze připojit jednu kritickou poznámku k dataci králova zajetí. Veškerá moderní historiografie tvrdí, že k této události došlo 6. března. Problémem je, že jediným a (jak se ještě ukáže) ne vždy spolehlivým pramenem pro toto tvrzení je tzv. Kronika univerzity pražské, z níž se dále dozvídáme, že k zajetí krále mělo dojít *ex consilio baronum regni Bohemie et quorundam consiliariorum eiusdem Wenceslai regis*.⁴² Většina ostatních analistických záznamů přitom konkrétní den nespécifikuje;

38) *Documenti diplomatici* I, s. 371–373, č. 246; DRTA V, s. 190–192, č. 150: *nequaquam ipse Romanorum rex in Bohemiam reverti debet, sed potius ibidem congregato exercitu [...] ad regnum nostrum Ungarie [...] se nobiscum personaliter transferre, versus partes Ausonie gressus suos illo itinere feliciter directurus* (28. února 1402).

39) J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 336–337; I. HLAVÁČEK, *König Wenzel*, s. 137–138. K Janovi Železnému viz Petr ELBEL, *Olomoucký biskup Jan Železný a Zikmund Lucemburský. Příspěvek k poznání Zikmundovy spojenecké sítě v českých zemích a jeho dvorských struktur*, *Studia mediaevalia Bohemica* (dále jen SMB) 6, 2014, s. 17–68.

40) F. M. BARTOŠ, *České dějiny* II/6, s. 193; J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 337; I. HLAVÁČEK, *Die Wiener Haft*, s. 228; P. ČORNEJ, *Velké dějiny* V, s. 73–74.

41) Manifest dochovaný v opise z podzimu 1403 je vydán in: CDM XIII, s. 289–292, č. 278. Jak si povšiml již F. M. BARTOŠ, *České dějiny* II/6, s. 201, pozn. 3, text písemnosti in extenso do svého díla převzal též Eberhard Windeck: *Eberhart Windeckes Denkwürdigkeiten zur Geschichte des Zeitalters Kaiser Sigismunds*, ed. Wilhelm ALTMANN, Berlin 1893, s. 54–59. K problematice definice pojmu „manifest“ viz Karel HRUZA, „*Audite et cum speciali diligencia attendite verba litere huius.*“ *Hussitische Manifeste: Objekt – Methode – Definition*, in: *Text – Schrift – Codex. Quellenkundliche Arbeiten aus dem Institut für Österreichische Geschichtsforschung*, edd. Christoph Egger – Herwig Weigl, Wien – München 2000 (= *MIÖG. Ergänzungsband* 35), s. 345–384, zde zvláště s. 371; Přemysl BAR, *Prothiusitská propaganda v písemnostech Zikmunda Lucemburského. Definice – dochování – texty*, *Český časopis historický* 114, 2016, s. 614–651, zde s. 616–618.

42) *Tak zvaná Kronika univerzity pražské*, ed. Jaroslav GOLL, in: FRB V, ed. Josef Emler, Praha 1893, s. 565–588, zde s. 569. Nejpodrobněji tento pramen rozebral Petr ČORNEJ, *Tzv. kronika univerzity pražské a její místo v husitské historiografii*, *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis* 23/1, 1983, s. 7–25. F. M. BARTOŠ, *České dějiny* II/6, s. 193; J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 337, a P. ČORNEJ, *Velké dějiny* V, s. 74, dále uvádějí, že zatčení měl provést staroměstský purkmistr; konkrétní doklad v pramenech se mi však dohledat nepodařilo.

texty A a Dač Starých letopisů českých (dále jen SLČ) pak uvádějí zjevně chybné datum 8. února (Popeleční středa).⁴³

Existuje ovšem ještě jedna soudobá zmínka v tzv. *Chronicon breve Bohemiae*, které obsahuje záznamy blíže neznámého duchovního o událostech let 1402–1411. Jeho líčení se, zejména pokud jde o druhé zajetí Václava IV., zdá poměrně zasvěcené. Zde se dočteme, že ke královi uvěznění mělo dojít v pondělí 13. března, tj. týden po tradičně přijímaném 6. březnu.⁴⁴ Existuje několik indicií, v jejichž světle se tento údaj jeví jako pravděpodobnější. Jednak také další data anonymních analů týkající se tohoto období přesně odpovídají, což se naopak nedá říci o Kronice pražské univerzity.⁴⁵ Dalším argumentem, jenž svědčí pro datum 13. března, je existence několika listin Václava IV., které jeho kancelář vydávala až do 16. března.⁴⁶ Podle mínění Ivana Hlaváčka šlo pouze o jakousi „setrvačnost“ fungování Václavovy kanceláře: listiny měly být schváleny již před královým zajetím 6. března a teprve následně expedovány a datovány, případně koncipovány bez vědomí panovníka.⁴⁷ Přijmeme-li toto vysvětlení, jeví se nově navržená datace k 13. březnu 1402 jako pravděpodobnější, neboť takto by mezi Václavovým zatčením a ukončením „běžného chodu“ panovnícké kanceláře uplynuly namísto deseti dnů pouhé tři dny. S jistotou to ovšem říci nelze.⁴⁸

Mohlo by se zdát, že zajetím Václava IV. veškeré plány na realizaci římské jízdy padly; Zikmundovy listy a od něho vycházející propaganda se nás ovšem snaží přesvědčit o opaku. Centrální otázku, jaké byly skutečné úmysly a motivy Zikmunda Lucemburského, však prozatím ponechme otevřenou a zaměříme se pouze na dikci samotných pramenů. Na prvním místě je třeba zmínit Václavův sporný list dochovaný ve formulářové sbírce. Jak je u tohoto typu pramene běžné, datace i jméno příjemce chybí a hodnotu textu navíc snižuje jeho částečné poškození. Král Václav se zde obrací na neznámého knížete a sděluje svůj brzký příchod do Itálie. Vzhledem k narážce na jakousi blíže nespecifikovanou nepravdivou zvěst (*fama*) dospěl Julius Weizsäcker k závěru, že list pochází z období bezprostředně po osudném 6. (my můžeme doplnit, že spíše 13.) březnu 1402, a za jeho příjemce označil Giangaleazza

43) *Staré letopisy české (texty nejstarší vrstvy)*, edd. Alena M. ČERNÁ – Petr ČORNEJ – Markéta KLOSOVÁ, Praha 2003 (= FRB Series Nova II), s. 61, 166.

44) Adalbert HORČIČKA, *Eine Handschrift des Klosters Ostrow aus dem Jahre 1403*, MVGD 37, 1898/99, s. 308–324, zde s. 321: *Anno domini M^oCCCCII rex Venceslaus Romanorum et Boemie feria II post dominicam Judica a Sigismundo rege Vngarie fratre suo captus fuit...* Horčička denní datum určil chybně jako 14. březen.

45) Konkrétně se jedná o odjezd Zikmunda z Prahy, který neznámý duchovní správně zaznamenal k 29. červnu, zatímco *Tak zvaná Kronika university pražské*, s. 569, uvádí 18. červen; táž kronika také posunula o dva dny zpět zahájení Zikmundova a Joštova tažení proti markraběti Prokopovi. K oběma správným datacím, které lze nově zpřesnit na základě mantovských depeší, viz níže. Naopak oba prameny, stejně jako mnohé další, správně uvádějí 11. listopad 1403 jako datum Václavova útěku z Vidně.

46) Doklady shromáždil Ivan HLAVÁČEK, *Das Urkunden- und Kanzleiwesen des böhmischen und römischen Königs Wenzel (IV.) 1376–1419. Ein Beitrag zur spätmittelalterlichen Diplomatie*, Stuttgart 1970 (= Schriften der MGH 23), s. 163–164, pozn. 67.

47) Tamtéž, s. 163–164.

48) Jen pro úplnost dodejme, že F. M. PELCL, *Diplomatische Beweise*, s. 42–43, dospěl po sérii mylných úvah k 29. dubnu 1402 jakožto datu druhého zajetí Václava IV.

Viscontiho.⁴⁹ Jeho dedukce sice nepostrádá jistou logiku, ovšem vzhledem k značně porušenému a zároveň velmi neurčitému obsahu textu lze na základě tohoto pramene stěží konstruovat bezpečnější závěry. Je ostatně možné, že list náleží do úplně jiného období: Václav totiž ohlašoval římskou jízdu takřka po celou dobu své vlády.

Další doklady o plánech na realizaci italského tažení z doby po uvěznění Václava IV. již ovšem nelze odmítnout tak snadno. Řeč je zde především o instrukcích Ruprechta Falckého pro jeho vyslance k vévodovi Leopoldovi IV. Habsburskému, vládci Tyrolska a jeho věrnému stoupenci, které pocházejí nejspíše z počátku května 1402. Z nich plyne, že se Wittelsbach během svého pobytu v Innsbrucku, kde je doložen 28. dubna, dozvěděl, že Zikmund nedávno vypravil poselstvo k rakouským vévodům Vilémovi a Albrechtovi IV., nakloněným Lucemburkům, aby je požádal o poskytnutí volného průchodu do Itálie, což měl však torpédovat právě Leopold.⁵⁰ Vzhledem ke skutečnosti, že tato informace pochází z tábora nepřátel českého a uherského krále, lze ji sotva považovat za vyfabulovanou. K tomu přistupuje i údajný mandát arcibiskupa Olbrama ze Škvorce, v němž nařídil českému duchovenstvu vybrat do 15. června polovinu výše obvyklého papežského desátku za účelem financování připravované římské jízdy.⁵¹

Tyto doklady jsou v rozporu s naší představou o dramatických událostech z března 1402 pouze zdánlivě. Václavovo zajetí a následné uvěznění pravděpodobně neproběhlo nijak drastickou formou, nýbrž – podobně jako v řadě analogických případů – s patřičnou úctou.⁵² Sám král sice později Zikmunda obvinil, že jej „uvrhl do věže, kde by se měli držet pouze ničemové“, ovšem tato formulace, jakož i celý pramen propagandistického charakteru, v němž je obsažena, má sklony k výrazné přepjatosti.⁵³ Jak ostatně svého času poznamenal Carl Pfaff, „vyprávění pramenů o špatném zacházení se zajatými králi v mnohých případech patří do říše báchorek...“⁵⁴ Stejně tak se zde uvádí, že Zikmund měl dát vyrabovat dům královského

49) *Über Formelbücher* II, s. 111–112, č. 123; DRTA V, s. 192–193, č. 151. Tuto interpretaci nekriticky převzali J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 338, pozn. 1; V. ŠTĚPÁN, *Moravský markrabě Jošt*, s. 528.

50) DRTA V, s. 288–290, č. 210: *Der kunig von Ungern habe sin botschaft zu herzog Wilhelm und zu herzog Albrecht von Osterich getan und sie lassen bitden, daz sie in und die sinen durch ire lande und gebiete wolten laßen ziehen herinne gein Lamparthen*. K dataci viz tamtéž. Situaci v habsburském rodě stručně shrnují Christian LACKNER, *Hof und Herrschaft. Rat, Kanzlei und Regierung der österreichischen Herzoge (1365–1406)*, Wien – München 2002 (= *MIÖG. Ergänzungsband* 41), s. 24–25, 29–30; A. NIEDERSTÄTTER, *Österreichische Geschichte*, s. 140–142; Miloslav POLÍVKA, *Habsburkové cestou na výsluní (1278–1490)*, in: *Dějiny Rakouska*, ed. Václav Veber, Praha ^[4]2009, s. 135–198, zde s. 162–164. Vévoda Leopold se dokonce zúčastnil Ruprechtova italského tažení.

51) Pramen cituje F. M. PELCL, *Lebensgeschichte* II, s. 461, pozn. 4 (20. března 1402), s odkazem na „*Litterae originales in arch. Bibl. Reg. Prag.*“ Dokument se bohužel dohledat nepodařilo. Nelze pochopitelně vyloučit ani možnost, že ohlášená římská jízda představovala pro Zikmunda pouze vítanou záminku, jak získat potřebné finanční prostředky na zcela jiné účely. Tomu by nasvědčovalo Václavovo pozdější obvinění (viz pozn. 55).

52) Obecně k zajetí krále v pozdním středověku viz C. PFAFF, *Der gefangene König*; G. SCHWEDLER, *Herrschartreffen*, s. 205–227. Oba autoři okrajově zmiňují též uvěznění Václava IV.

53) CDM XIII, s. 290, č. 278: *darin her uns in kristinlichen treuen gefangin hot [...] und hat uns gesazt of den turm, doroff man boze lute sezzin sal...*

54) C. PFAFF, *Der gefangene König*, s. 14.

podkomořího, zabavit zde uložené písemnosti a násilně zabrat majetek židů.⁵⁵ Opět však zůstává otázkou, do jaké míry lze důvěřovat těmto informacím, které se neobjevují v ostatních soudobých pramenech. Ty zpravidla okolnosti zajetí příliš podrobně nelíčí; také Kronika pražské univerzity uvádí jen tolik, že Václav byl „odveden“ na Hrad.⁵⁶ Rovněž další zprávy naznačují, že Václavův pražský (podobně jako pozdější vídeňský) pobyt v zajetí ve skutečnosti „nebyl žádným těžkým žalářem“.⁵⁷ Zdá se, že i po svém uvěznění Václav ve velmi omezené míře mohl vykonávat své vladařské povinnosti, o čemž svědčí například jím vydaná listina z 10. června 1402, přičemž on sám ve své pozdější žalobě přiznává, že (pod nátlakem Zikmunda) nařídil měšťům, aby přísahala věrnost uherskému králi.⁵⁸

Ani údajný pokus o otrávení Václava IV., jež měl plánovat jeden z familiářů podkomořího a který Ivan Hlaváček klade do souvislosti s královým zajetím, se nezdá příliš přesvědčivý. Jedná se o výpověď lapky Jindřicha Zeleného ze Šternberka obsaženou v útrpné knize Nového Města pražského. Zápis je nedatovaný a výčet jednotlivých zločinů vylučuje, aby se všechny udály během několika dní; spíše lze uvažovat o tom, že šlo o „bilanci“ za delší časové období, tj. i včetně doby před zajetím Václava IV. Hlaváček se domnívá, že onen nejmenovaný podkomoří byl již Zikmundem dosazený Ota z Bergova, nicméně jeho familiář Mikuláš, jenž měl mít přípravu atentátu na svědomí, se hned v následujícím textu přiznání obviňuje z toho, že chtěl také zrádně vydat nepřátelům hrad Orlick. Ten tehdy patřil Václavovu podkomořímu Zikmundu Hulerovi, a proto se lze domnívat, že se celá událost vztahuje ještě k jeho působení v tomto úřadu, tedy před královým zajetím. Z dikce zápisu zároveň plyne, že Mikuláš musel jednat proti zájmům Hulera, jehož hodlal připravit o jeho sídlo a který jakožto oblíbenec krále měl sotva v úmyslu Václava usmrtit. Pokud bychom přesto připustili, že se plán atentátu zrodil na počátku Václavova zajetí, musíme si položit otázku „cui prodest“: ani Zikmund, natožpak představitelé panské jednoty jistě neměli zájem zajít tak daleko a uvězněného českého krále zavraždit.⁵⁹

55) CDM XIII, s. 290, č. 278.

56) *Tak zvaná Kronika university pražské*, s. 569: *altera vice arrestatur* [tj. Václav IV.] *in curia sancti Benedicti [...] et in castrum ducitur et ibi aliquanto tempore detinetur*.

57) Poměrně trefně uvěznění krále Václava charakterizoval F. M. PELCL, *Lebensgeschichte* II, s. 464; hodnocení vídeňského zajetí viz I. HLAVÁČEK, *Die Wiener Haft*, s. 229 (odsud také citát).

58) Ferdinand TADRA, *Kanceláře a písaři v zemích českých za králů z rodu Lucemburského Jana, Karla IV. a Václava IV. (1310–1420). Příspěvek k diplomatické české*, Praha 1892, s. 46 (nedatováno); dataci umožňuje pozdější Václavova listina z roku 1404, již vydal F. M. PELCL, *Lebensgeschichte* II, Urkundenbuch, s. 83–84, č. 181. Obě písemnosti se dochovaly pouze ve formuláři: *Codex Přemyslaeus*, s. 83, č. 136; s. 190, č. 287. Ve vídeňském zajetí Václav ostatně také v omezené míře produkoval listiny, jak ukázal I. HLAVÁČEK, *Die Wiener Haft*; možnost králova autorství latinské básně, sepsané v této době a tradičně připisované markraběti Prokopovi, navrhl Týž, *Byl Václav IV. literárně činný?*, Zprávy Jednoty klasických filologů 22, 1980, s. 30–34. Václavův manifest viz CDM XIII, s. 290, č. 278: *und hat uns dorinne betwungin, das wir em unsir Bemischer stete suldin heisin globin wedir recht...*

59) Zápis vydal Bohdan ZILYNSKYJ, *Zápisy o činnosti nižší šlechty v době druhého zajetí Václava IV. z novoměstské knihy útrpných vyznání*, Documenta Pragensia 1, 1980, s. 126–145, zde s. 142: *Item fassus est, quid Wenceslaus Rex Bohemie debuit intoxicari per quendam vetulam per Nicolaum cliente [sic!] subcamerarii, qui hoc ipsum facere debuit [...] Ipse etiam Nicolaus debuit tradere castrum Orlyk domino Henrico de Brzieznicz, qui ipsum ad hoc induxit*. I. HLAVÁČEK, *König Wenzel*, s. 139, který kauzu datuje do doby bezprostředně po zajetí Václava IV., dokonce vyslovil domněnku, že o věci musel vědět

Václavovo zjetí se tedy zřejmě obešlo bez excesivního násilí a projevilo se vlastně „jen“ zákazem opuštění Pražského hradu a v omezení (již předtím značně zredukovaných) možností výkonu jeho panovnické vlády. Nelze dokonce vyloučit ani jakousi „vynucenou spolupráci“ mezi oběma bratry, která by v zásadě umožňovala i realizaci římské jízdy. To bylo ostatně především v Zikmundově zájmu: pohled na naprosté pošlapání panovnického majestátu by se jistě nesetkal se souhlasem obyvatel království, a nový „správce“ a faktický vládce země tak musel alespoň zdánlivě vystupovat ve shodě s legitimním českým králem. Právě tento dojem mělo nepochybně evokovat Zikmundovo veřejné vystupování a také jím vydávané písemnosti.⁶⁰ Nastíněnou interpretaci do jisté míry podporuje rovněž nám dosud neznámý zpravodaj, mantovský vyslanec Simone da Crema, jenž právě v tomto okamžiku vstupuje na scénu.

Pokusím se nejprve krátce objasnit okolnosti vyslání italského poselstva. K jeho vypravení se Francesco Gonzaga rozhodl bezprostředně po odchodu Ruprechta Falckého z Itálie. Snažil se tak využít příznivé situace a znovu oživit své plány na získání markraběcího či vévodského titulu z rukou Václava IV., o nějž neúspěšně usiloval již od roku 1394.⁶¹ Připomeňme, že křehká legitimita gonzagovské vlády v Mantově se tehdy opírala jednak o formální přiznání titulu *Capitano del Popolo* městskou radou, mnohem důležitější však bylo udělení říšského vikariátu ze strany římskoněmeckého panovníka, které z nositelů tohoto úřadu činilo jeho přímý zástupce v dané oblasti. Úřad říšského vikáře ale nebyl dědičný, jeho nositel mohl být odvolán a navíc nástup nového panovníka zpravidla znamenal další žádost o jeho potvrzení, což s sebou neslo také nemalé finanční výdaje.⁶² Z důvodů konsolidace vlastní moci začala na přelomu třetího a čtvrtého století řada italských vládců

i Zikmund. Sám Zilynskyj označuje pozadí celé akce za „poměrně nejasné“ (s. 131). K držbě Orlíku viz August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze království Českého XI. Prachensko*, Praha 1897, s. 60; k Hulerovi F. M. BARTOŠ, *České dějiny* II/6, s. 53–54, a na dalších místech. Obecně rozšířené odsudky vůči Hulerově osobě se inspirativně pokusil kontextualizovat Robert NOVOTNÝ, *Ráj mlčů? Nižší šlechta na dvoře Václava IV.*, in: *Dvory a rezidence ve středověku II. Skladba a kultura dvorské společnosti*, edd. Dana Dvořáčková-Malá – Jan Zelenka, Praha 2008 (= *Mediaevalia Historica Bohemica, Supplementum 2*), s. 215–229, zde s. 222. V. ŠTĚPÁN, *Moravský markrabě Jošt*, s. 533, se domníval, že za přípravou atentátu stál Prokop, což považuji za silně nepravděpodobné.

60) Odraz tohoto postoje ve svých depeších nevědomky zachytil vyslanec Simone da Crema. Opis Zikmundova listu ze Schaunbergu vykazuje tentýž tón a jeho odlesk ostatně můžeme vidět též v některých misivech Francesca Carrary. Citace všech těchto pramenů viz níže.

61) Pokusům Gonzagů získat markraběcí či vévodský titul v letech 1394–1432/33 bych rád věnoval samostatnou studii. Okolnosti stručně rozebírají Alessandro LUZIO, *I Corradi di Gonzaga, signori di Mantova. Nuovi documenti*, Archivio Storico Lombardo (dále jen ASL) 19, 1913, s. 249–282, zde s. 281; Roberto Allen ROBERTS, *Mantua under Gianfrancesco Gonzaga (1407–1444). War, Politics and Diplomacy in a Lombard Buffer State*, disertační práce obhájená na University of Warwick, [s. l.] 1981 (dostupné online z <http://wrap.warwick.ac.uk/55827/>), s. 268–298; Marie-Luise FAVREAU-LILIE, *König Wenzel und Reichsitalien. Beobachtungen zu Inhalt, Form und Organisation politischer Kommunikation zwischen dem Reich und Italien im ausgehenden Mittelalter*, *MIÖG* 109, 2001, s. 315–345, zde s. 323–328; Péter E. KOVÁCS, *Kaiser Sigismund in Mantua* (v tisku; autorovi děkuji za poskytnutí rukopisu).

62) K říšskému vikariátu viz Marie-Luise FAVREAU-LILIE, *Reichsherrschaft im spätmittelalterlichen Italien. Zur Handhabung des Reichsvikariates im 14./15. Jahrhundert*, *Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken* 80, 2000, s. 53–116; Andrea ZORZI, *Ripensando i vicariati imperiali e apostolici*, in: *Signorie italiane e modelli monarchici (secoli XIII–XIV)*, ed. Paolo Grillo, Roma 2013, s. 19–43.

usilovat o povýšení do stavu říšských knížat a tím také o právní transformaci své signorie v dědičné knížectví podřízené hlavě Říše na základě lenního vztahu.⁶³

Po Ruprechtově porážce v Itálii nyní Gonzaga mohl před sesazeným římským králem argumentovat svými zásluhami v boji proti „uzurpátorovi“ říšského trůnu. Václav na druhé straně nebyl v pozici, aby si mohl dovolit ztratit dalšího spojence na italské půdě, takže počáteční vyjednávací pozice pro vládce Mantovy vypadala velmi nadějně. Snad právě tyto optimistické vyhlídky přiměly Francesca Gonzagu vyslat do Prahy své poselstvo. Jednání měl vést Simone da Crema, jenž náležel k přednímu mantovskému rodu a působil jako klíčový gonzagovský diplomat a důvěrník přinejmenším dalších 35 let. Podle pamětí jeho vnuka Antonia měl Simone vykonat jako vyslanec mantovského vládce celkem 36 cest za Alpy, v jejichž rámci navštívil mimo jiné dvůr Václava IV. a Zikmunda Lucemburského, basilejský koncil a roku 1429 se dostal dokonce až do Anglie.⁶⁴ V letech 1401–1404, tj. během své první diplomatické mise na pražský dvůr, se Simone označuje jako komorník (*camerarius*), patřil tedy ke skupině osobních služebníků mantovského vládce.⁶⁵ Z toho lze nejspíš vyvozovat, že se nacházel na počátku své kariéry a teprve postupně se vypracoval na pozici hlavního gonzagovského diplomata, který měl na starosti styky s císařským dvorem.⁶⁶ Na druhou stranu skutečnost, že mu byla svěřena důležitá mise k římskému králi, ukazuje na jeho výjimečné schopnosti již v této době.

Vzhledem k tomu, že první (deperditní) depeši odeslal da Crema z Prahy 31. května, se poselstvo muselo dát na cestu nejpozději začátkem tohoto měsíce. Gonzagovy instrukce se v tomto případě nedochovaly, nicméně z celkového kontextu, jakož i z náznaků v dalších pramenech se zdá, že hlavní úkol Simona da Crema byl v zásadě stejný jako již úloha jeho předchůdců z let 1394/1395: získat pro svého pána knížecí titul. Na rozdíl od nich byl však vybaven také dvěma přímluvnými listy

63) K transformaci italských signorií v knížectví viz alespoň Isabella LAZZARINI, *L'Italia degli Stati territoriali. Secoli XIII–XV*, Roma – Bari 2003; Lorenzo TANZINI, *Dai comuni agli stati territoriali. L'Italia delle città tra XIII e XV secolo*, Noceto 2010.

64) G. NORI, *Crema, Simone*; Antonio DA CREMA, *Itinerario al Santo Sepolcro 1486*, ed. Gabriele NORI, Pisa 1996 (= Corpus Peregrinationum Italicarum 3 [3.1]), s. 29. Simonově pobytu v Anglii nasvědčuje dokument vydaný in: *Foedera, conventiones, literae et cujuscunque generis acta publica inter reges Angliae et alios quosvis imperatores, reges, pontifices, principes vel communitates X*, ed. Thomas RYMER, Londini 1710, s. 433. Dále viz Ondřej SCHMIDT, *Envoys of Mantua at the Court of Sigismund of Luxembourg and their Dispatches*, in: Der Hof Kaiser Sigismunds als personelle Bühne und internationales Zentrum, edd. Stanislav Bárta – Petr Elbel – Klara Hübner (v tisku); k rodu da Crema Isabella LAZZARINI, *Fra un principe e altri stati. Relazioni di potere e forme di servizio a Mantova nell'età di Ludovico Gonzaga*, Roma 1996, s. 323–331.

65) *Copialettere e corrispondenza gonzaghesca da Mantova e paesi (28 novembre 1340–24 dicembre 1401)*. *Indice*, Roma 1969 (= Pubblicazioni degli Archivi di Stato 59), s. 141, č. 575 (9. října 1401); *Documenti diplomatici I*, s. 382–384, č. 256 (17. února 1404). K úřadu komorníka v rámci gonzagovského dvora viz I. LAZZARINI, *Fra un principe*, s. 365–367.

66) Isabella LAZZARINI, *News from Mantua: Diplomatic Networks and Political Conflict in the Age of the Italian Wars (1493–1499)*, in: Maximilian I. (1459–1519). Wahrnehmung – Übersetzungen – Gender, edd. Heinz Noflatscher – Michael A. Chisholm – Bertrand Schnerb, Innsbruck 2011, s. 111–129, zde s. 115, Simona da Crema trefně charakterizuje jako „the‘ ambassador to the Emperor“. K jeho působení na dvoře Zikmunda Lucemburského viz P. E. Kovács, *Kaiser Sigismund*; O. SCHMIDT, *Envoys of Mantua*.

milánského vévody určenými pro Václava IV. a markraběte Jošta, které se zvláštní shodou okolností dochovaly ve formulářové sbírce obsahující písemnosti Ruprechtovy kanceláře. *Conte di Virtù* v nich žádá římského krále o laskavé vyslechnutí gonzagovského poselstva a moravského markraběte o podporu při jednání na pražském dvoře. Oba vládce přitom ujišťuje, že přízně a všech milostí prokázaných Gonzagovu zástupci si bude cenit tak, jako by byly učiněny jemu samému. Ani v tomto prameni se nicméně výslovně neuvádí konkrétní úkol poselstva. Píše se v něm jen to, že da Crema byl vyslán na pražský dvůr *pro certis graciis impetrandis*.⁶⁷

Přes zdánlivě příznivé vyhlídky se brzy ukázalo, že si Francesco Gonzaga k přednesení svých požadavků opět vybral nevhodnou dobu, neboť krátce před příchodem mantovského poselstva došlo k druhému zajetí Václava IV.⁶⁸ Simone da Crema dorazil do Prahy nejpozději na konci května, přičemž o králově uvěznění se nejspíš dozvěděl teprve na místě. Na ne zcela aktuální znalost poměrů na pražském dvoře ze strany Gonzagy a jeho vyslance by mohla ukazovat též skutečnost, že Viscontioho přímluvný list byl adresován – kromě Václava IV. – markraběti Joštovi, ale překvapivě nikoli Zikmundovi, který byl v té době pánem situace a od něhož milánský vévoda již během března a dubna obdržel výše citované listy.⁶⁹ Simone da Crema se proto po svém příjezdu musel rychle zorientovat v komplikované mocensko-politické situaci a současně si najít nové vlivné spojence, kteří by mu dopomohli k příznivému vyřízení mise.

Ze Simonova pobytu v Praze máme k dispozici dvě depeše sepsané 4. a 6. června 1402, jež byly odeslány najednou. Z prvního dochovaného listu plyne, že da Crema Gonzagovi psal zřejmě obsírnější zprávu již 31. května prostřednictvím jízdního posla milánského vévody; tento list je asi ztracen.⁷⁰ Z toho dochovaného, sepsaného 4. června, nelze bohužel vytěžit příliš mnoho informací. Mantovský vyslanec se omezuje na zobecňující tvrzení s odkazy na jemu a Gonzagovi zřejmý

67) Biblioteca Medicea Laurenziana di Firenze, cod. Ashburnham 1718, fol. 36v–37v; formou registů oba dokumenty zpřístupnila Katharina COLBERG, *Eine Briefsammlung aus der Zeit König Ruprechts*, in: Festschrift für Hermann Heimpel zum 70. Geburtstag am 19. September 1971 II, Göttingen 1972, s. 540–590, zde s. 558, č. 48–49. Listy nejsou datovány, nicméně vzhledem k chronologii mise Simona da Crema muselo k jejich vystavení dojít cca v dubnu 1402. Kromě toho lze předpokládat, že Simone měl k dispozici také vlastní šifru, jejíž klíč z roku 1401 se nachází in: ASMn, AG, b. 425, lib. 1, fol. 6r. Ani v jedné z dochovaných depeší z této mise však vyslanec šifru nepoužil, což by svědčilo proti této hypotéze; svou roli zde nicméně mohl sehrát také nedostatek času. K šifrované korespondenci v rámci diplomatické písemné komunikace viz Aloys MEISTER, *Die Anfänge der modernen diplomatischen Geheimschrift. Beiträge zur Geschichte der italienischen Kryptographie des XV. Jahrhunderts*, Paderborn 1902, s. 38–42; F. SENATORE, „Uno mundo de carta“, s. 396–417.

68) Již během prvního Václavova zajetí byli v Praze přítomni dva gonzagovští vyslanci Antonio Nerli, opat mantovského kláštera Sant'Andrea, a Lambertino Canetoli, kteří odtud odeslali jednu deperditní depeši do Mantovy a další list adresovaný Francescu Carrarovi z Padovy, dochovaný ovšem v opise in: ASMn, AG, b. 2184, č. 667 (11. květen 1394). Dokument vydal a analyzoval Ivan HLAVÁČEK, *Ohlas prvního zajetí Václava IV. v roce 1394 v Padově*, in: Ad vitam et honorem. Profesoru Jaroslavu Mezníkovi přátelé a žáci k pětasedmdesátým narozeninám, edd. Tomáš Borovský – Libor Jan – Martin Wihoda, Brno 2003, s. 481–490, vyslance ale označil za padovské poselstvo a jako místo uložení dokumentu mylně uvedl „Archivio di Stato Padua“; k některým korekcím viz O. SCHMIDT, *Wenceslas IV.*

69) Hypoteticky je však možné uvažovat i tak, že mantovský vyslanec obdržel Viscontioho doporučující list i pro Zikmunda s tím, že se pouze nedochoval ve formulářové sbírce.

70) Příloha I.

kontext, který ovšem neznáme. Dozvídáme se tak, že k vyřízení záležitostí snad dojde „co nejdříve“, že věci na pražském dvoře pravděpodobně „budou pokračovat lépe“ nebo že Simone pošle za pár dní další zprávu o tom, jak „bude rozhodnuto ohledně Říše“. Za zmínku tak vlastně stojí teprve pasáž o příchodu vévody a kurfiřta [Rudolfa III.] Saského, který dorazil do Prahy 1. června a jemuž prý Zikmund vyjel v ústrety „s velkou slávou“. Již se prý čeká jen na to, až přijede markrabě [Vilém I.] Míšeňský, načež „se rozhodne, co se má učinit“.⁷¹

Pobyt Rudolfa Saského v Praze sice není z jiných pramenů znám, nicméně vzhledem k jednoznačnému znění mantovské depeše o jeho zdejší přítomnosti pochybovat nelze. Jinak je tomu v případě Viléma Míšeňského. Pro něho a další členy rodu Wettinů byly krátce předtím skutečně vydány glejty krále Zikmunda, arcibiskupa Olbrama ze Škvorce a pražských měst, avšak protože se markrabě ještě v polovině června nacházel v poli před Donínem na pomezí Čech a Míšeňska, lze zcela vyloučit, že by do Prahy nakonec dorazil.⁷² Vzhledem k tomu, že dění v zemi měl v rukou král Zikmund, je pravděpodobné (a dikce našeho pramene tomu nasvědčuje), že se mu podařilo – nebo se o to alespoň pokusil – získat na svou stranu kromě Jošta také obě zmíněná knížata, z nichž Vilém byl bývalým švagrem moravského markraběte a jeho tradičním spojencem.⁷³ Obsah vlastních jednání s Rudolfem Saským, jenž se v roce 1400 odmítl připojit k opozici rýnských kurfiřtů proti Václavovi IV. a ani poté neuznal Ruprechta právoplatným králem, nám však zůstává vzhledem k vágní dikci mantovské depeše skryt.⁷⁴

O poznání zajímavější je druhá depeše, sepsaná jen dva dny po té předchozí. Simone da Crema podle svých slov jen využil vyčkávání kurýra. Zikmund měl mezi tím jednat s „kastelány, kteří hlídají poklad římského krále“, což však nevedlo k příznivému výsledku. V návaznosti na to uherský král odjel „v neshodě a jako zoufalý muž vsedl na koně, ozbrojený, proti vůli svých přátel, řka: ‚Kdo mě miluje, ať mě následuje! Chci najít markraběte Prokopa, abych se s ním mohl bít!‘ A odjel včera

71) Tamtéž.

72) Originály glejtů pro Viléma Míšeňského a durynská lantkrabata se dochovaly v drážďanském archivu, viz DRTA V, s. 191–192, č. 150, pozn. 2; V. ŠTĚPÁN, *Moravský markrabě Jošt*, s. 532. Válečné akce markraběte Viléma v této době rozebírá Lenka BOBKOVÁ, *Česko-míšeňská hranice na přelomu 14. a 15. století aneb Donínská válka*, in: Historik zapomenutých dějin. Sborník příspěvků věnovaných prof. dr. Eduardu Maurovi, edd. Marie Koldinská – Alice Velková, Praha 2003, s. 258–270, zde s. 264–265.

73) Pokračující spojenectví mezi oběma markrabaty v této době dokládá i skutečnost, že v říjnu 1402 Jošt ustanovil Viléma svým místodržícím v Braniborsku, viz V. ŠTĚPÁN, *Moravský markrabě Jošt*, s. 542; Michael LINDNER, *Markgraf Wilhelm I. von Meissen im Reich. „Der marcgraffin von Missin schulmeister unde ir aller anwiser; der dy herschafft zcu Missin sere bessirte“*, in: Wilhelm der Einäugige, Markgraf von Meissen (1346–1407), Dresden 2009, s. 27–42, zde s. 34. Vilém nicméně během jara 1402 jednal též s markrabětem Prokopem, jenž si od něj v polovině května vypůjčil peníze: V. ŠTĚPÁN, *Moravský markrabě Jošt*, s. 530–532.

74) K postoji Rudolfa Saského v konfliktu mezi Václavem IV. a Ruprechtem viz Karl Adolf Konstantin HÖFLER, *Ruprecht von der Pfalz, genannt Clem, römischer König. 1400–1410*, Freiburg im Breisgau 1861, s. 162–164, 216, 350; stručně též J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 311, 322. Odpověď Francesca Carrary na Rudolfův list nicméně ukazuje, že také on zřejmě kalkuloval s přechodem na Ruprechtovu stranu: DRTA V, s. 318, č. 235 (10. června 1402).

ve 24 hodin [tj. 5. června kolem osmých hodin večer]⁷⁵ za velikého deště a doprovázen asi 200 koňmi. Zálžitosti tedy nepokračují tak, jak se doufalo, protože bez dohody s těmi, kteří mají peníze, se nebude moci učinit nic, neboť tento římský král je tak špatně naladěný konat dobro, že již nebudeme moci být... [sic!]“. Vyslanec proto prosí Gonzagu, aby hned nařídil vyplnit jeho požadavky, jež mu psal v deperditní depeši z 31. května, a dodává, že biskup z Cremony již nechce dále čekat s tím, že on, Simone, se vrátí s ním. Svou zprávu uzavírá pesimistickým hodnocením, že „ze slibů, které mi vícekrát učinil uherský král, nebude nic“.⁷⁶

Expresivní líčení Simona da Crema, oživené citátem Zikmundových vlastních slov,⁷⁷ zčásti dokresluje a zčásti upřesňuje naše znalosti o turbulentních a spletitých událostech v hlavním městě království na počátku června 1402. Dosavadní historiografie předpokládá, že se Zikmund pokoušel ovládnout královské hrady spolu s tam uloženými poklady již před převrácením z 6. (či 13.) března i po něm, nicméně většina jejich posádek se zřejmě postavila proti.⁷⁸ Z mantovské depeše je patrné, že Zikmund na počátku června opět neúspěšně jednal s purkrabími královských hradů za účelem jejich vydání, resp. získání finančních prostředků.

Další poznámku lze připojit k Zikmundovu tažení proti Prokopovi, který se nedlouho po Václavově zajetí postavil do čela odporu proti uherskému králi. V tomto směru je pozoruhodné, že ještě 14. března 1402, tedy bezprostředně po uvěznění českého krále, vydal Prokop v Praze listinu, v níž odsouhlasil Zikmundův prodej Nové marky velmistrovovi Řádu německých rytířů, k němuž skutečně za několik měsíců došlo. Tento doklad tedy naznačuje, že mladší moravský markrabě nevystoupil proti svému bratranci okamžitě, nýbrž zahájil svůj odboj až o něco později, nejspíše v průběhu května.⁷⁹ Současným navázáním spojení s Ruprechtem Falckým si Prokop vysloužil hněv uherského krále a ten se rozhodl proti němu vojensky zakročit.⁸⁰ Podle Kroniky pražské univerzity Zikmund vytáhl

75) Simone zde zřejmě použil v Itálii běžný systém měření času, v němž den, rozdělený na 24 stejně dlouhých hodin, začínal při západu slunce. Blíže k tomu Marie BLÁHOVÁ, *Historická chronologie*, Praha 2001, s. 294; pro převedení na dnešní středoevropský čas slouží tabulka 9.19 tamtéž, s. 499.

76) Příloha II.

77) K využívání přímé řeči v depeších viz Francesco MONTUORI – Francesco SENATORE, *Discorsi riportati alla corte di re Ferrante d'Aragona*, in: *Discorsi alla prova. Atti del Quinto Colloquio italo-francese „Discorsi pronunciati, discorsi ascoltati: contesti di eloquenza tra Grecia, Roma ed Europa“*, edd. Giancarlo Abbamonte – Lorenzo Miletto – Luigi Spina, Napoli 2009, s. 519–577, zde s. 549–553.

78) F. M. BARTOŠ, *České dějiny II/6*, s. 193–195; J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 337–338. Naznačují to mj. nedatované články narovnané mezi Zikmundem a Václavem, které Bartoš klade do doby krátce po králově zajetí: CDM XIII, s. 288–289, č. 277.

79) *Regesten der Markgrafen von Brandenburg aus dem Hause Luxemburg. Karl IV., Wenzel, Sigismund und Johann sowie deren Hauptmänner (1373–1415)*, ed. Franziska HEIDEMANN, Warendorf 2016 (= *Studien zu den Luxemburgern und ihrer Zeit* 13), s. 176, č. 208. Dále srov. V. ŠTĚPÁN, *Moravský markrabě Jošt*, s. 528–531, 535, který jako první na tento pramen upozornil; k prodeji Nové marky viz Franziska HEIDEMANN, *Die Luxemburger in der Mark. Brandenburg unter Kaiser Karl IV. und Sigismund von Luxemburg (1373–1415)*, Warendorf 2014, s. 236–249.

80) DRTA V, s. 330–332, č. 249 (cca první polovina května 1402); *Johann's von Posilge, officials von Pomesanien, Chronik des Landes Preussen (von 1360 an, fortgesetzt bis 1419)*, ed. Ernst STREHLKE, in: *Scriptores rerum Prussicarum III*, edd. Theodor Hirsch – Max Töppen – Ernst Strehlke, Leipzig 1866, s. 13–399, zde s. 257: *marggraffe Procop, der warf sich umb von dem konige von Ungern, und czoch czu dem nuwen Romisschen koninge...* Zikmundovu výpravu proti Prokopovi jako odvetu za spojení

proti hradu Bezdězu, kde se Prokop opevnil, 3. června, načež jej zajal. Tento údaj pak dále převzalo v podstatě veškeré historické bádání.⁸¹ Na základě depeše tedy můžeme Zikmundův odjezd z Prahy posunout o dva dny dopředu. Kromě toho nepanuje v literatuře vždy shoda v tom, zda se tažení a Prokopova zrádného zajetí účastnil také markrabě Jošt, jenž je od 21. května doložen v Praze. Da Crema jej sice ani slovem nezmiňuje, nicméně Joštovu přítomnost ve vojsku explicitně dokládá narace pozdější Zikmundovy listiny ze září 1402, která má charakter jakýchsi žalobních článků.⁸²

O dalším vývoji tažení proti Bezdězu již náš zpravodaj nehovoří, a proto se při jeho vyličení musíme spokojit pouze s dikcí Zikmundovy citované „žaloby“ a s kronikářským podáním, jež vzniklo patrně v druhé polovině 15. století a je zaznamenáno v některých mladších rukopisech SLČ. Podle prvního z uvedených pramenů se Jošt k Zikmundovu vojsku připojil jen proto, „aby se zavděčil lidu“. Když se pak dospělo pod hrad Bezděz, následoval pokus o vyjednávání. Zikmund Prokopovi nechal vystavit glejt, ovšem vzhledem k „zjevným nástrahám smrti“, které mu jeho bratranec údajně chystal, se uherský král „na radu markraběte Jošta“ rozhodl Prokopa zajmout jakožto osobu nerespektující *salvus conductus*, načež jej svěřil jeho bratrovi.⁸³ Tzv. vratislavský rukopis SLČ, jehož předloha byla zkompilována na sklonku 15. století za použití řady starších pramenů vykazujících různou míru spolehlivosti, rovněž zmiňuje, jak *král Zigmund slúdil listem Prokopa, markrabí mladého, z Bezdězi, i jal jeho*. Obdobný výklad nacházíme také v několika dalších textech tohoto souboru. Součástí kronikářova líčení je i těžko uvěřitelná historika zaznamenaná již v jednom ze základních textů tzv. východočeské větve SLČ. Zikmund měl podle ní dát přivázat Prokopa na *taras* a přimět tak obránce hradu Blaníku ke složení zbraní.⁸⁴

s Ruprechtem vysvětloval např. K. WEISS, *König Ruprecht*, s. 28–29. Zikmund sám v pozdější reakci na Joštův ztracený manifest uvádí pouze neurčité důvody tažení: *agente [...] marchione Procopio malum in regnum Boemie...* (Tamtéž, s. 40). Hypotéza, již vyslovil V. ŠTĚPÁN, *Moravský markrabě Jošt*, s. 533, podle níž se měl Zikmund rozhodnout Prokopa „zlikvidovat“ poté, co se dozvěděl o jeho pokusu otrávit Václava IV., je čirou a krajně nepravděpodobnou spekulací.

81) *Tak zvaná Kronika university pražské*, s. 569. Na Bezdězu je Prokop doložen 6. června: CDM XIII, s. 209, č. 202.

82) Listinu vydal K. WEISS, *König Ruprecht*, s. 40–41 (29. září 1402). F. M. BARTOŠ, *České dějiny* II/6, s. 195, i J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 339, uvádějí, že se Jošt výpravy účastnil; Jaroslav MEZNÍK, *Lucemburská Morava 1310–1423*, Praha 1999, s. 280–281, píše, že „není známo“, zda se markrabě na zajetí „přímo podílel“; V. ŠTĚPÁN, *Moravský markrabě Jošt*, s. 533–534, tvrdí, že Jošt zajetí Prokopa „nečekal a podle všeho musel být velmi oťresen“. K Joštovu itineráři viz citovanou práci V. Štěpána; dále též Tomáš BALETKA, *Dvůr, rezidence a kancelář moravského markraběte Jošta (1375–1411)*, Sborník archivních prací 46, 1996, s. 259–536, zde s. 513.

83) K. WEISS, *König Ruprecht*, s. 41: *ibi Jodocus marchio, ut videretur satisfacisse volgo, stetit nobiscum in campo. Tandem habitis cum fratre suo Procopio ad componendum tractatibus, cum ad hoc devenit fuisset, ut ipse Procopius accepto salvo conductu nostro nobiscum procederet, eundem Procopium propter evidentes mortis insidias, quas nobis in via paraverat, tanquam violatorem salvi conductus et hostem nostrum publicum principaliter ex marchionis Jodoci consilio arrestavimus ipsumque prefato Jodoco fratri suo in custodiam deputavimus...*

84) *Staré letopisy české z vratislavského rukopisu*, ed. František ŠIMEK, Praha 1937, s. 5 (text R). Primárně na základě textu C podává celou zprávu souborná edice *Starší letopisové čeští od roku 1378*

Z líčení Simona da Crema konečně plyne, že italský diplomat využil mimořádnou a chaotickou situaci k tomu, aby se za pomoci krále Zikmunda pokusil na Václavovi vymoci požadované markraběcí privilegium pro Francesca Gonzagu. Podpora Zikmunda je patrná mimo jiné z citovaných slov mantovského vyslance o nesplněných „slibech“ uherského krále. Ne nevýznamná je též zmínka o cremonsém biskupovi, jímž byl v té době Pietro Grassi, *creatura* milánského vévody.⁸⁵ Vzhledem k tomu, že se Giangaleazzo Visconti přimlouval za úspěch mise u Václava IV. i Jošta, lze předpokládat, že se za Gonzagovy zájmy měl zasazovat také „jeho“ biskup na pražském dvoře. Současně je třeba upozornit na zmínky o přítomnosti viscontiovského poselstva v Praze (hypoteticky se lze domnívat, že jeho hlavou byl právě biskup Pietro Grassi), které přicházejí v dalších depeších Simona da Crema. Milánští vyslanci mu prý dávali k dispozici vlastní jízdni kurýry, jejichž služeb Simone skutečně hojně využíval.⁸⁶ Máme dokonce zprávy o tom, že obě výše citované depeše byly zřejmě nejprve doručeny do Pavie, odkud je Francesco Barbavara, „první komorník“ Giangaleazza Viscontiho, po přečtení svému pánovi přeposlal dále do Mantovy.⁸⁷ Společné úsilí mantovské a milánské diplomacie v této záležitosti se tak nade všechnu pochybnost jeví jako velmi úzce koordinované.

Jak mantovský diplomat bystře postřehl, Zikmundův plán hladkého ovládnutí Českého království brzy narazil na vážné překážky. Při svém rozhodnutí uvěznit nepohodlného bratra totiž poněkud podcenil reakci české politické veřejnosti. Stejně jako v roce 1394, také tentokrát vyvolal „neslýchaný akt“ zajetí českého krále odpor značné části zemské reprezentace.⁸⁸ Prvního vůdce formující se opozice, markraběte Prokopa, se sice Zikmundovi ještě podařilo neutralizovat, nicméně jeho místo brzy zaujal Jošt. Pokud se rozhodneme důvěřovat Zikmundově „žalobě“, začal

do 1527 čili pokračování v kronikách Přibíka Pulkavy a Beneše z Hořovic z rukopisů starých vydané, ed. František PALACKÝ, in: Dílo Františka Palackého II, ed. Jaroslav Charvát, Praha 1941 [recte: 1945], s. 28–29. Východočeský text B byl v dnes už neuspokojivě podobě zpřístupněn v publikaci *Pokračování kroniky Beneše z Hořovic, neb Příběhů země České od léta Páně 1393 až do 1470 zběhlých*, ed. Josef Václav ZIMMERMANN, Praha 1819, s. 96–119, zde s. 97–98; novou edici aktuálně připravují k vydání Alena M. Černá a Petr Čornej. Oproti tomu *Tak zvaná Kronika university pražské*, s. 569, pouze lakonicky uvádí, že Zikmund *marchionem Procopium captivavit*. Příhodu vztahující se k dobývání Blaníku Zikmundovým vojskem jako nepravděpodobnou odmítl již F. PALACKÝ, *Dějiny národu českého* II, s. 430; dále viz níže.

85) K jeho osobě viz Piero MAJOCCHI, *Cronotassi dei vescovi di Cremona nel secolo XV*, in: *I vescovi dell'Italia settentrionale nel basso medioevo*. Cronotassi per le diocesi di Cremona, Pavia e Tortona nei secoli XIV e XV, edd. Týž – Mirella Montanari, Pavia 2002, s. 27–45, zde s. 27–28; Andrea GAMBERINI, *Il principe e i vescovi: un aspetto della politica ecclesiastica di Gian Galeazzo Visconti*, Archivio Storico Lombardo 123, 1997, s. 39–115, zde s. 73, pozn. 106.

86) Příloha III.

87) ASMn, AG, b. 1620, č. 5 (21. června 1402). Další depeši přeposlal Viscontimu již zřejmě sám Gonzaga: Tamtéž, č. 6 (27. července 1402). K osobě Francesca Barbavary viz Nicola RAPONI, *Barbavara, Francesco*, in: DBI VI, Roma 1964, s. 138–141.

88) K Václavovu prvnímu zajetí viz výše citovanou obecnou literaturu; k roli Jana Zhořeleckého v této záležitosti nově Lenka BOBKOVÁ – Tomáš VELIČKA et al., *Jan Zhořelecký. Třetí syn Karla IV.*, Praha 2016, s. 97–106. Citované hodnocení zajetí krále uvádí I. HLAVÁČEK, *Ohlas prvního zajetí*, s. 484; diskuzi o pojetí „politické veřejnosti“ v pozdním středověku shrnují Martin KINTZINGER – Bernd SCHNEIDMÜLLER, *Politische Öffentlichkeit im Spätmittelalter – Eine Einführung*, in: *Politische Öffentlichkeit im Spätmittelalter*, edd. Titíž, Ostfildern 2011, s. 7–20.

se od něj starší moravský markrabě odklánět někdy během června: nejprve se prý tajně pokusil osvobodit jemu svěřeného bratra Prokopa, načež se Zikmund sám ujal role jeho žalárníka. S tím je ovšem poněkud v rozporu hned následující tvrzení, podle něhož měl Jošt Zikmundovi před jeho odchodem z Prahy přísahat věrnost „za přítomnosti mnohých“.⁸⁹

Ve světle další dochované depeše Simona da Crema z 6. července, kde se stručně rekapituluje předchozí deperditní list z 24. června, je třeba toto poslední tvrzení spíše odmítnout, případně posunout v čase poněkud nazpět. Ještě před svým odchodem z Prahy si totiž Zikmund na bratrance Jošta stěžoval. Doslova prý tvrdil, že „řečený markrabě nehrál a ani nebude hrát dobrou hru a od nynějška dále řečený nejjasnější král [tj. Zikmund] zcela pochopil a každý den chápe, že řečený markrabě mu nebyl loajální, a proto jej nyní považuje za nepřítele.“⁹⁰ Na základě uvedené stížnosti můžeme roztržku mezi Zikmundem a Joštem, která měla v září 1402 přerůst v otevřený válečný konflikt, datovat již zhruba do druhé poloviny června, tedy ještě do doby pražského pobytu obou králů. Hypoteticky by snad šlo spojit toto vyhrocení situace s okolnostmi zajetí markraběte Prokopa, jehož předání si Zikmund na svém bratrance vynutil.⁹¹

Ať tak či onak, uherský král a správce Českého království považoval za vhodné se svými prominentními zajatci opustit hlavní město, kde ponechal své místodržící v čele s litomyšlským biskupem Janem Železným, Jindřichem z Rožmberka a Otou z Bergova.⁹² Zikmundův odchod z Prahy by však asi neměl být primárně nahlížen jako „útěk“ před opozicí – ta si totiž proti němu dovolila otevřeně vystoupit teprve po jeho odjezdu.⁹³ Vypuknutí vzpoury v Čechách tak bylo spíše reakcí na Zikmundův odchod ze země, který znamenal oslabení jeho mocenské pozice, nikoliv jeho příčinou. Ve světle těchto úvah nemusel Zikmundův odjezd z hlavního města království být chvatným ústupem, nýbrž skutečným nastoupením (jistě velmi netradiční) římské jízdy.⁹⁴ Depeše Simona da Crema by tomu nasvědčovaly.

Zikmund opustil Prahu 29. června před polednem a v jeho doprovodu se nacházel též Václav IV., markrabě Prokop, vyslanec Simone da Crema a milánské poselstvo.⁹⁵ Podle našeho mantovského zpravodaje se tak stalo „s velkou slávou“, nicméně

89) K. WEISS, *König Ruprecht*, s. 41: *Item disponendo nos ad recessum de Praga cum prefato domino rege fratre nostro pro factis imperii oblatum nobis voluntarie in multorum presencia recepimus a marchione Jodoco iuramentum fidelitatis super tacto corporaliter signo crucis non obstantibus prioribus, que nobis ac regni baronibus prestiterat et fecerat iuramenta.*

90) Příloha III.

91) Obdobně uvažoval např. F. M. BARTOŠ, *České dějiny* II/6, s. 195.

92) V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy* III, s. 414; k působení Jana Železného jakožto Zikmundova straníka v tomto období viz P. ELBEL, *Olomoucký biskup*, s. 22–23.

93) Konkrétní údaje přináší V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy* III, s. 415–416; F. M. BARTOŠ, *České dějiny* II/6, s. 196–198.

94) Tento dojem se nám pochopitelně snaží vnutit i Zikmundova propaganda. Výslovně to uvádí např. jeho pozdější listina, již vydal K. WEISS, *König Ruprecht*, s. 41: *Item recedentes de Praga ex causa pre-tacta...*, tj. *pro factis imperii*. Další doklady viz níže.

95) Správné datum uvádějí *Kronika česká lipská (Chronicon Bohemiae Lipsiense)*, in: FRB VII [ed. Josef EMLER], Praha [s. d.], s. 5–8, zde s. 6; *Kronika česká vídeňská (Chronicon Viennense)*, in: tamtéž, s. 3–4, zde s. 3; Ladislav DUŠEK, *Kronika tzv. Beněše Minority a její pokračování*, *Minulostí Západočeského kraje* 26, 1990, s. 7–112, zde s. 87 (stejnými slovy jako Vídeňská kronika); A. HORČIČKA, *Eine Handschrift*,

římský král prý nebyl „spokojen s takovou poctou“. Celý neobvyklý průvod se následně odebral na Vlašim, vzdálenou „šest německých mil“, kde se několik dní zdržel. Důvodem mělo být dobývání některých Prokopových hradů, sídel „lapků“, Zikmundovým vojskem.⁹⁶ Vzdálenou ozvěnou těchto bojů by snad mohlo být značně zmatené vyprávění některých rukopisů SLČ. Tyto prameny hovoří o dobývání hradu [Stríbrná] Skalice (cca 20 km na sever od Vlašimi), na němž tehdy seděl rytíř jménem Racek Kobyla: když se prý dozvěděl o příchodu Zikmundova vojska, uprchl na hrad Rataje, takže zde ve chvíli útoku nebyl nalezen nikdo.⁹⁷ Racek Kobyla byl zřejmě purkrabím Václava IV. na Skalici, a proto by příliš neudivilo, že se po jeho zajetí přidal na Prokopovu stranu proti Zikmundovi. Nelze však vyloučit, že se tato událost odehrála teprve v průběhu Zikmundova vpádu do Čech následujícího roku.⁹⁸ Již bylo zmíněno dobytí hradu Blaník položeného několik mil na jih od Vlašimi, jehož měl Zikmund údajně dosáhnout tím, že zajatého markraběte Prokopa použil jako „živý štít“ proti obléhaným. Přestože je třeba tuto krajně nepravděpodobnou Prokopovu roli v celé události spolu s Palackým spíše odmítnout, o vlastním jádru zprávy – tj. o obsazením Blaníku Zikmundovým vojskem – již tolik pochybovat nelze.⁹⁹ Obě výše popsané události lze tedy dát nejspíš do souvislosti s líčením Simona da Crema. Stejně tak jistě není náhoda, že si Zikmund vybral jako svou základnu právě sídlo Jana staršího z Vlašimi. Ten byl sice tradičně spjat se dvorem Václava IV., Zikmundův pobyt zde však dokládá, že Jan musel (dočasně) přejít na stranu uherského krále. I přesto se mu o několik let později dostalo cti oženit se s Markétou z Lucemburku, podle nejnovější hypotézy nemanželskou dcerou krále Václava.¹⁰⁰

s. 321. Ostatní zpravodajové se od této datace mírně odchylují. Datum 29. června jednoznačně dokládá Simone da Crema: Příloha III a V. Vyslanec uvádí, že k odjezdu došlo mezi 15. a 16. hodinou, což podle systému „italských hodin“ odpovídá zhruba dnešní 11.–12. hodině.

96) Příloha III. V tomto vyjádření se snad může zrcadlit oficiální Zikmundovo stanovisko, potvrzené na únorovém zemském sněmu v Praze, nakládat s povstalci proti jeho vládě jako se zemskými škůdci – proto označení „lapkové“ (*robadori*).

97) *Staré letopisy české z vratislavského rukopisu*, s. 3–4 (text R); *Staré letopisy české z rukopisu Křižovnického*, edd. František ŠIMEK – Miloslav KAŇÁK, Praha 1959, s. 38 (text G); *Starí letopisové čeští* (1941), s. 29 (Palackým udávaný výčet rukopisů není správný).

98) Událost na základě líčení SLČ rozebírá August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze království Českého XV. Kouřimsko, Vltavsko a j.-z. Boleslavsko*, Praha 1927, s. 19, který také nadhodil obě možná řešení. Stejný autor zároveň odmítl názor; jež bez odkazu na pramen vyslovil Franz Alexander HEBER, *Böhmens Burgen, Vesten und Bergschlösser* III, Prag 1845, s. 237; podle něj byl Racek purkrabím markraběte Prokopa, jemuž měl hrad roku 1398 Václav IV. zastavit. Takováto možnost by pak byla nepřímým argumentem pro dataci obléhání Skalice do počátku července 1402, kam událost umisťují též F. M. PELCL, *Lebensgeschichte* II, s. 463–464, a Zdeňka HLEDÍKOVÁ (viz následující pozn.). Oproti tomu F. M. BARTOŠ, *České dějiny* II/6, s. 199, pozn. 2, se přiklání spíše k počátku roku 1403.

99) *Pokračování kroniky Beneše z Hořovic*, s. 97–98 (text b); *Staré letopisy české z vratislavského rukopisu*, s. 5 (text R); *Starí letopisové čeští* (1941), s. 28–29 (pasáž o Blaníku je Palackého kompilace kombinující znění textů b a C); srov. F. PALACKÝ, *Dějiny národu českého* II, s. 430. K dokladům o hradě Blaníku a k pověsti spjaté s místní horou viz Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Ještě k počátkům blanické pověsti*, in: *Táž, Svět české středověké církve*, Praha 2010, s. 303–325. Autorka klade dobytí Skalice i Blaníku Zikmundem do roku 1402.

100) Na tuto Markétu poprvé upozornil Stanislav KASÍK, *Znaky na arkýři zámku v Brandýse nad Labem*, Heraldická ročenka 21, 1994, 95–110, zde s. 98; do širších souvislostí její osobu zasadil Petr ELBEL, *Vlašimský epilog dynastie: Markéta z Lucemburku na Úsově*, in: *Lucemburkové*, s. 773–776, který zároveň rozvinul hypotézu o otcovství Václava IV.; k Janovi z Vlašimi též A. SEDLÁČEK, *Hrady* XV, s. 182–183.

Mnohem důležitější je hlavní obsah depeše Simona da Crema z Vlašimi, neboť ten zde podrobně nastiňuje plán římské jízdy mající vést k tomu, aby Václav „získal své koruny“. Zikmundovým úmyslem je prý odvést bratra co nejrychleji pryč z Čech na hranice království, kde jej převezme Heřman z Celje, načež se s ním vydá do Itálie doprovázen královou eskortou. Současně mělo být vysláno slavnostní poselstvo do Milána, aby dohodlo další postup, tj. zřejmě aby připravilo průchod přes italské území až do Říma. Jakmile bude Václav v rukou hraběte z Celje, měl Zikmund v úmyslu vrátit se do Čech, aby „dal království do pořádku“, a teprve poté se k tažení dodatečně připojit.¹⁰¹ Znovu se zde tedy hovoří o Zikmundových plánech na realizaci římské korunovace Václava IV., nyní reprodukováných mantovským vyslancem. Oproti v únoru proklamovaným úmyslům se toto tvrzení liší pouze větším množstvím detailů a reflektuje i změnu situace: ten, kdo měl zůstat v Čechách, již vcelku pochopitelně není Prokop, nýbrž sám Zikmund; jeho pozdější účast na tažení je však přesto explicitně avizována.

Na Vlašimi zůstal Zikmund se svým doprovodem do 7. července, kdy se přesunul o „pět německých mil“ dále na jih do místa, které Simone da Crema nazývá *Nancech* a kde sepsal svou další depeši.¹⁰² Zůstává otázkou, jak lokalitu s tímto silně zkomoleným místním jménem identifikovat. Vzhledem k tomu, že trasu z Prahy do Vlašimi (cca 50 km) Simone odhadl na „šest německých mil“, musíme v tomto případě hledat příslušné sídlo, jež se v prameni označuje jako *opido*, tj. nejspíš opevněné městečko, asi 40 km dále na jih, kam Zikmund mířil. V úvahu přichází zhruba oblast mezi Táborem a Pelhřimovem; snad lze uvažovat o Nové Cerekvi, ošem ani zde není fonetická shoda příliš zřejmá.¹⁰³ Ať už se jednalo o tuto či jinou lokalitu, Zikmund se zde zdržel jen velmi krátce a brzy již pokračoval dále na jih.¹⁰⁴

Krátce předtím, snad ještě ve Vlašimi, obdržel Simone da Crema nové instrukce od Francesca Gonzagy spolu s listem, který měl předložit Zikmundovi, a se dvěma blíže nespecifikovanými opisy. Co bylo obsahem těchto písemností, vyslanec bohužel neuvádí a vzhledem k nedochování register misivů i konceptů gonzagovské kanceláře z tohoto roku je třeba jejich text zřejmě považovat za ztracený.¹⁰⁵ Máme tak k dispozici pouze odpověď, v níž Simone Gonzagovi oznamoval přijetí řečených

Důležitým Zikmundovým straníkem se v době husitských válek stal Janův syn Arnošt: Petr ELBEL, „Scio, quod vos Moravi estis timidi et michi non fideles.“ Moravané ve strukturách dvora Zikmunda Lucemburského, *Mediaevalia Historica Bohemica* 12, 2009, s. 43–132, zde s. 68–69.

101) Příloha III.

102) Příloha IV. V dataci listu se uvádí forma *Nantech*. Také depeše ze 6. a 7. července byly zjevně odeslány společně, jak naznačují příslušné dorsální poznámky.

103) K Nové Cerekvi viz August SEDLÁČEK, *Místopisný slovník historický království Českého*, Praha [1909], s. 96; soudobé latinské varianty názvu lokality uvádí Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách. Jejich vznik původní význam a změny* I, Praha 1947, s. 242–243. Hledanou lokalitu by snad bylo možné ztotožnit ještě s Načeradcem; ten se ovšem nachází pouhých 12 km na jih od Vlašimi, což se zdá v rozporu se zprávou Simona da Crema.

104) Příloha IV.

105) K vývoji a dochování gonzagovských „copialettere“ viz A. LUZIO, *L'Archivio Gonzaga* II, s. 72–75, 365; *Copialettere e corrispondenza gonzaghesca*; I. LAZZARINI, *Fra un principe*, s. 70–73. Mezi koncepty se nachází mj. opis listu Zikmunda Lucemburského, o němž viz níže, avšak žádná odchozí korespondence Francesca Gonzagy z roku 1402: ASMn, AG, b. 2185.

dokumentů. Vyslanec uvádí, že se vzhledem k momentální situaci rozhodl list příliš zaneprázdněnému Zikmundovi prozatím nepředat.¹⁰⁶ Kromě toho připojuje některé zajímavé detaily týkající se Václava IV.: doteď byl prý král „velmi smutný“, ale nyní se konečně „začíná rozveselovat“. Až dosud nošený dlouhý šedavý plášť podšitý liščí kožešinou vystřídal jiný, zhotovený z černé látky; Simone navíc dodává, že si král „nese v ruce jestřába“.¹⁰⁷ Pokud se tedy zajatý Václav během cesty mohl nerušeně věnovat hrátkám se svým zřejmě oblíbeným dravým ptákem, sotva si lze jeho „vazbu“ představovat příliš drasticky. Král se zjevně těšil alespoň omezené svobodě pohybu, jak tomu ostatně mělo být i později ve Vídni.¹⁰⁸

Pozoruhodný průvod dorazil 8. července do Českého Krumlova, sídla Zikmundova spojence Jindřicha z Rožmberka. Ještě týž den psal Simone da Crema další depeši do Mantovy, která zřejmě obsahovala také popis krumlovského hradu; dochovala se však teprve ta z následujícího dne. Vyplývá z ní, že se Krumlov měl stát místem setkání velmi vybrané společnosti: byli očekáváni rakouští vévodové (zřejmě Vilém a Albrecht IV.), vévodové Arnošt Bavorsko-Mnichovský a Jindřich XVI. Bavorsko-Landshutský a hrabě [Heřman] z Celje. Když ovšem Zikmund dorazil, nenašel zde ani jednoho z řečených knížat. Simone dodává, že nazítří (po sepsání depeše, tj. 10. července) má přijet k večeri řečený hrabě a spolu s ním i vyslanci rakouských a bavorských vévodů a také salcburského arcibiskupa [Řehoře Schenka z Osterwitz] a pasovského biskupa [Jiřího z Hohenlohe]. Poslední jmenovaný prelát se prý měl stát novým kancléřem místo „antiochijského patriarchy“, jímž byl Václav Králík z Buřenic.¹⁰⁹

Z líčení mantovského vyslance plyne, že Zikmund v tomto bodě rozehrál mnohem rozsáhlejší diplomatickou hru, než bylo dosud známo. Na jeho kontakty s rakouskými vévody Vilémem a Albrechtem již přišla řeč. Bavorsko-mnichovští vévodové Arnošt a Vilém, švagři Václava IV. a poručníci bavorsko-landshutského vévody Jindřicha, patřili i po sesazení českého krále z říšského trůnu k jeho straníkům a teprve poté, co se ukázala jeho neschopnost vypořádat se s „uzurpátorem“, uznali na podzim 1401 Ruprechta za legitimního panovníka a přijali od něj

106) Příloha IV.

107) Tamtéž.

108) Zdá se příznačné, že ve všech depeších Simona da Crema je hlavním spiritus agens Zikmund, zatímco Václav zde – pokud vůbec – vystupuje pouze pasivně a vůči svému mladšímu bratrovi zcela subalterně. Malou pozornost, kterou mantovský vyslanec Václavovi věnoval, by spolu s jakousi přezíravostí vůči němu bylo pochopitelně možné vysvětlit královým zajetím, a tedy znemožněním výkonu samostatné panovnické vlády. Možná se však i zde ozývá tradiční (i když ne zcela neopodstatněné) historiografické klišé o neschopném Václavovi vs. energickém Zikmundovi. K negativnímu hodnocení osoby Václava IV. ze strany současníků i pozdější historiografie srov. Petra ROSCHECK, *König Wenzel IV. – Opfer einer Schwarzen Legende und ihrer Strahlkraft*, in: *Regionen Europas – Europa der Regionen*. Festschrift für Kurt-Ulrich Jäschke zum 65. Geburtstag, edd. Peter Thorau – Sabine Penten – Rüdiger Fuchs, Köln – Weimar – Wien 2003, s. 207–229; Petr ČORNEJ, *Tajemství českých kronik. Cesty ke kořenům husitské tradice*, Praha – Litomyšl 2003, s. 67–115; Klara HÜBNER, *Herrscher der Krise – die Krise des Herrschers. König Wenzel IV. als Projektionsfläche zeitgenössischer Propaganda*, Bulletin der Polnischen Historischen Mission (dále jen BPHM) 11, 2016, s. 294–320. Kromě toho je třeba upozornit na zajímavou skutečnost, že se Simone da Crema ve svých depeších nezmiňuje o Propkopovi, ačkoli se zajatý moravský markrabě musel nacházet v Zikmundově doprovodu.

109) Příloha V.

investituru na svá území. Přes tento vnějšími okolnostmi vynucený přechod do nepřátelského tábora se však mnichovští Wittelsbachové od svého příbuzného v Čechách zcela definitivně neodklonili.¹¹⁰ Pokud jde o oba zmíněné církevní hodnostáře, také ti se již dříve přidali na stranu Ruprechta a zejména Řehoř Schenk platil za jeho jednoznačného podporovatele.¹¹¹ 25. června 1402 byl pak uzavřen spolek mezi vévody Arnoštem, Vilémem a Jindřichem a arcibiskupem Řehořem, který formálně posvětil společnou politickou orientaci této skupiny knížat.¹¹² Přes jejich (více či méně ochotný) příklon k Ruprechtovi se tedy Zikmund rozhodl přetáhnout členy tohoto mocného spolku, ovládajícího také důležité přístupové cesty do Itálie, na svou stranu. Konečně zbývá upozornit na osobnost Václava Králíka, dlouholetého oblíbence a od roku 1396 také dvorského kancléře Václava IV., jenž měl být nyní pro věrnost svému původnímu pánovi (?) odstaven na vedlejší kolej a jehož úřad měl být nabídnut právě Jiřímu z Hohenlohe.¹¹³ Tento krok je nepochybně třeba chápat jako snahu krále Zikmunda zajistit si loajalitu a služby pasovského biskupa.

Z dalších pasáží listu se dozvídáme, co mělo být vlastním předmětem následujících jednání. Simone uvádí, že po rozhovoru s Heřmanem z Celje a dalšími vyslanci má Zikmund v úmyslu táhnout dále na hrad Schaunberg a tam se osobně sejít s uvedenými knížaty „tak, aby se příchod řečeného nejjasnějšího římského krále [do Itálie] uskutečnil co nejdříve“. Mantovský vyslanec explicitně líčí Zikmundovy plány: pokud se podaří dosáhnout dohody, Václav se má okamžitě vydat do Itálie „přímou cestou“ (*per la via drita*); v opačném případě jej má Heřman z Celje doprovodit přes Uhry na své rodové sídlo a poté vyslat slavnostní poselstvo k Viscontimu do Milána, které s ním dohodne podrobnosti dalšího tažení.¹¹⁴

110) Situaci v rodě Wittelsbachů přehledně shrnul Theodor STRAUB, *Bayern im Zeichen der Teilungen und der Teilherzogtümer (1347-1450)*, in: Handbuch der bayerischen Geschichte II. Das alte Bayern. Der Territorialstaat vom Ausgang des 12. Jahrhunderts bis zum Ausgang des 18. Jahrhunderts, ed. Max Spindler, München 1966, s. 182–267, zde s. 220–222, 227–231; k Jindřichovi XVI. viz Bernhard GLASAUER, *Herzog Heinrich XVI. (1393-1450) der Reiche von Bayern-Landshut. Territorialpolitik zwischen Dynastie und Reich*, München 2009, s. 67–70, jenž tvrdí, že vévoda stál v této době „fest auf Seiten König Ruprechts“. Viléma Bavorsko-Mnichovského Simone da Crema překvapivě vůbec nezmiňuje.

111) K Řehoři Schenkovi viz Franz ORTNER, *Gregor Schenk von Osterwitz († 1403)*, in: Die Bischöfe des Heiligen Römischen Reiches 1198 bis 1448. Ein biographisches Lexikon, edd. Erwin Gatz – Clemens Brodtkorb, Berlin 2001, s. 674; k Jiřímu z Hohenlohe Alois SCHMID, *Georg von Hohenlohe (um 1350-1423)*, in: tamtéž, s. 560–561; Gerald SCHWEDLER, *Georg von Hohenlohe († 1423). Bischof von Passau, Reichskanzler und Diplomat*, Passauer Jahrbuch 56, 2014, s. 29–55, zde zvláště s. 37. Kromě toho je třeba dodat, že Jiří měl také úzké vazby na Habsburky a formálně fungoval jako kancléř Albrechta IV.: Ch. LACKNER, *Hof und Herrschaft*, s. 308–309.

112) *Regesta sive Rerum Boicarum Autographa e Regni Scrinii fideliter in Summas contracta* (dále jen *Regesta Boica*) XI, ed. Maximilian VON FREYBERG, Monaci 1847, s. 259; Sigmund RIEZLER, *Geschichte Baierns III*, Gotha 1889, s. 196. Oproti tomu B. GLASAUER, *Herzog Heinrich*, s. 68–70, zmiňuje podobnou dohodu ze srpna 1401. Další spolek, v němž nyní figuroval nový salcburský arcibiskup Eberhart, měl být podepsán během roku 1403.

113) K osobnosti Václava Králíka a k jeho činnosti ve Václavově kanceláři viz F. TADRA, *Kanceláři a písaři*, s. 44–45; I. HLAVÁČEK, *Das Urkunden- und Kanzleiwesen*, s. 187–189.

114) Příloha V. To zároveň vyvrací názor, který vyslovil Joseph ASCHBACH, *Geschichte Kaiser Sigmund's I*, Hamburg 1838, s. 174–175, že Zikmund získal souhlas rakouských vévodů Viléma a Albrechta s průchodem přes jejich země již před svým odjezdem z Prahy.

Zde se již rýsuje poměrně konkrétní itinerář Václavovy římské jízdy. Cestovatelé z jižních Čech do Itálie měli v zásadě tři hlavní možnosti: buďto mohli zvolit přechod přes Brenner, což v tomto případě znamenalo cestovat skrze území bavorských vévodů, salcburského arcibiskupa a Tyrolsko (podle mantovského vyslance „přímá cesta“); alternativou bylo Alpy „obejít“ přes Uhry a následně přes teritorium Habsburků, celjských a gorických hrabat projít až do aquilejského patriarchátu; existovala ještě „prostřední“ cesta, která začínala ve Vídni a pokračovala dále přes Vídeňské Nové Město a Villach do Furlanska.¹¹⁵ Z vyslancova listu tedy plyne, že Zikmund preferoval první variantu, a proto se pokusil získat souhlas příslušných knížat s průchodem přes jejich teritorium – zejména spojení Habsburků se jevílo jako klíčové.

Zdá se, že přípravy zprvu pokračovaly podle plánu. Ještě 13. července pobýval Zikmund na Krumlově, kde „se zvláštním souhlasem a přáním“ Václava IV. vydal privilegium pro klášter Zlatá Koruna.¹¹⁶ Již 17. dne téhož měsíce se pak se svým doprovodem nacházel na hradě Schauberg poblíž Lince. Tento hrad nebyl vybrán náhodou – měl jej totiž ve své moci Heřman z Celje coby poručník svého švagra Jana ze Schaubergu.¹¹⁷ Prvním dokladem Zikmundova pobytu zde je jeho dosud neznámý list pro Francesca Gonzagu. Uherský král v něm oznamuje, že pokračuje v pomoci bratru Václavovi ke znovuzískání vlády v Říši: nyní ho prý bez překážek přivedl na Schauberg, kde čeká na brzký příchod bavorských a rakouských vévodů, salzburského arcibiskupa a pasovského biskupa, s nimiž hodlá uzavřít spolek. Král Václav prý bude pokračovat s Heřmanem z Celje na jeho rodové sídlo a Zikmund mezitím vypraví do Mantovy slavnostní poselstvo (které kvůli rychlému odjezdu z Prahy již nestihl vyslat). To také Gonzagovi odpoví ohledně záležitostí, jež od něj vládce Mantovy žádá.¹¹⁸

Zikmundův list tedy poněkud rozporuje jeho plány reprodukováné v předchozí depeši Simona da Crema. Zatímco vyslanec tvrdil, že v případě dohody s Wittelsbachy, Habsburky, salcburským arcibiskupem a pasovským biskupem bude Václav pokračovat dále přes jejich území, nyní uherský král prohlašoval, že i v případě

115) Komunikace spojující prostor střední Evropy se severní Itálií rozebral Martin ŠTEFÁNIK, *Obchodná vojna kráľa Žigmunda proti Benátkam. Stredoveký boj o trhy medzi uhorsko-nemeckým kráľom a Republikou svätého Marka*, Bratislava 2004, s. 21–25 (i s přehlednou mapou); k nejdůležitějším přechodům přes Alpy viz též Uwe ISRAEL, *Fremde aus dem Norden. Transalpine Zuwanderer im spätmittelalterlichen Italien*, Tübingen 2005, s. 35–38.

116) *Urkundenbuch des ehemaligen Cistercienserstiftes Goldenkron in Böhmen*, ed. Mathias PANGEL, Wien 1872 (= *Fontes rerum Austriacarum* II/37), s. 332–334, č. 139: *de speciali consensu ac voluntate tunc praesentis serenissimi principis domini Wenceslai Romanorum et Boemiae regis fratris nostri carissimi... Urkundenbuch der Stadt Krummäu in Böhmen I. 1253–1419*, edd. Valentin SCHMIDT – Alois PICHA, Prag 1908 (= *Städte- und Urkundenbücher aus Böhmen* 5), žádné další doklady neuvádí.

117) Franz KRONES, *Graf Hermann II. von Cilli. Eine geschichtliche Lebensskizze*, Mittheilungen des Historischen Vereines für Steiermark 21, 1873, s. 106–136, zde s. 118. Hrad se v literatuře někdy označuje také jako Schaumburg.

118) Soudobý opis se dochoval mezi koncepty gonzagovské kanceláře in: ASMn, AG, b. 2185, sub dato; edice: Příloha VI. Podle datační formule byl list vydán *in Scharomberg, die XVII mensis Junii*, což je sotva možné, protože v tu dobu byli oba králové ještě v Praze. Omyl lze vysvětlit vcelku snadno tím, že písař, který list opisoval, zaměnil *mensis Julii* za *mensis Junii*. Datace k 17. červenci přesně zapadá do chronologie událostí.

uzavření spojenectví s těmito knížaty a církevními hodnostáři pošle bratra v doprovodu Heřmana z Celje východní cestou přes Uhry. Je snad možné uvažovat o tom, že tento rozpor reflektuje nám neznámou proměnu mocensko-politické situace v alpské oblasti, k níž by muselo dojít během předchozího týdne (v době od 9. do 17. července). Zikmundův záměr dát Václava IV. korunovat císařem však z listu plyne vcelku jasně.

Vzhledem k tomu, že další depeše Simona da Crema, která je navíc pouze odpovědí na nové Gonzagovy instrukce, pochází až z 21. července, musíme zřejmě počítat s dalšími deperditami z této doby. Vyslanec instrukce, k jejichž doručení došlo 14. července, tj. ještě na Krumlově, ve svém listu poměrně podrobně shrnuje. Jeho pán mu v nich nařídil, aby získal od Václava a Zikmunda, jakožto říšského vikáře, případně pouze od jednoho z nich listinu, kde mělo být zmíněno poselstvo v čele s Janem ze Schönfeldu do Mantovy s tím, že oba králové měli dále Gonzagu nabádat k věrnosti Říši a k odporu proti nepřítelům a rebelům.¹¹⁹ Ponechme stranou, co si vládce Mantovy od takovéto písemnosti sliboval (snad se mělo jednat o jakýsi „doklad“ o jeho věrnosti Říši), a zaměřme se na zmínku o poselstvu Jana ze Schönfeldu. Ten byl Václavovým rádcem pocházejícím nejspíše ze Slezska a patřil k zástupu jeho dvořanů, kteří se o rok později ve Vídni nabídli jako rukojmí za svého krále.¹²⁰ O úkolech tohoto poselstva do Mantovy, k jehož vypravení muselo dojít krátce předtím, nevíme bohužel nic; snad se jednalo o další výsledek Zikmundova úsilí zorganizovat Václavovu římskou jízdu a získat pro ni spojence na území Itálie. Pokud k vyslání poselstva došlo až po zjetí Václava IV., což je vysoce pravděpodobné, šlo by tak o další doklad „společné“ akce obou Lucemburků s ohledem na jejich italskou politiku.

Simone da Crema se pokusil příkazy svého pána svědomitě vyplnit: nejprve zašel za Václavem, aby ho požádal o vystavení příslušné listiny. Narazil zde ovšem na zásadní překážku, protože král u sebe neměl ani kancléře, ani pečeť. Následující den, tj. zřejmě 15. července, bylo posláno pro Václava Králíka z Buřenic, jehož prý Zikmund vzal opět na milost a pověřil jej přinesením koruny, pluvíálu a dalších insignií římského krále. Simone dodává, že poté, co kancléř-„patriarcha“ přijde,

119) Příloha VII.

120) Ivan HLAVÁČEK, *K organizaci státního správního systému Václava IV. Dvě studie o jeho itineráři a radě*, Praha 1991 (= Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et Historica. Monographia 137), s. 100–101; několik osob podobného jména s ne vždy jasnou identifikací dále uvádí Sven EKDAHL, *Das Soldbuch des Deutschen Ordens 1410/1411 II. Indices mit personengeschichtlichen Kommentaren*, Köln – Weimar – Wien 2010, s. 280–281, č. 587–588. Doklad o jeho přítomnosti ve Vídni edičně zpřístupnil F. M. PELCL, *Lebensgeschichte II*, Urkundenbuch, s. 107–108, č. 201 (5. listopadu 1404). K příchodu této delegace muselo dojít před 7. zářím 1403, jak dokládá svědečná řada markraběcího privilegia Václava IV. pro Francesca Gonzagu, kde se některé z těchto osob vyskytují. Jakýsi soudobý výtah z listiny se dochoval in: ASMn, AG, b. 3, c. 127r–128v (podle novější foliace 152r–153v). Ve stejný den bylo vydáno též erbovní privilegium pro Gonzagu: Tamtéž, b. 416/I, fol. 113v–114v; otiskl Antonio POSSEVINO, *Gonzagae domus historia*, Mantuae 1617, s. 476–477 (s chybnou datací do roku 1401). Není možné zde rozebírat tyto vysoce zajímavé písemnosti, jimž bych rád věnoval pozornost v budoucnu. Stručně k oběma listinám M.-L. FAVREAU-LILIE, *König Wenzel*, s. 327–328.

pokusí se od něj získat příslušný dokument.¹²¹ Když si vyslanec uvědomil, že Václav požadovanou listinu prozatím vystavit nemůže, rozhodl se obrátit na Zikmunda. Simone se domníval, že vše půjde hladce, protože uherského krále považoval za „moudrého“ (*savio*) a celý požadavek navíc podle něj nebyl nijak troufalý. Krále našel v dobrém rozmaru a ten skutečně nařídil sepsat příslušný koncept, který Simone pohotově nadiktoval. Zikmund později celý text přečetl a odpověděl následujícím způsobem: prý se rozhodl, že „poté, co bratra dovedl až do bodu, kdy, ať chce nebo nechce, je třeba, aby byl císařem, a proto se nechce míchat do všech těch záležitostí, které náleží bratrovi, pouze [bude] nabádat bratra, aby v tomto i ve všech věcech vždy činil to, co [Gonzaga] žádá, protože mohl vidět, že byl nejstálejším v podpoře jejich rodu [tj. Lucemburků] u řečeného vznešeného knížete vévody z Milána...“ Toto mělo být předmětem rozhovoru mezi Simonem a Zikmundem během jejich cesty z Krumlova na Schaunberg. Mantovský vyslanec uzavírá depeši prosbou o kontrolu přiloženého konceptu listiny, jehož opis předloží „patriarchovi“, až dorazí.¹²²

Z právě sumarizovaného pramene se dozvídáme několik nových skutečností. První poznámka se týká Václava Králíka z Buřenic. Ten podle Františka M. Bartoše „za věznění Václava IV. ve Vídni pobýval na Moravě [...] a pracoval asi pro krále“.¹²³ Ve skutečnosti však nelze klást zcela jasnou a neprostupnou hranici mezi straníky Václava IV. a Zikmunda. Vzhledem k skutečně bizarní „spoluvládě“ obou bratrů, jak to naznačují mimo jiné citovaná Zikmundova slova o nezasahování do některých vladařských povinností Václava nebo samotný úmysl mantovského vyslance žádat na zajatém králi vystavení listiny, mohlo naopak docházet k jejich splnutí. To jsme viděli již u Jana ze Schönfeldu, Jana staršího z Vlašimi a podobně tomu bylo zjevně také v případě Václava Králíka, pověřeného Zikmundem přivezením říšských korunovačních klenotů za účelem Václavovy císařské korunovace.¹²⁴ Zda chtěl Zikmund říšskou korunu a další insignie bratrovi předat, nebo s nimi měl ve skutečnosti jiné úmysly, je pochopitelně již otázka, na kterou prameny odpověď neposkytují. Přesto se nezdá pravděpodobné, že by Václav Králík na Schaunberg nakonec dorazil. Ze všech depeší Simona da Crema, jakož i z výše citovaného Zikmundova listu Gonzagovi zároveň vyplývá, že se vládce Mantovy a jeho vyslanec pružně přizpůsobili momentální situaci a pokračovali v intenzivním dialogu s uherským králem s vidinou zisku markraběcího titulu a dalších milostí.

121) Příloha VII. Zde obsažené příslovce *deman' lze* pravděpodobně vyložit nejen jako „domani“ (zít-ra), ale snad také jako latinské „de mane“ (ráno). Pokud bychom přijali druhou možnost, bylo by pro Václava Králíka posláno teprve 21. července, tj. ráno v den sepsání depeše. Citovaná pasáž zároveň potvrzuje hypotézu, již vyslovil I. HLAVÁČEK, *Die Wiener Haft*, s. 234–235, podle níž měl Václavovu majestátní pečeť po celou dobu jeho zajetí právě kancléř Václav Králík z Buřenic.

122) Příloha VII.

123) F. M. BARTOŠ, *České dějiny* II/6, s. 469; Králíkovy zásluhy při péči o královskou kancelář v době Václavova zajetí ocenil rovněž I. HLAVÁČEK, *Das Urkunden- und Kanzleiwesen*, s. 188–189.

124) Ty byly tehdy uloženy na Karlštejně, který byl zřejmě již v rukou Zikmunda. Naznačuje to – byť jen nepřímo – jeden z článků Zikmundových požadavků vzniknuvších zřejmě na jaře či v létě 1402: CDM XIII, s. 288–289, č. 277. Tímto způsobem pramen interpretoval F. M. BARTOŠ, *České dějiny* II/6, s. 194–195. Seznam karlštejnských purkrabí z této doby je velmi torzovitý. August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze království Českého VI. Podbrdsko*, Praha 1889, s. 45, uvádí k roku 1398 Jíru z Roztok a později, teprve v roce 1406, Kuneše z Olbramovic.

K jednání na Schaunbergu skutečně došlo; 20. července se dostavil rakouský vévoda Albrecht IV. a o čtyři dny později pak jeho starší bratranec Vilém.¹²⁵ Horečné přípravy ovšem neunikly ani Ruprechtovi, který vypravil vlastní poselstvo k salcburskému arcibiskupovi a Leopoldovi Habsburskému a požadoval od nich, aby Václavovi IV. zastoupili cestu na jeho tažení.¹²⁶ Lze považovat za jisté, že Leopold ani arcibiskup se na Schaunbergu neobjevili a podle všeho to vůbec neměli v úmyslu; zejména v případě prvního z nich se jeho loajalita k Ruprechtovi, resp. nepřítelství vůči Lucemburkům projevil již dříve.¹²⁷ K čemu na Schaunbergu došlo, není zcela jasné (Simone da Crema se v tuto chvíli již odmlčuje). Jistě víme vlastně jen to, že 27. července zde byl podepsán spolek mezi Zikmundem a Heřmanem z Celje na jedné a Vilémem Bavorsko-Mnichovským na druhé straně proti komukoli s výjimkou rakouských vévodů a hraběte Fridricha z Ortenburgu. Vilémův o málo starší bratr Arnošt byl do celé dohody zahrnut pouze nepřímo.¹²⁸ Již na Schaunbergu také nepochybně musely být dohodnuty předběžné podmínky spojenectví mezi Zikmundem a rakouskými vévody Vilémem a Albrechtem IV., k jejichž zlistinění došlo později ve Vídni a v Bratislavě.

Zdá se, že jednání nesplnila všechna Zikmundova očekávání. Přestože se mu podařilo získat na svou stranu některé z již dříve Lucemburkům nakloněných bavorských a rakouských vévodů, naděje na dohodu se salcburským arcibiskupem a s Leopoldem Habsburským definitivně padla, a „přímá cesta“ do Itálie přes Brenner, vedoucí skrze jejich území, se tak stala neprůchodnou. Pokud přijmeme, že Zikmund plán na realizaci tažení přesto neopustil, musíme předpokládat, že ve světle těchto nepříznivých okolností zamýšlel využít cestu jinou. Jak již bylo řečeno, zbývala cesta přes Villach a Tarvisio, která vedla přes habsburské země vévodů Viléma, Albrechta IV. a Arnošta, případně přes Uhry a následně opět skrze teritorium Habsburků, hrabat z Celje a Gorice až do Furlanska. Tuto druhou variantu ostatně explicitně ohlašoval sám Zikmund již 17. července ve svém listu Francescu Gonzagovi (Václava měl v souladu s předchozím plánem eskortovat Heřman z Celje).¹²⁹ K nastoupení každé z těchto možných cest bylo nutné se nejprve

125) Hovoří se o tom v listu Francesca Carrary pro jeho vyslance v Benátkách, viz DRTA V, s. 336, č. 254; *Il copialettere marciano*, s. 352–353, č. 645 (4. srpna 1402). Informace měla pocházet od jakéhosi člověka přicházejícího z Vídně.

126) Nedatované instrukce pro Ruprechtovy vyslance jsou vydány in: DRTA V, s. 334–336, č. 252–253. Podle J. Weizsäckera je třeba klást je do konce července 1402. Leopold Habsburský měl navíc přesvědčit ostatní členy svého rodu, aby se postavili proti římské jízdě Lucemburků.

127) Zde je míněn jeho dřívější „protest“ proti dohodě mezi Zikmundem a Habsburky o volném průchodu do Itálie, stejně jako účast na italském tažení Ruprechta Falckého. K obojímu viz výše v textu.

128) Listina Zikmunda Lucemburského a Heřmana z Celje je uložena in: Haus-, Hof- und Staatsarchiv (Wien); fotografická reprodukce in: Magyar Országos Levéltár (Budapest), sign. DF 287037 (dostupné online z <https://archives.hungaricana.hu/en/charters/92014/>). Srov. *Regesta Boica* XI, s. 263; *Zsigmondkori oklevéltár* II/1. 1400–1406, ed. Elemér MÁLYUSZ, Budapest 1956, s. 213–214, č. 1802; S. RIEZLER, *Geschichte Baierns* III, s. 196; F. M. BARTOŠ, *České dějiny* II/6, s. 198, pozn. 2. Riezler se domnívá, že na setkání s Lucemburky přijel jak vévoda Vilém, tak Arnošt. Náš jediný pramen ovšem takového tvrzení spíše neumožňuje; naopak se zdá, že byl přítomen pouze Vilém.

129) Příloha VI.

přesunout podél Dunaje do Vídně, a právě sem dorazili Zikmund, Václav i Prokop nejspíše 9. srpna.¹³⁰

Ve Vídni učinil Zikmund ve prospěch Habsburků rozsáhlé ústupky, z nichž nejvýznamnější představovalo postoupení nástupnického práva v Uhrách v případě absence mužského potomka (krátce nato bylo specifikováno, že se potenciálním dědicem království stane Albrecht IV.).¹³¹ V jednom článku smlouvy ze 16. srpna se přitom stále počítalo s Václavovou římskou jízdou, která měla být nyní v režii rakouských vévodů.¹³² Zikmund se následně v doprovodu vévody Albrechta a zaježděného Prokopa vydal na cestu do Bratislavy, kde došlo k potvrzení práv mladého Habsburka na svatoštěpánskou korunu na úkor markraběte Jošta, zatímco Václav byl ponechán ve Vídni. K tomu je možné podotknout, že v naraci Zikmundovy listiny z 29. září 1402, již odvolal Joštovi dříve přislíbené nástupnictví na uherský trůn, král svému bratranci vyčetl mimo jiné i údajnou pasivitu až nepřátelství při plánování Václavovy římské jízdy.¹³³ Tato tendenční argumentace měla pochopitelně za cíl ospravedlnit „vydědění“ moravského markraběte ze strany uherského krále. Faktem ovšem zůstává, že k Václavově korunovační jízdě do Říma nakonec nedošlo. Je tedy namístě se ptát, proč do této doby zcela konkrétně naplánovaný a na všechny strany rozhlašovaný projekt jeho italského tažení náhle ztroskotal. Stojíme před otázkou, kterou si historiografie klade již více než sto let. Ještě než se ji pokusím zodpovědět, byť ani tento pokus nemůže být definitivní, bude nutné věnovat pozornost ohlasu, který celá záležitost v Itálii i jinde vyvolala.

Hlavním spojencem Lucemburků na italské půdě byl Giangaleazzo Visconti, a právě ten měl hlavní zájem na příchodu „starého císaře“ (*imperator antiquus*), jak se Václav v místních pramenech někdy označuje, aby tak posílil svou pozici v boji s Florencií a Ruprechtem.¹³⁴ Není tedy divu, že se Milán, ale i Pavie jakožto

130) Nejspolehlivější údaj přinášejí *Wiener Annalen von 1348–1404*, in: Österreichische Chronik von den 95 Herrschaften, ed. Joseph SEEMÜLLER, Hannover – Leipzig 1909 (= MGH – Deutsche Chroniken 6), s. 231–242, zde s. 241; další doklady i s komentářem shromáždil Ferdinand OPLL, *Nachrichten aus dem mittelalterlichen Wien. Zeitgenossen berichten*, Wien – Köln – Weimar 1995, s. 107–108.

131) CDM XIII, s. 221–222, č. 212; jednotlivé body jsou sumarizovány in: DRTA V, s. 413–414, č. 305. Další dohody ze srpna a září 1402 eviduje např. Eduard Maria LICHNOWSKY, *Geschichte des Hauses Habsburg V. Vom Regierungsantritt Herzog Albrecht des Vierten bis zum Tode König Albrecht des Zweiten*, Wien 1841, Verzeichniss der Urkunden zur Geschichte des Hauses Habsburg von 1395 bis 1439, s. xlvii–xlviii; z literatury viz K. WEISS, *König Ruprecht*, s. 30–36; J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 340–341; Jörg Konrad HOENSCH, *Kaiser Sigismund. Herrscher an der Schwelle zur Neuzeit 1368–1437*, München 1996, s. 109–110.

132) CDM XIII, s. 221–222, č. 212: *Dann umb unser kunig Sigmunds herren und bruder herren Wenzlaws römischen und behemischen kunigs ist unser kunigs von Unghern willen und mainung, das alle händel umb das reich und alle gewalt nach unserm und unser egenanten swäger von Österreich rat, willen und wissen genzlich werden gehandelt und das derselb unser bruder künig Wenzlaw werde besezet, mit ampleuten und mit räten, die zu solchen sachen gehören und ouch umb sein geverte geen Rome.*
133) K. WEISS, *König Ruprecht*, s. 40: *Quem [tj. Jošta] cum pluribus exhortaremur vicibus confidenter, ut cum ipso fratre nostro iret versus Italiam et nos pro regnorum custodia domi relinqueret vel euntibus nobis ad Italiam ipse circa regnorum custodiam remaneret, horum neutrum assumere voluit, quin ymmo rogatus pro consilio, quid interea faciendum esset, omnino prebere consilium denegavit, unde nullam bonam potuimus apprehendere coniecturam.*

134) Šlo o prostou antitezi „nového císaře“ Ruprechta. V italských pramenech pozdního středověku se římský král, třebaže dosud nepodstoupil císařskou korunovaci, běžně označoval jako *imperator(e)*.

„la seconda capitale“ staly důležitými komunikačními centry, kam směřovaly a odkud se dále šířily nové zprávy týkající se úmyslů a pohybů Zikmunda a Václava.¹³⁵ Oba výše citované Zikmundovy listy pro Viscontiho z února 1402 byly následně se zhruba měsíčním zpožděním přeposlány milánským vévodou z Pavie jeho úředníkům v Miláně.¹³⁶ Jedním z nich byl i autor tzv. *Annales Mediolanenses*, jenž obsah prvního listu dokonce sumarizoval ve svém díle.¹³⁷ Dále víme, že přes Milán proudily také některé depeše mantovského vyslance Simona da Crema, které zde byly otevřeny a přeposlány dále do Mantovy. Z těchto pramenů zároveň vyplývá, že Visconti sám vydržoval na Václavově, resp. Zikmundově dvoře vlastní poselstvo, v jehož čele pravděpodobně stál vévodův biskup-klient Pietro Grassi a které rovněž odesílalo vlastní depeše.¹³⁸

Další a dosud téměř nepovšimnuté svědectví o kontaktech mezi Lucemburky a milánským vévodou přináší deník, který si sepisoval bellunský kanovník Clemente Miari.¹³⁹ Z těchto analistických záznamů se dozvídáme následující: 2. května přijel do Belluna Giorgio Cavalli da Verona, Viscontiho vyslanec, a o tři dny později pokračoval s Gianantoniem Miarim, místním patriciem a svým kancléřem, za Alpy vstříc uherskému králi, jenž se ubíral do Itálie *causa coronationis serenissimi imperatoris*. 19. července přijel milánský posel z Ortenburgu s depeší od Cavalliho a kancléře Miariho ohledně brzkého příchodu Zikmunda a Václava, přenechal je bellunskému podestovi, který je měl přeposlat Viscontimu, načež se vrátil zpět. 17. srpna se v Bellunu objevil Miari, vyslaný Cavallim a hrabětem z Ortenburgu, a den nato se již odebíral k Viscontimu s kredenčními listinami. 7. září byl Miari zpět se zprávou o těžké nemoci milánského vévody a po čtyřech dnech pokračoval dále *in Alamaniam* za Cavallim, jenž pro něj mezitím vyslal svého kurýra. Již 17. září se však Cavalli i Miari s doprovodem třinácti koní vrátili a spěchali do Pavie kvůli zprávám o Viscontiho úmrtí (k tomu došlo 3. dne téhož měsíce).¹⁴⁰ Díky těmto strohým, ale

135) Charakteristiku Pavie jako „druhého hlavního města“ uvádí Maria Nadia COVINI, *Pavia dai Beccaria ai Visconti-Sforza. Metamorfosi di una città*, in: *Le subordinazioni delle città comunali a poteri maggiori in Italia dagli inizi del secolo XIV all'ancien régime. Risultati scientifici della ricerca*, ed. Miriam Davide, Trieste 2014, s. 45–67.

136) DRTA V, s. 188–190, č. 149 (10. března 1402); s. 190–192, č. 150 (4. dubna 1402).

137) *Annales Mediolanenses ab anno MCCXXX. usque ad annum MCCCCII. ab anonymo auctore literis consignati, nunc primum in usum omnium proferuntur e manuscripto codice Novariensi*, in: RIS XVI, ed. Ludovico Antonio MURATORI, Mediolani 1730, col. 635–840, zde col. 837. Na tuto pasáž upozornil již J. ASCHBACH, *Geschichte Kaiser Sigmund's I*, s. 169, pozn. 17.

138) Příloha III. Blíže k tomu výše v textu.

139) Clemente MIARI, *Chronicon Bellunense (1383–1412)*, ed. Matteo MELCHIORRE, Roma 2015 (= Fonti per la storia della terraferma veneta 29). O osobě autora a jeho díle podrobně pojednává předmluva k nové edici; dále viz John Easton LAW, *A clerical chronicler of c. 1400: Clemente Miari of Belluno*, *Renaissance Studies* 2, 1988, s. 173–184. K rodu Miari Elda Martellozzo FORIN, *I Miari Vareschi: da Belluno a Padova nella seconda metà del Quattrocento. Appunti*, Archivio Storico di Belluno, Feltre e Cadore 85, 2014, s. 5–30; k situaci v Bellunu a přílehlé oblasti na počátku 15. století také Ondřej SCHMIDT, *Vikáři a hejtmani krále Zikmunda na severu Benátska (1411/12–1420)*, *SMB* 7, 2015, s. 81–113.

140) C. MIARI, *Chronicon*, s. 75–76, 82, 84, 85–86. Další podrobnosti by snad mohl přinést průzkum v poměrně dobře dochovaných bellunských městských knihách, které jsou uloženy in: Archivio Storico del Comune di Belluno. Giambattista VERCI, *Storia della Marca Trivigiana e Veronese XVIII*, Venezia 1790, s. 44, cituje pouze některé zmínky z Miariho kroniky. Cavalli byl Viscontim často pověřován jednáním na pražském dvoře, roku 1396 získal od Václava titul rádce, hrabství Sant'Orso u Vicenzy, jakož

nanejvýš cenným záznamům tedy vidíme, že další samostatné Viscontioho poselstvo působilo téměř pět měsíců pravděpodobně na dvoře hraběte Fridricha z Ortenburgu (nelze ovšem vyloučit ani jeho pobyt u Zikmunda a Václava), odkud se mělo spolupodílet na přípravě lucemburského italského tažení.

Co o Zikmundových plánech věděl Viscontioho lombardský spojenec Francesco Gonzaga v Mantově, jsme již díky podrobné parafrázi depeší Simona da Crema viděli, a proto jejich obsah není nutné znovu shrnovat. Stačí pouze připomenout, že informace, které měl k dispozici Visconti a Gonzaga, se – i vzhledem k transmisi mantovských depeší přes Milán, resp. Pavii – zřejmě příliš nelišily. Pokud se nyní zaměříme na oficiálně neutrální mocnosti v Itálii, také zde nalezneme některé zajímavé zprávy. Již počátkem května 1402 mělo být z aquilejského patriarchátu vypraveno za Alpy poselstvo, jehož úkolem bylo zjistit, zda „císař“ přijde, či nikoliv. Je otázkou, který „imperatore“ se zde myslí, ovšem vzhledem k tomu, že Ruprecht právě opustil Itálii, se mohlo jednat spíše o Václava IV. S jistotou to ovšem říci nelze.¹⁴¹ Tyto neověřené zprávy se zřejmě potvrdily: 30. července totiž rada města Udine rozhodla o přijetí bezpečnostních opatření, protože do patriarchátu prý přijíždí „starý císař“ a uherský král.¹⁴²

Na konci srpna oznamoval do Udine nový patriarcha Antonio Panciera, že do země údajně míří milánský vévoda s vojskem a do Itálie má brzy přijít též Zikmund s Václavem a s nimi i hrabata z Ortenburgu a Celje. Udinská rada se shodla, že se od tohoto podniku nedá očekávat nic dobrého, a začala zbroit.¹⁴³ V podobném smyslu psal do města rovněž Giovanni di Rabatta, hejtman v Gorici.¹⁴⁴ K těmto zvěstem se snad vztahuje i dřívější zpráva, podle níž měl Visconti požádat patriarchu, aby mohl umístit 500 kopí do patriarchátu na obranu před Ruprechtem.¹⁴⁵ Nelze však vyloučit, že ozbrojenci měli ve skutečnosti sehrát roli Václavova doprovodu. Jen několik dní poté, počátkem září, hlásil též Giovanni di Fagagna, že se Václav a Zikmund spojili s rakouskými vévody a mají v úmyslu přitáhnout do Itálie:

i další milosti, viz Luisa MIGLIO, *Cavalli, Giorgio*, in: DBI XXII, Roma 1979, s. 736–739; I. HLAVÁČEK, *Das Urkunden- und Kanzleiwesen*, s. 478, č. 8; *Über Formelbücher II*, s. 47–48, č. 33b–c.

141) Francesco DI MANZANO, *Annali del Friuli ossia raccolta delle cose storiche appartenenti a questa regione VI. Anno 1388 dell'era volgare al 1797*, Udine 1868, s. 161 (2. května 1402). Ve stejný den se Ruprecht již nacházel v Mnichově: *Regesten der Pfalzgrafen am Rhein 1214–1508 II*, ed. Lambert VON OBERNDORFF, Innsbruck 1912, s. 147–148, č. 2202–2206; k jeho předchozímu dvojímu pobytu v patriarchátu viz H. F. HELMOLT, *König Ruprechts Zug*, s. 94–97, 150–152; Pio PASCHINI, *Storia del Friuli*, Udine 2010, s. 676.

142) Zápis je částečně citován in: DRTA V, s. 336, č. 254, pozn. 6; *Il copialettere marciano*, s. 331–332, č. 606, pozn. 1: *Nova ardua sonant, videlicet quod dominus imperator antiquus et dominus rex Ungarie venturi sunt ad hanc Patriam*. F. DI MANZANO, *Annali del Friuli VI*, s. 162, dále uvádí, že 1. srpna byl vyslán průzkumník „in Alemagna“, aby zjistil, zda „císař“ přichází do Furlanska.

143) DRTA V, s. 414, č. 306 a pozn. 3; F. DI MANZANO, *Annali del Friuli VI*, s. 162–163 (29. srpna 1402). K Pancierovi viz Dieter GIRGENSOHN, *Panciera Antonio, patriarca di Aquileia*, in: Nuovo Liruti. Dizionario biografico dei Friulani I/1. Il medioevo, ed. Cesare Scalon, Udine 2006, s. 628–641.

144) DRTA V, s. 414, č. 306, pozn. 3; *Il copialettere marciano*, s. 199, č. 315, pozn. 1 (1. září 1402).

145) *Il copialettere marciano*, s. 321–323, č. 591, s komentářem v pozn. 3 (22. července 1402). Důležitou roli při jednání mezi patriarchou a Viscontim hrál Tristano di Savorgnano, tehdy kapitán oblasti Cadore, jenž se roku 1394 podílel na atentátu na patriarchu Jana z Moravy. K němu viz Ondřej SCHMIDT, *Jan z Moravy. Zapomenutý Lucemburk na aquilejském stolci*, Praha 2016, passim.

prý hodlají přijít zdánlivě v míru, ale ve skutečnosti se chystají zemi zničit.¹⁴⁶ Tuto (poněkud zkreslenou) informaci lze pravděpodobně chápat jako echo jednání na Schaunbergu. Také v patriarchátu byla tedy římská jízda vnímána jako veskrze reálná a navíc – na rozdíl od Viscontiho či Gonzagy – vcelku pochopitelně jako hrozba.

Z Furlanska se nyní přesuneme do benátské laguny. Také zdejší obchodníci se zabývali italským tažením Lucemburků. Zikmund byl s Benátčany v kontaktu již v prosinci 1401, kdy psal dóžeti o svém osvobození a žádal o neposkytnutí pomoci „nepříteli“ Ruprechtovi Falckému.¹⁴⁷ Jeho list se však na pořad jednání senátu dostal teprve 14. března 1402. Senátoři totiž dokument zprvu považovali za podvržený, protože byl předán až měsíc a půl po datu vyhotovení (tj. někdy koncem ledna 1402) a navíc jej měl sepsat jakýsi Paolo, blíže neznámý Zikmundův „kancléř“ a zároveň Viscontiho poddaný. Teprve když se v Benátkách zpráva o Zikmundově propuštění ze zajetí potvrdila, rozhodl senát o zaslání oficiální písemné gratulace uherskému králi.¹⁴⁸ Pokud jde o vlastní obsah listu, ten zcela odpovídá soudobé situaci a rozhodně se nejeví jako falzum.¹⁴⁹ Přítomnost úředníka milánského původu v Zikmundově kanceláři by nicméně opět ukazovala na tehdejší těsné sepjetí mezi ním a Viscontim. Republika sv. Marka se však „českými záležitostmi“ zřejmě zabývala již krátce předtím. Když Zikmund 8. února 1402 z Hradce Králové oznamoval Viscontimu vyslání své delegace, jejím cílem neměla být pouze Pavie, ale před ní také Benátky.¹⁵⁰ Zda se vyslanec ve městě na laguně skutečně objevil, však není známo.

Snad ještě podivnější je pak vyhýbavá odpověď benátského senátu na poselstvo Václava IV., který zde oznámil, že chce se Zikmundem, třemi rakouskými vévody a Joštem táhnout do Říma za císařskou korunou. Senát v této záležitosti jednal 24. listopadu 1403 a z dikce zápisu v jeho registrech plyne, že se vyslanci stále

146) DRTA V, s. 414, č. 306, pozn. 3; *Il copialettere marciano*, s. 331–332, č. 606, pozn. 1 (4. září 1402). Edice *Parlamento friulano* I/2, ed. Pier Silverio LEICHT, Bologna 1925 (= Atti delle assemblee costituzionali italiane dal Medio Evo al 1831 I/6), ke zde řešené problematice žádný materiál nepřináší.

147) DRTA V, s. 185, č. 146 (12. prosince 1401).

148) Tamtéž, s. 193–194, č. 152: *ad dictam literam non apparuit tunc velle facere aliquam responsionem propter suspicionem conceptam, quod litera ipsa non bene procederet de mente regis, quia transactus erat mensis unus cum dimidio, quando presentata fuit a die date ejus et quia erat de manu cujusdam Pauli cancellarii regii, qui est subditus domini ducis Mediolani...* Zikmundův sekretář Paolo se objevuje také v mandačně-konceptní poznámce na jeho listu pro Viscontiho: Tamtéž, s. 190–192, č. 150 (28. února 1402). Na listu do Benátek, dochovaném pouze v opise, pak tato poznámka chybí (viz předchozí pozn.). E. Pastorello in: *Il copialettere marciano*, s. 395, č. 734, pozn. 1, tuto osobu ztotožnila hypoteticky s Paolinem Briviem; Márta KONDOR, *Die Urkundenausstellung der zentralen Ausfertigungsorgane und der Kurialgerichte in Ungarn während der ersten Hälfte des 15. Jahrhunderts. Bemerkungen zu den Regesten der an ungarischen Kanzleien ausgefertigten Urkunden König und Kaiser Sigismunds*, Archiv für Diplomatik, Schriftgeschichte, Siegel- und Wappenkunde 55, 2009, s. 191–224, zde s. 207, Tabelle 2, žádného Zikmundova kancelistu jménem Paolo/Pavel neeviduje.

149) Za falzum list považovala E. Pastorello in: *Il copialettere marciano*, s. 395, č. 734, pozn. 1, podle níž bylo jeho cílem (vcelku logicky) odradit Benátky od pomoci Ruprechtovi. V soudobé Itálii se pro zfalšované listy používal pojem *lettere contrafacte*, zatímco ty pouze „upravené“ se označovaly jako *lettere reformate*, viz F. SENATORE, „*Uno mundo de carta*“, s. 297–299.

150) *Documenti diplomatici* I, s. 368–369, č. 244; DRTA V, s. 188–190, č. 149.

nacházeli v Benátkách.¹⁵¹ Václavův záměr, k němuž musel dospět krátce před svým útekem z Vídně, se jeví jako zcela nesmyslný. Tím spíše, že se podniku měli účastnit nejen rakouští vévodové, ale dokonce i Zikmund s Joštem; společné tažení všech těchto osob, které se nacházely ve vzájemném konfliktu, takřka nepřicházelo v úvahu. Ať už byly pohnutky k tomuto nepochopitelnému kroku jakékoli, benátský senát se ke sdělení v souladu s přísně neutrální politickou linií Republiky vyjádřil naprosto stejně jako vůči Ruprechtovi, jenž rovněž ohlásil nové italské tažení: Benátčané prý v obou případech „uvidí [krále] a jeho vojsko s radostnou tváří a dobrým srdcem“, aniž by se ovšem k čemukoli zavázali.¹⁵² Záznamy benátské proveniencie tak bohužel nepřinášejí příliš jednoznačné svědectví. Lze snad jen konstatovat, že vzhledem k oficiálně neutrální pozici Benátské republiky nebylo případné spojenectví s Lucemburky obchodníkům na Rialtu nijak po chuti.

Paradoxně asi nejvíce se o akcích Lucemburků dozvídáme z tábora jejich nepřátel – z korespondence Francesca Carrary. Nelze to ovšem připisovat jen výjimečné aktivitě padovského vládce, ale spíše příznivému stavu dochování (a edičního zpřístupnění) jeho jediného registra misivů. Carrarovská kancelář se během jara a léta 1402 obracela na různé osoby, přeposílala jim novinky týkající se pohybů a záměrů Václava a Zikmunda, přičemž k nim často připojovala vlastní stanovisko. Již koncem dubna dorazily do Padovy „novinky ohledně českého krále“ zaslané rakouským vévodou Albrechtem a o několik dní později přišly další blíže nespecifikované zprávy o stejné záležitosti od Ruprechta Falckého.¹⁵³ Také během května a června měl carrarovský dvůr vcelku podrobně, i když zřejmě ne vždy spolehlivé informace o dění v Čechách, které mu zprostředkoval mimo jiné vévoda Štěpán III. Bavorsko-Ingolstadtský: ten například sděloval, že Ruprecht na popud kurfiřtů a české šlechty hodlá táhnout do Čech kvůli zajetí českého krále Zikmundem (oba se s ním prý snaží dohodnout), aby ovládl království a získal říšské insignie. Tato zpráva pak byla přeposlána řadě osob včetně benátského dóžete.¹⁵⁴

Zmínka o plánovaném italském tažení Lucemburků se objevuje teprve 26. července. Carrara tehdy napsal svým vyslancům v Benátkách a přeposlal jim poslední list od Ruprechta, aby jej ukázali zástupcům Republiky. Vzhledem k poněkud nejasně

151) DRTA V, s. 422, č. 314: *deliberasse* [tj. Václav IV.] *cum serenissimo domino rege Hungarie, ejus fratre, tribus ex ducibus Austrie et marchione Jodaco Moravie venire in Italiam ad accipiendum coronam suam...* Zápis je v edici špatně datován; ve skutečnosti přichází v senátních registrech v roce 1403, a ne 1402, viz Archivio di Stato di Venezia, Senato, Secreti, reg. 1, fol. 115v (celý kodex je v digitalizované podobě dostupný online z <http://www.archivodistatovenezia.it/divenire/ua.htm?idUa=103>).

152) DRTA V, s. 422, č. 314: *nostra dominatio videbit eum et gentes suas illari vultu et bono corde, honorando personam suam secundum decentiam sue serenitatis et honorem nostri domini*. Téměř doslovně stejnou odpověď senátorů poselstvu Ruprechta ze stejné doby viz tamtéž, s. 526–527, č. 381 (22. listopadu 1403).

153) *Il copialelettere marciano*, s. 140–141, č. 219: *significationis premisse ac novorum regis Boemie...* (26. dubna 1402); tamtéž, s. 151–152, č. 234: *nova regum Boemie et Ungarie...* (30. dubna 1402).

154) Tamtéž, s. 198–199, č. 314 (25. května 1402); s. 220, č. 364 (6. června 1402); s. 223–225, č. 373 ([7. června] 1402); s. 248–249, č. 424 (19. června 1402); s. 250–253, č. 429 (19. června 1402). Listy ze 6. a 7. června jsou vydány též in: DRTA V, s. 332–333, č. 250; s. 333–334, č. 251. K vévodovi Štěpánovi, jenž byl Ruprechtovým straníkem, stručně Gerhard SCHWERTL, *Stephan III., Herzog von Bayern-Ingolstadt, der „Kneissel“*, in: *Neue Deutsche Biographie* XXV, Berlin 2013, s. 257–258.

sestavené zprávě Francesca Carrary není zcela jasné, co bylo smyslem původního Ruprechtova sdělení. Zdá se, že Ruprecht vládce Padovy informoval o příchodu Václava IV. do Itálie; postskriptum připojené ke Carrarově listu však hovoří o poslovi, který dokument do Benátek doručí a zároveň vysvětlí, že zpráva ohledně tažení uherského i českého krále je ve skutečnosti falešná: ani jeden prý nepřijede, nýbrž oba vbrzku ztratí Prahu a České království.¹⁵⁵ Wittelsbach tedy zřejmě Carraru varoval před přípravami Václavovy římské jízdy, ovšem vládce Padovy se mezitím dozvěděl opak a sdělení krále pak v Benátkách „vedl na pravou míru“.

O týden později, 2. srpna, Carrara v listu pro Gherarda de' Boiardi znovu vyvracel sdělení, že český a uherský král před několika dny vyrazili z Čech s 20 000 koňmi a nyní jsou na cestě do Itálie. Podle informací vládce Padovy prý naopak Zikmund ze strachu uprchl z Prahy a odvedl Václava, jehož zajal, na jeden hrad hraběte z Celje (zde je nepochybně míněn Schaunberg).¹⁵⁶ Jen dva dny nato však již Carrara dostal zprávu od blíže neznámého „přítele“, který vše slyšel od jakéhosi člověka přicházejícího z Vídně, že Zikmund s Václavem a jejich vězněm Prokopem přijeli na Schaunberg, kam vzápětí dorazili též rakouští vévodové Albrecht a Vilém. Zde se prý nyní jedná o průchodu skrze habsburské teritorium s tím, že oba králové mají pokračovat až do Říma. Zikmund údajně disponoval 4000 koňmi, z nichž polovina již překročila Dunaj, zatímco Albrecht s Vilémem jich poskytli 3000.¹⁵⁷ O této zvěsti, kterou měl rozšiřovat Visconti, pak Carrara zpravil tentýž den také Ruprechta.¹⁵⁸ Ještě na přelomu srpna a září, tj. v době pobytu Lucemburků ve Vídni, dostával Carrara od různých informátorů zprávy týkající se celé kauzy, dochované prameny je však již rekonstruovat nedovolují.¹⁵⁹

155) *Il copialettere marciano*, s. 331, č. 606: *lo re de Boemia, nè quello de Hungaria no sono per vegnire in Italia; ma che li sono per perdere Praga e lo regname de Boemia.*

156) DRTA V, s. 336, č. 254, pozn. 6; *Il copialettere marciano*, s. 350–351, č. 640: *A quello, che scriviti dirse li, che lo imperatore vechio è parti' de Boemia cum lo re de Hungaria più di fa per venire in Italia cum XXm cavalli et cetera, ve respondo, che negota non è; anzi, per quello ch'io habia, lo re de Hungaria per paura è fucido da Praga e ha menato lo re veyo, el qualle ello tegniva destinito, et in uno castello del conte da Cil lo ha messo.* K Boiardimu viz Andrea GAMBERINI, *La città assediata. Poteri e identità politiche a Reggio in età viscontea*, Roma 2003, s. 165.

157) DRTA V, s. 336, č. 254; *Il copialettere marciano*, s. 352–353, č. 645: *ch'el re de Boemia, el re de Hungaria e loro preson lo marchexe Procopio sono personalmente vegnuodi et eno in Santberch [...] e come li pubblicamente se dise, li debeno convegnire insembre e acordare del passo e de lo intrare so. Li quali sono per vegnire de prosimo a Roma. E ch'el se dice esser cum lo re de Hungaria III^m cavali, de li quale la mità ha çà passa' la Danoya e cum li duxe de Astoricha sono ben III^m cavali e in la compagnia soa.* List byl adresován Carrarovým vyslancům v Benátkách.

158) DRTA V, s. 329–330, č. 247; *Il copialettere marciano*, s. 353–354, č. 647: *emanavit enim fama a comite Virtutum egressa, quod rex Boemie et rex Hungarie ad Italie partes de presenti sunt venturi et Romam cum magno gentium numero profecturi.* E. Pastorello se domnívala, že se Carrara záměrně pokoušel snížit důvěryhodnost těchto zpráv s odkazem na to, že je rozšiřoval jeho nepřítel Visconti, aby pohnul neutrální Benátky k akci. Poněkud v rozporu s touto interpretací je však znění Carrarova listu do Benátek citovaného v předchozí pozn.

159) *Il copialettere marciano*, s. 382, č. 708 (31. srpna 1402); s. 384–385, č. 713 (2. září 1402); s. 385, č. 715 (4. září 1402).

Bylo by zajímavé zjistit, co o lucemburském tažení věděli v poněkud vzdálenější Florencii, loajální k Ruprechtovi.¹⁶⁰ Prozatím se však musíme omezit pouze na několik glos týkajících se rozsáhlé korespondence kupeckého rodu Datini da Prato, na něž v této souvislosti upozornila Ester Pastorello. Nejprve se zaměříme na list, který 20. května 1402 v Benátkách sepsali a do Florencie adresovali vykonavatelé poslední vůle obchodníka Zanobiho di Taddeo Gaddiho. Obsahu jeho sdělení lze zřejmě rozumět tak, že uherský král již pohnul „starého císaře“ k cestě do Itálie, zatímco ve Veroně a Brescii se začínají konat velké přípravy. Pramen dále dokonce hovoří o „krásných darech, stanech a dalších věcech“, jež měl milánský vévoda svému lucemburskému spojenci věnovat. Organizaci tažení měl mít zjevně na starosti Visconti, vládce uvedených měst, která měla hostit oba (?) krále. Zmínka o těchto městech, jež se nacházejí na spojnici mezi severovýchodem Itálie a Milánem, by mohla znamenat, že cílem, či spíše zastávkou během tažení se měla stát právě lombardská metropole, což by ovšem představovalo značnou okliku na další cestě do Říma.¹⁶¹ Citovaná pasáž zároveň ukazuje, že zprávy o připravovaném italském tažení Lucemburků dorazily také na území Florentské republiky. V polovině června 1402 pak Bindo di Gherardo Piaciti rovněž z Benátek hlásil, že „z Němec přicházejí zprávy značně rozporuplné jedna od druhé“, a dodal, že „těmto věcem je třeba přikládat malou váhu“.¹⁶² Toto střízlivé hodnocení, které nicméně nelze zcela jednoznačně spojit s přípravami Václavovy římské jízdy, se nakonec ukázalo jako správné.

Poté, co jsme rozebrali postoj italských států k římskému tažení Václava a Zikmunda a jejich informovanost o tomto podniku, je třeba ještě napřít pozornost za Alpy. Na prvním místě nás bude zajímat postoj samotného „vzdorokrále“ Ruprechta. Výše byl citován jeho deperditní list pro Francesca Carraru do Padovy, v němž ho nejspíše varoval před přípravami Václavovy italské jízdy.¹⁶³ Tyto obavy jasně dokládá také skutečnost, že zhruba ve stejné době Wittelsbach vyslal poselstvo k salcburskému arcibiskupovi Řehoři Schenkovi a k Leopoldovi Habsburskému

160) Stálo by za to, projít zejména „Missive della prima Cancelleria“, tj. registra odchozí korespondence florentské kanceláře. Chronologický rozsah jednotlivých svazků přináší Marzi DEMETRIO, *La cancelleria della Repubblica fiorentina* II, Firenze 1987 (reprint vydání z roku 1910), appendice I, s. 527–528, č. 20. Takovýto výzkum jsem však již nemohl podniknout.

161) *Il copialettere marciano*, s. 332, č. 606, pozn. 1, s odkazem na Archivio di Stato di Prato, fondo Datini (dále jen ASPo, FD), Fondo di Firenze, b. 714, inserto 16, č. 413339 (dokument je v digitalizované podobě dostupný online z <http://datini.archiviodistato.prato.it/la-ricerca/scheda/ASPO00074289/>). Transkripce E. Pastorello je z větší části chybná; příslušnou pasáž je zřejmě třeba číst následujícím způsobem: *Assai s'è detto dello 'mperadore nuovo, tocchere a dire ore del vecchio, che ssi dicie il re d'Ungheria l'à mosso e che vi è giuso [sic!] de cierto e che a Verona, a Brescia si fa' grandi aparecchiamenti e anche il ducha fa fare de belli doni e padeghioni e altre cose per lui...* Za paleografickou konzultaci děkuji Dr. Krisztině Arany a doc. Daliboru Havlovi. K Zanobimu a k situaci po jeho smrti viz Ingrid Housseye MICHIEZI, *Datini, Majorque et le Maghreb (14e–15e siècles). Réseaux, espaces méditerranéens et stratégies marchandes*, Leiden – Boston 2013, s. 294–295.

162) *Il copialettere marciano*, s. 354, č. 647, pozn. 1, s odkazem na ASPo, FD, Fondo di Firenze, b. 714, inserto 29, č. 507595 (dokument je v digitalizované podobě dostupný online z <http://datini.archiviodistato.prato.it/la-ricerca/scheda/ASPO00074514/>): *Della Magna si dicie chose assai e chontra-dio [sic!] l'una del'altra, e per tanto no' ne diciamo niente: è da fare pocha stima de fatti de là...* (17. června 1402). K Piacitimu viz I. H. MICHIEZI, *Datini*, s. 295.

163) *Il copialettere marciano*, s. 331, č. 606 (ante 26. července 1402).

s požadavkem, aby Václavovi zastoupili přístupové cesty do Itálie. V instrukcích pro vyslance se dokonce konkrétně uvádí, že Zikmund hodlá na Schaunbergu Václava odevzdat hrabatům z Celje, Ortenburgu a Gorice, kteří jej mají doprovodit na území vévody z Milána, a ten následně zajistit další cestu do Říma. Podle králových informací se výpravy měl zúčastnit také Prokop, zatímco Zikmund měl zůstat v Čechách.¹⁶⁴ Oba doklady jednoznačně dosvědčují, že ještě na konci července 1402 Ruprecht přípravy Lucemburků na italské tažení v žádném případě nebral na lehkou váhu.

Druhé zajetí Václava IV. vyvolalo pochopitelně také značnou pozornost soudobé historiografie. Sotva bychom našli kronikářské či analistické dílo 15. století pocházející z prostoru střední Evropy, jehož autor by celou „skandální“ událost zcela pominul. Stejně pozoruhodná je ovšem i skutečnost, že ani jedno z těchto líčení neobsahuje byť jen jedinou zmínku o plánované římské jízdě (výjimku představují pouze některá soudobá díla italské provenience: *Annales Mediolanenses* a výše citovaný deník Clementa Miariho z Belluna). Rozpor lze snad vysvětlit skutečností, že většina těchto – zpravidla velmi strohých – narativních pramenů byla sestavena teprve po vlastních událostech Václavova zajetí, a reflektovala proto jen výsledek, totiž neuskutečnění výpravy.¹⁶⁵

Pokud shrneme výsledky předchozího exkurzu, dospějeme k následujícím závěrům: téměř žádný z pramenů, které hovoří o přípravách italského tažení Václava IV. a Zikmunda Lucemburského, jeho možnou realizaci nijak nezpochybňuje, třebaže se jednotlivé zde obsažené informace vzájemně liší v některých „detailech“, jako je například účast uherského krále na výpravě.¹⁶⁶ Jediný pramenný soubor, jenž explicitně popírá přípravy římské jízdy, tvoří několik listů Francesca Carrary. Lze vyslovit domněnku, že tyto informace, šířené z Padovy na všechny strany, cíleně reagovaly na viscontiovskou propagandu rozhlášující v Itálii příchod Václava IV. Tento krok by pak bylo možné chápat jako Carrarovu snahu vykreslit vlastní mocenskou pozici, která byla po odchodu Ruprechta z Itálie výrazně podlomena, v podstatně lepších

164) DRTA V, s. 334–336, č. 252–253: *der kunig von Ungern zu dem graven von Cziele kommen solle gein Schauwenberg und er bringe den kunig von Beheim und margrave Procopp von Merhern mit ime dahin und er wolle den kunig von Beheim den graven von Cziele, von Ortenburg und von Gorcze daselbst zu Schauwenberg antworten, die sollen in dann furbaz bringen in des von Meilan land, und der von Meilan solle in dann vorbaz bringen biß gein Rome und margrave Procopp solle mit im ziehen, so wolle der kunig von Ungern zu Beheim verliben* (cca 25. července 1402).

165) Není možné citovat na tomto místě veškerou historiografickou produkci 15. století, kde se hovoří o Václavově zajetí. Většina kronik a analů z českého, rakouského či německého prostředí je vydána v rámci příslušných svazků edičních podniků *Fontes rerum Bohemicarum*, resp. *Monumenta Germaniae Historica*, případně též *Die Chroniken der deutschen Städte*; kromě toho lze také upozornit na další autory, jako jsou např. Ludolf Zaháňský, Jan z Posilge či Eberhard Windeck, jejichž díla vyšla mimo tyto řady. Poměrně zdařilý přehled narativních pramenů k osobě a době Václava IV. a jejich edičního zpřístupnění, který ovšem pochopitelně odpovídá době svého vzniku, podal F. M. BARTOŠ, *České dějiny* II/6, s. 450–453; kronikářské zprávy o královi vídeňském pobytu shromáždil F. OPLL, *Nachrichten*, s. 107–109.

166) To ostatně konstatoval např. již J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 339–340, jenž se podivoval nad tím, že informace ohledně italského tažení „byly brány všude vážně“. Podobně se v případě Viscontioho vyjádřil také I. HLAVÁČEK, *Wenzel (IV.)*, s. 225.

barvách s cílem udržet si na své straně nepočtené spojence.¹⁶⁷ Podobné hodnocení zřejmě *mutatis mutandis* platilo i pro Viscontiho, jehož pozice však pochopitelně byla nesrovnatelně lepší. Výše provedený rozbor současně ukazuje, jak rozsáhlou diplomatickou hru Zikmund rozehrál: vidíme zde doklady intenzivních kontaktů mezi Lucemburky a (nejen) jejich lombardskými spojenci, ale také zájem Itálů o dění na druhé straně Alp. Většina z nich pak zjevně považovala informace o zamýšleném tažení za pravdivé. Minimálně Giangaleazzo Visconti navíc podnikl aktivní kroky směřující k jeho přípravě, což se projevilo vysláním několika milánských poselstev na dvůr Václava IV. a hraběte z Ortenburgu.

Obloukem se tak vracíme k původní otázce: jaké byly skutečné záměry Zikmunda Lucemburského v této záležitosti? Měl uherský král a správce Českého království v úmyslu uskutečnit Václavovo římské tažení, o čemž se mu podařilo přesvědčit většinu svých současníků? Měl se jej dokonce také sám zúčastnit, jak někdy avizoval? Nebo se jednalo o pouhou – abychom použili moderní slovník – dezinformační kampaň, která měla zamaskovat Zikmundův hlavní záměr, tj. uvěznění bratra a ovládnutí Čech? S těmito spleťnými otázkami se dosavadní historiografie vyrovnávala různým způsobem. Vedle historiků, kteří tento gordický uzel rozetnout odmítli, panují v historickém bádání v zásadě dva protichůdné názory. První, starší z nich tvrdí, že Zikmund měl zprvu v úmyslu Václavovu římskou jízdu realizovat a celý plán ztroskotat až vlivem nepříznivých okolností z léta 1402: Theodor Lindner za ně považoval nepokoje v Uhrách;¹⁶⁸ František M. Pelcl, Joseph Aschbach a Karl Weiss nemožnost průchodu skrze teritorium Leopolda Habsburského a salcburského arcibiskupa; Jörg K. Hoensch, Wilhelm Baum a Daniela Dvořáková mezi překážky započítali ještě smrt Giangaleazza Vicontiho, hlavního italského spojence Lucemburků, během tažení.¹⁶⁹ Poněkud rozporuplně se vyjádřil Jiří Spěváček, jenž nejprve označil Zikmundem rozšiřované zprávy o plánovaném tažení za „předstíraný manévr“, vzápětí ovšem dodal, že podnik učinilo neprůchodným teprve úmrtí milánského vévody.¹⁷⁰ Další část historiků – zvláště důrazně se v tomto smyslu vyjádřil Ivan Hlaváček – má za to, že celá akce byla od počátku pouze výmyslem Zikmundovy propagandy s cílem odvést pozornost od jeho skutečných záměrů.¹⁷¹ Zcela neobvykle se pak s komplikovanou otázkou vypořádal Václav Štěpán, když bez dalšího

167) Tak se domnívala E. Pastorello in: *Il copialettere marciano*, s. 331–332, č. 606, pozn. 1. Zajímavý je v této souvislosti Carrarův list Ruprechtovi citovaný v pozn. 158.

168) T. LINDNER, *Deutsche Geschichte* II, s. 214. Naopak V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy* III, s. 414, uvádí pouze neurčitě, že se podniku „postavily v cestu překážky na ten čas nepřemožitelné“; současně se však podivuje nad tím, jak „chtěl [Zikmund] v takovém podivném stavu věci dopravit Václava do Itálie a dát jej tam korunovati na císařství“.

169) F. M. PELCL, *Lebensgeschichte* II, s. 465–468; J. ASCHBACH, *Geschichte Kaiser Sigmund's* I, s. 174–177; K. WEISS, *König Ruprecht*, s. 30; J. K. HOENSCH, *Kaiser Sigismund*, s. 109; Wilhelm BAUM, *Císař Zikmund. Kostnice, Hus a války proti Turkům*, Praha 1996, s. 56; D. DVOŘÁKOVÁ, *Čierna královná*, s. 41–42; také F. PALACKÝ, *Dějiny národu českého* II, s. 430–431, ačkoli nevyjádřil jasné stanovisko ohledně římské jízdy, považoval za definitivní konec hypotetického tažení Viscontiho smrt.

170) J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 339–340.

171) F. M. BARTOŠ, *České dějiny* II/6, s. 195–196; I. HLAVÁČEK, *Die Wiener Haft*, s. 228; Týž, *Wenzel (IV)*, s. 225; Týž, *König Wenzel*, s. 137, 139.

vysvětlení prohlásil, že Zikmund „chtěl získat římskou královskou a pak i císařskou korunu sám pro sebe“.¹⁷²

Otázka nyní zní, co nového v tomto směru přinášejí výše představené prameny italské provenience. Domnívám se, že hovoří poměrně jednoznačně pro první možnost, totiž pro zprvu skutečně zamýšlenou realizaci římské jízdy. Ve všech dochovaných pramenech, ať už pocházejí ze Zikmundova okolí nebo vznikly mimo něj, se tento motiv s drobnými obměnami táhne jako červená nit po celé období od ledna do srpna 1402. Dále se ukázalo, že Zikmundova a Viscontiho diplomatická aktivita, jež měla celý podnik připravit, jakož i jejich vzájemná komunikace byla výrazně intenzivnější a rozsáhlejší, než se dosud předpokládalo. Je sotva možné si představit, že by uherský král při všech obtížích v Čechách a Uhrách rozehrál tak extenzivní propagandistickou kampaň pouze s cílem odvrátit podezření od svých pokusů uchopit moc v Praze. Ještě méně uvěřitelné je, že by byl také Visconti ochoten vydržovat za Alpami své vyslance a podílet se tak na Zikmundově gigantickém „zastíracím manévru“. Proti této možnosti by hovořily již značné finanční náklady na vyslání každého poselstva.

Zikmundovou snahou skutečně realizovat Václavovu římskou jízdu by bylo možné vysvětlit také jeho pokusy navázat spojenectví s klíčovými vládci ovládajícími přístupové cesty do Itálie (Habsburkové, Wittelsbachové, hrabata z Celje, Ortenburgu a Gorice, salcburský arcibiskup a pasovský biskup). Na druhou stranu zřejmě již od počátku muselo být jasné, že dohoda mezi Lucemburky a Leopoldem Habsburským, resp. Řehořem Schenkem, horlivými zastánci Ruprechta Falckého, přicházela v úvahu jen stěží. Snad zde Zikmund spoléhal na ostatní, s ním spřízněné členy habsburského rodu, kteří měli svého příbuzného přesvědčit. Důležitým argumentem jsou pak vlastní depeše Simona da Crema, vyslance nacházejícího se v Zikmundově doprovodu, v nichž se několikrát zcela explicitně hovoří o konkrétních záměrech uherského krále v souvislosti s tažením. Z těchto pramenů rovněž vyplývá, že se Václav těšil relativní volnosti, a tudíž ani jeho postavení „zajatého krále“ v zásadě nevyklučovalo uskutečnění – nepochybně značně bizarní – římské jízdy. Žádná mantovská ani jiná depeše nám však pochopitelně nikdy nedovolí zcela nahlédnout do Zikmundovy mysli; jakýkoli pramen tohoto druhu totiž vždy poskytuje přinejlepším takový obraz, jaký poslední Lucemburk sám zanechat chtěl. Musíme tak zvážit různé možnosti a přitom si neustále klást tradiční otázku „cui prodest“. Ani tak ovšem nebude možné dojít ke zcela „exaktním“ závěrům.

Domnívám se, že Václavova plánovaná římská jízda nebyla v rozporu se Zikmundovými mocenskými zájmy. Ty se v této době soustředily především na ovládnutí Čech, které by mu výrazně pomohlo jednak při upevňování jeho stále nejisté pozice v Uhrách a zároveň by vytvořilo předpolí pro opětovné prosazení vlády lucemburské dynastie na území Říše (tentokrát již v režii uherského krále). Pokud by k Václavovu italskému tažení došlo, Zikmund by tím elegantně dosáhl dočasného vytlačení svého bratra z jeho vlastní panovnické domény, zatímco by zde sám mohl nerušeně

172) V. ŠTĚPÁN, *Moravský markrabě Jošt*, s. 534. Autor dále tvrdí, že Zikmund „pod záminkou přípravy římské cesty“ odjel z Prahy. Tažení pak prý mělo zhatit vylovení Ladislava z Anjou v Dalmácii (k tomu však ve skutečnosti došlo až o rok později) a Viscontiho smrt.

konsolidovat moc, důkladně „vysát“ příjmy království a zajistit si nové spojení a podporovatele.¹⁷³ Konečně by se také zbavil (zcela pravdivého) nařčení, že svého bratra drží v zajetí, a jeho titul „správce“ Českého království by tím – v případě pobytu právoplatného krále v Itálii – nabyl legitimního obsahu.

K tomu přistupovala ještě vcelku reálná možnost, že by se Václav IV. z Říma již nikdy nevrátil. Situace na Apeninském poloostrově, kde se právě schylovalo k nové válce mezi Viscontim a ze všech stran obklíčenou Florencií, se vyznačovala značnou nestabilitou a Václav jakožto římskoněmecký panovník se mohl stát jako již mnoho králů před ním mocným katalyzátorem místních konfliktů.¹⁷⁴ Existovalo tedy nebezpečí, že Václava potká podobný konec jako o století dříve jeho praděda Jindřicha VII., spočinuvšího v pisánském dómu.¹⁷⁵ V takovém případě by se Zikmundovy nároky na český trůn sotva někdo odvážil zpochybnit. Je třeba dodat, že tato možnost nebyla vůbec nepravděpodobná, protože Václavovy vyhlídky nevypadaly nejlépe: Visconti, na jehož pomoc měl být plně odkázán, sice ovládal většinu severní Itálie a jeho území sahala až do Toskánska, Romagne a Umbrie, nicméně papež Bonifác IX. Lucemburkům rozhodně nepřál a neoficiálně podporoval Ruprechta. Nelze dokonce vyloučit, že právě na to Zikmund spoléhal a šlo mu pouze o to, aby bratra „uklidil“ do Itálie a – aniž by s ním měl další plány – ponechal ho tam na pospas místním rozháraným poměrům.

Pokud by však přes všechny překážky Václav s Viscontihou podporou přece jen dosáhl císařské hodnosti a vrátil se vítězně do Čech, i z takové situace mohl Zikmund profitovat. Jeho zásluhy o povznesení dynastie na úkor Ruprechtovy strany by vzrostly a Václav by se jistě musel bratrovi za jeho „pomoc“ bohatě odměnit. Císařský titul by navíc zůstal zachován v rodě Lucemburků, což by znamenalo i větší šance pro Zikmunda samotného v budoucnu tuto prestižní hodnost získat. Ve světle Václavovy dosavadní neschopnosti by ani jeho nová císařská důstojnost nemusela znamenat Zikmundovo ohrožení. Jinými slovy, ať už by osud výpravy dopadl jakkoli, uherský král na ní mohl pouze získat. Snad proto vyvinul na její přípravu značné úsilí.

Na základě výše analyzovaných pramenů a na ně navazujících úvah se tak zdá vcelku nepochybně, že Zikmund alespoň zpočátku Václavovu římskou jízdu skutečně zamýšlel realizovat. Zbývá proto vysvětlit, proč se tak nakonec nestalo; jinými slovy se lze ptát, kdy byl celý podnik opuštěn. Prameny, které o přípravách tažení hovoří, pocházejí vesměs z období od počátku ledna do konce srpna 1402. Ani

173) Obdobně uvažoval již J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 336: „Dobře promyšlené vzdálení obou členů rodu, Václava IV. a markraběte Prokopa, z jejich dědičných držav mělo Zikmundovi usnadnit úplné převzetí moci v českém státě a po dohodě s Joštem se stát skutečným a neomezeným pánem v zemi.“ Hodnocení se týká situace v únoru 1402.

174) Na tento aspekt římských jízd poukázal F. TRAUTZ, *Die Reichsgewalt*, s. 64. K napjaté situaci v Itálii v létě 1402 viz D. M. BUENO DE MESQUITA, *Giangualeazzo Visconti*, s. 281–292; F. COGNASSO, *Il ducato visconteo*, s. 64–67.

175) Základní práci o italské expedici Jindřicha VII. zůstává William Marvin Bowsky, *Henry VII in Italy. The Conflict of Empire and City-State, 1310–1313*, Westport 1974 (reprint vydání z roku 1960); viz též Roland PAULER, *Die deutschen Könige und Italien im 14. Jahrhundert. Von Heinrich VII. bis Karl IV.*, Darmstadt 1997, s. 46–114.

díki těchto zpráv ovšem nelze vždy zcela nekriticky přijmout. Připomeňme, že přítomnost Václava IV. v Zikmundově doprovodu dodávala uherskému králi jakožto správci Českého království jakési zdání legitimacy. Ten proto mohl dál záměrně vyvolávat dojem, že římskou jízdu svého bratra připravuje, aniž by ji měl ve skutečnosti v úmyslu uskutečnit. Stejně tak – ani po hypotetickém opuštění římské jízdy – nepřicházelo v úvahu „vrátit“ Václava zpět do Čech, kde již propuklo povstání proti Zikmundovi. Již z těchto a dalších důvodů není možné s jistotou určit, kdy vlastně plán tažení ztroskotal. Následující úvahy tak mají charakter pouhé hypotézy.

Připomeňme hlavní překážky, které mohly zkřížit projekt římské jízdy. Jak již bylo řečeno, jednání na Schaunbergu zřejmě nedopadla tak, jak si Zikmund představoval. Především se mu nepodařilo získat na svou stranu některé důležité aktéry (Leopold Habsburský, salcburský arcibiskup), což bylo nutností pro realizaci „přímé cesty“ do Itálie. I přesto zbývaly ještě dvě další přístupové cesty: jedna přes Villach a Tarvisio protínající rakouské země, druhá skrze území Uherského království a dále panství Habsburků, hrabat z Celje a Gorice. Na základě Zikmundova listu pro Francesca Gonzagu vydaného 17. července 1402 na Schaunbergu se zdá, že se uherský král rozhodl pro druhou z nich.¹⁷⁶ Tomu by ostatně odpovídala i klíčová úloha Heřmana z Celje v celém podniku, jež je doložena více prameny. Argument části historiografie, která za rozhodující faktor neúspěchu tažení považuje zapovězení volného průchodu ze strany vévody Leopolda a arcibiskupa Řehoře, tedy neobstojí – Zikmund římskou jízdu teoreticky stále mohl provést.

Pro její nastoupení bylo nutné přesunout se ze Schaunbergu do Vídně, takže ani zastávka v rakouské metropoli nemusela nutně znamenat rezignaci v celé záležitosti, jak to naznačuje pozdější obvinění krále Václava.¹⁷⁷ Ostatně ve smlouvě mezi Zikmundem a Habsburky ze 16. srpna se s Václavovou římskou korunovací stále počítalo, jen ji nyní měli mít v gesci rakouští vévodové.¹⁷⁸ Je dokonce možné se ptát, zda právě tento úmysl nestál za Zikmundovým rozhodnutím zanechat Václava ve Vídni a pokračovat do Bratislavy pouze se zajatým Prokopem. Pokud by totiž Zikmund na Václavovo tažení zcela rezignoval a místo toho jej chtěl pouze držet v zajetí, proč bratra také neodvedl s sebou do Uher, kde na něj mohl mnohem snadněji dohlížet? Samozřejmě můžeme namítnout, že český král měl představovat jakousi Zikmundovu „zástavu“ Habsburkům, mající zajistit plnění jeho závazků vůči nim.¹⁷⁹ Články srpnové dohody ale o ničem takovém nehovoří a naopak nasvědčují spíše první možnosti. Co by ostatně Zikmund takovouto klauzulí získal,

176) Příloha VI. O této cestě Zikmund uvažoval již v únoru 1402, jak o tom svědčí jeho list Viscontimu: *Documenti diplomatici* I, s. 371–373, č. 246; DRTA V, s. 190–192, č. 150.

177) F. M. PELCL, *Lebensgeschichte* II, Urkundenbuch, s. 103–104, č. 198: *Idem frater noster* [tj. Zikmund] *publice proferebat nos velle Romam ducere et circa sacrum Romanum imperium conservare imperialibus infulis coronandos. Nichilominus idem frater noster immemor sue sponsonis et fidei mutato consilio personam nostram captionis astrictam vinculis versus Wyennam transtulit detinendam...* Jedná se o jakýsi výtah z Václavova manifestu, k jehož vydání muselo dojít v létě 1404, viz *Codex Přemyslaeus*, s. 202–203, č. 303.

178) CDM XIII, s. 221–222, č. 212.

179) Tak tento akt interpretovali např. T. LINDNER, *Deutsche Geschichte* II, s. 214; K. WEISS, *König Ruprecht*, s. 33; F. M. BARTOŠ, *České dějiny* II/6, s. 198; J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 340.

pokud by ji nemínil vážně? Kdyby chtěl bratra toliko uvěznit ve Vídni, jistě by ani on, ani Habsburkové nepovažovali za důležité zahrnout – v takovém případě zcela absurdní – plán římské jízdy Václava IV. do tohoto dokumentu.¹⁸⁰

Přijmeme-li tvrzení, že Václavovo tažení měli skutečně zorganizovat rakouští vévodové, znamenalo by to, že během zhruba jednoho měsíce došlo k další změně itineráře cesty. Habsburkové by totiž jistě zvolili průchod přes svá vlastní území namísto podstatně delší „uherské“ cesty. V takovém případě by jako Václavův doprovod na tažení do Itálie mohly posloužit pouze nepočetné habsburské oddíly (Zikmundovo vojsko se zřejmě přesunulo s ním do Uher), jimž by stačilo eskortovat krále na území milánského vévody, který by se již v souladu s předchozím plánem postaral o zbytek. Podobné neustálé změny můžeme v tomto ohledu ale v pramenech pozorovat takřka kontinuálně již od února 1402. Proto se zdá, že Zikmund měl v záloze plánů více a flexibilně reagoval na stále se měnící mocensko-politickou situaci.

Konečně je třeba spíše odmítnout názor, podle něhož mělo tažení ztroskotat na nepokojích v Uhrách, které by bývaly zablokovaly cestu Václava IV. do Itálie vedoucí přes toto království. Odpor proti Zikmundovi se v této době teprve začal vzmáhat v Dalmácii, odkud byla navázána komunikace s pretendentem uherského trůnu, neapolským králem Ladislavem z Anjou. O vzpouře města Zadaru koncem srpna 1402 se Zikmund mohl dozvědět během pobytu v Bratislavě, tedy zhruba současně se zprávou o skonu milánského vévody. Skutečné povstání však v Uhrách vypuklo teprve na konci téhož roku. Ani král toto nebezpečí zprvu zřejmě nepovažoval za natolik závažné, když se – namísto potlačení odboje ve svém vlastním království – rozhodl pro tažení do Čech.¹⁸¹

Jak ovšem víme, Václavova římská jízda nikdy podniknuta nebyla a stále zbývá odpovědět na otázku proč. Jako nejlogičtější vysvětlení jejího neuskutečnění se jeví již zmiňovaná Viscontioho smrt 3. září 1402. Lze naprosto souhlasit s názory některých badatelů, že skonem milánského vévody, který uvrhl severní část Apeninského poloostrova do nepřehledného vnitřního konfliktu, celý podnik definitivně padl.¹⁸² Zikmund se o úmrtí svého hlavního italského spojence dozvěděl až někdy v polovině září. Král tou dobou pobýval v Uhrách, kde získával podporu pro Albrechta IV.

180) Připomeňme, že smlouva mezi Zikmundem a Habsburky nebyla žádným veřejným dokumentem, takže nemohla plnit funkci „manifestu“, natožpak hrát nějakou roli v Zikmundově propagandě. Naproti tomu je ovšem třeba připustit ještě hypotetickou možnost, že se klauzule do smlouvy dostala pouze s cílem oklamat Václava IV. To by ovšem znamenalo předpokládat jeho vliv na znění dokumentu, což se nejvíce jeví jako příliš pravděpodobné.

181) Ke vzpouře v Uhrách a snahám Ladislava z Anjou získat uherský trůn viz Elemér MÁLYUSZ, *Kaiser Sigismund in Ungarn 1387–1437*, Budapest 1990, s. 65–67; Pál ENGEL, *The Realm of St Stephen. A History of Medieval Hungary, 895–1526*, London – New York 2001, s. 207–208; J. K. HOENSCH, *Kaiser Sigismund*, s. 111–114; W. BAUM, *Císař Zikmund*, s. 57–58; Daniela DVOŘÁKOVÁ, *Rytier a jeho král. Stíbor zo Stiboric a Žigmund Luxemburský. Sonda do života stredovekého uhorského šľachtica s osobitým zreteľom na územie Slovenska*, Budmerice 2003, s. 83–94; nově a z širší perspektivy Julia BURKHARDT, *Ein Königreich im Wandel: Ungarn um 1400*, BPHM 11, 2016, s. 407–437.

182) K dezintegraci viscontiovských území bezprostředně po smrti Giangaleazza viz Gino FRANCESCHINI, *Dopo la morte di Gian Galeazzo Visconti*, ASL 72/74, 1945/1947, s. 49–62; D. M. BUENO DE MESQUITA, *Giangaleazzo Visconti*, s. 298–301.

jako svého nástupce, což mu mělo zajistit vojenskou pomoc Habsburků při následném tažení do Čech proti vzbouřencům vedeným Joštem. Tento úmysl ostatně odpovídal i dikci depeší Simona da Crema: Zikmund se měl vrátit do Čech a „dát království do pořádku“.¹⁸³ V tomto smyslu lze také spíše odmítnout v tehdejší Itálii poměrně hojně rozšířené přesvědčení, že se tažení měli zúčastnit oba Lucemburkové. Podle podstatně lépe zpraveného mantovského vyslance se sice Zikmund údajně hodlal připojit k výpravě, jakmile zpacifikuje opozici v Čechách, avšak ani toto tvrzení nepůsobí příliš přesvědčivě – spíše bylo jeho úmyslem zde již zůstat.¹⁸⁴

Že to byla právě Viscontiho smrt, jež způsobila jednoznačný konec Václavovy římské jízdy, nepřímou vyplývá také z údajů, které ve svém deníku přináší bellunský kanovník Clemente Miari. Ten zde zaznamenal několik zpráv o diplomatické misi Giorgia Cavalliho, viscontiovského vyslance, jenž měl zřejmě na dvoře hraběte z Ortenburgu spoluorganizovat Václavovo tažení do Itálie. Když však vyšlo najevo, že je jeho pán po smrti, okamžitě přerušil jednání a vrátil se i s celým doprovodem zpět do Pavie.¹⁸⁵ Pravděpodobně v důsledku radikální a pro Lucemburky krajně nepříznivé změny mocensko-politické konstelace na Apeninském poloostrově tedy celý projekt nejpodivnější římské jízdy středověku definitivně padl, a král Václav IV. tak zůstal více než rok ve Vídni pod „dohledem“ Habsburků.¹⁸⁶

183) Příloha III a V.

184) Vlastní účast na tažení Zikmund ještě v únoru 1402 ohlašoval ve svých listech Viscontimu. Buď si tedy již tehdy pohrával s myšlenkou, že Václava do Itálie „vyšle“ samotného toliko v doprovodu Heřmana z Celje, nebo své plány přehodnotil pod vlivem nepříznivých okolností, za něž by bylo možné považovat právě nepokoje v Čechách. Ke změně jeho názoru v tomto směru muselo dojít nejspíše v polovině července, neboť v citovaném listu Francescu Gonzagovi ze Schaunbergu Zikmund se svou účastí na tažení již zjevně nepočítal.

185) C. MIARI, *Chronicon*, s. 85–86.

186) Přesto nelze vyloučit ani tu možnost, že ke ztroskotání, resp. odložení výpravy došlo již na Schaunbergu či spíše až ve Vídni z nám zcela neznámých příčin. Za ty by bylo možné považovat např. hypotetický konflikt mezi Zikmundem a Václavem nebo nedostatek financí. Viscontiho smrt by pak v tomto kontextu znamenala pouze definitivní konec tažení odsouzeného ke krachu již krátce předtím. Neúspěšných pokusů o nastoupení římské jízdy bylo ostatně v pozdním středověku mnohem více než těch skutečných.

Ediční příloha

I.

4. červen [1402], Praha

Simone da Crema, vyslanec mantovského vládce Francesca Gonzagy, informuje svého pána o průběhu diplomatické mise na dvůr krále Václava IV.: hovoří neurčitě o „záležitostech Říše“, zmiňuje příchod saského vévody do Prahy s tím, že se očekává též míšeňský markrabě.

Originál in: Archivio di Stato di Mantova, Archivio Gonzaga, busta 439, č. 35. – Papír; na dorsu přitištěná uzavírací pečeť pod papírovým krytem; v levém horním rohu pozdější rukou připsáno 1401. [sic] 4. giugno, v pravém horním rohu pak stejnou rukou Praga.

Magnifico et excelsso signore mio singularissimo. L'ultimo de mazo per uno chavalari del'inlustro principio ducha de Milano¹ ala m(agnificenz)a v(ostra) notificai, quanto era di bixogno. E quelli modi, che ala prefata m(agnificenz)a scrise, mi pare, che se mandi asiquicione più presto, chi si poè etc. Le chose di qua, penso, chi prociderà meo e fino a pochi di notificarò, chome sarà deliberato i fati sopra del'imperio. El ducha di Sansogna² zonse qui el primo di zugno. El serenissimo re de Hongaria gaude incontra cum gran festa. El marchexe di Missina³ s'[a]speta;^{a)} czonte lui se diliberarà quel, chi sia da fare, e deliberato subito lo notificarò ala prefata m(agnificenz)a etc. Data in Praga, a di IIII^{or} de zugno. Dela^{b)} m(agnificenz)a v(ostra) minimo servitore Simiino da Crema cum debita rechomendacione.^{b)}

[*in verso*] Magnifico et excelsso domino domino Francischo de Gonzaga, Mantue etc., domino suo singularissimo.

a) začátek slova nečitelný kvůli poškození papíru. – b-b) odsazeno vpravo dole pod hlavním textem.

II.

6. červen 1402, Praha

Simone da Crema, vyslanec mantovského vládce Francesca Gonzagy, informuje svého pána o průběhu diplomatické mise na dvůr krále Václava IV.: popisuje neúspěšná jednání mezi králem Zikmundem a purkrabími královských hradů a následný odjezd uherského krále v čele vojska proti markraběti Prokopovi; dále zmiňuje přítomnost cremonského biskupa v Praze a hodnotí pesimisticky vývoj situace.

Originál in: Archivio di Stato di Mantova, Archivio Gonzaga, busta 439, č. 36. – Papír; na dorsu přitištěná uzavírací pečeť pod papírovým krytem; v levém horním rohu připsáno pozdější rukou 1402. 5. [později opraveno na 6.] giugno, v pravém horním rohu pak stejnou rukou Praga.

1) Giangaleazzo Visconti, milánský vévoda.

2) Vévoda a kurfiřt Rudolf III. Saský.

3) Markrabě Vilém I. Míšeňský.

Magnifico et excelsso signor mio singularissimo. Scrito questo altro breve ave-ne chaxo, che 'l chorero convene induxare e in questa induxia el serenissimo re de Hongaria si ave parlamento cum i chastelani, chi guarda el texor del serenissimo re de Romani, e in conclusione se partì in dexachordo e cum homo desperado si montò a chavalò, armado, contra la volontade di soy amixi dicendo luy: „Chi me ama, me segua! Io si volgio trovare el marchexe Prochopio⁴ per eser ale mane chum luy!“ E partise eri dale 24 hore cum una gran pioza achonpagnato forse^{a)} d(e) D^{cb)} chavali, siché le chose non procede, chome se sperava, ché non abiando achordo^{c)} cum quelì, chi àno i danari, non se porà far nula, ché chostuy re de Romani è tanto mal disposto a far bene, che non poremo eser più. E pertanto prego, la prefata m(agnificenz)a v(ostr)a volgia subito mandar asequicione le chose, che per altro scrise a dì [l']ultimo^{d)} de mazo, perché se 'l veschovo di Cremona⁵ vede, che le chose non debia aver bon fine, non ne vole aspetar et io me ne vertii cum luy. E penso, che per le promesse, che più volte m'è fato lo prefato re de Hongaria, se fare né la facenda etc. Dat(a) in Praga, a dì VI de zugno 1402. Dela^{e)} m(agnificenz)a v(ostr)a minimo servitore Simiino da Crema cum debita rechomendacione.^{e)}

[in verso] M(agnific)o et excelsso domino domino Francisco de Gonzaga, M(an-tue) etc., domino suo singularissimo.

a) písmeno r nadepsáno nad řádkem. – b) v originále je uvedeno d.d.^c, což lze nejspíše rozvést jako číslovku 500. – c) písmeno r nadepsáno nad řádkem. – d) začátek slova nečitelný kvůli poškození papíru. – e-e) odsazeno vpravo dole pod hlavním textem.

III.

6. červenec 1402, Vlašim

Simone da Crema, vyslanec mantovského vládce Francesca Gonzagy, informuje svého pána o průběhu diplomatické mise na dvůr krále Václava IV.: sumarizuje předchozí depeši, kde se líčila roztržka mezi králem Zikmundem a markrabětem Joštem a také přípravy na římskou jízdu krále Václava; dále popisuje odchod královských bratrů z Prahy, jejich příchod na Vlašim a vojenské akce Zikmundova vojska proti hradům markraběte Prokopa; obsáhle rozebírá záměry uherského krále, který má prý v úmyslu vypravit Václava na korunovaci do Itálie v doprovodu hraběte z Celje a sám se vrátit do Čech, „dát království do pořádku“ a poté následovat svého bratra; konečně Simone zmiňuje přítomnost milánského poselstva, jehož kurýry využívá.

Originál in: Archivio di Stato di Mantova, Archivio Gonzaga, busta 2391, č. 44. – Papír; na dorsu přitištěná uzavírací pečeť pod papírovým krytem; v levém horním rohu připsáno pozdější rukou 1402. 6. luglio.

4) Moravský markrabě Prokop.

5) Pietro Grassi, cremonský biskup.

Magnificho et excelso signore mio singularissimo. A dì 24 de zugno per uno chorrero del'inlustro principio ducha Milano ala m(agnificenz)a v(ostra) notificchai, quanto era de bixogno: prima chome el serenissimo principio re de Hongaria era mal contento del suo choxino el marchexe Giosto,⁶ perché 'l prefato marchexe non g'avia zugato, né zugarà di bon zogo e dal'ora in qua el prefato serenissimo re in tuto sia conosuto^{a)} e ogno dì conose, che 'l prefato marchexe non g'è stato liale, e pertanto ancho dì si 'l reputa inemigo etc. Apreso ala^{b)} prefata m(agnificenz)a notificchai i modi, che 'l prefato serenissimo re avia^{c)} dito de tenere per la venuta del suo fratello serenissimo re di Romani etc. A questo non è più bixogno duplichare, ch'io spero cum la gracia de Dio, che quel, che la prefata m(agnificenz)a senpre à desidrato e ogno dì desidra cum grande afecione, averà efeto etc.

Ad gaudium.

Magnificho et excelsso signore mio singularissimo. Notificho ala m(agnificenz)a v(ostra), chome a dì XXVIII^{or} de zugno tra le XV e le XVI hore el^{d)} serenissimo principio re de Hongaria cum el suo fratello serenissimo re di Romani, mal contento di tanto onore, usì di Praga cum gran festa. À intencione, che 'l prefato serenissimo re di Romani debia^{e)} desender in Etalia a tore le sue chorone. E trovase i prefati serenissimi regi a uno chastelo, chi s'apela Wlasim, chi è lonze da Praga VI mia todescha, e lì son' stati alcuni dì. Ed è stato di bixogno per alcune forteze de robadori, le quale el prefato serenissimo re de Hongaria à guadagnate, le quale forteze era del marchexe Prochopio, siché cum la gracia de Dio se procederà più avanzi etc. La intencione del prefato serenissimo [re]^{d)} de Hongaria si è più presto, che 'l pò, de condure el prefato serenissimo re di Romani fora de Boiemia e lì si de' eser ale confine de Boiemia. E l'inlustro principio conte da Cile,⁷ el quale el de' condure in Etalia aconpagnato de quela conpagnia, che 'l prefato serenissimo re de Hongaria ge darà, e incontanente anticiparà una honorevele anbasaria, la quale verà dal'inlustro principio ducha de Milano per informarse di modi, chi serà de tenere etc. El prefato serenissimo re de Hongaria dato, che l'averà el prefato serenissimo re di Romani nele mane del prefato conte, si de' tornar in Boiemia per meter el regnamo in hordene e subyto seguitare dredo etc. Le chose sta su questi termeni e spero, che hogno dì sucederà meo, e secondo, che sucederà de dì i dì e da locho a locho, ala prefata m(agnificenz)a lo notificarò, perch'io mi trovo in conpagnia de questi mei mazori horatori del prefato inlustro principio ducha de Milano, i quali vole, che i chavalari e choreri del prefato inlustro ducha me obidisa chome lore, e chosì senpre à fato nel tempo, che me son' trovato di qua etc. In Wlasim, a dì VI de luio 1402, in campo. Dela^{g)} m(agnificenz)a v(ostra) menimo servitor Simiino da Crema cum debita rechomendacione.^{g)}

[*in verso*] Magnificho et excelsso domino domino Francischo de Gonzaga, Mantue etc., domino suo singularissimo.

La^{h)} prima.^{h)}

6) Moravský markrabě Jošt.

7) Hrabě Heřman II. z Celje.

a) opraveno z conosuco. – b) poslední písmeno a připsáno nad řádkem. – c) poslední písmeno a připsáno nad řádkem. – d) částečné poškození papíru. – e) na počátku slova poškození papíru. – f) poškození papíru. – g-g) odsazeno vpravo dole pod hlavním textem. – h)-h) odsazeno pod textem.

IV.

7. červenec [1402], Nancech/Nantech (?)

Simone da Crema, vyslanec mantovského vládce Francesca Gonzagy, informuje svého pána o průběhu diplomatické mise na dvůr krále Václava IV.: popisuje odchod krále Zikmunda z Vlašimi a jeho příchod do městečka jménem Nancech, oznamuje přijetí [Gonzagova] listu pro uherského krále spolu se dvěma opisy a připojuje několik dojmů ohledně Václavova chování.

Originál in: Archivio di Stato di Mantova, Archivio Gonzaga, busta 2391, č. 45. – Papír; na dorsu přitištěná uzavírací pečeť pod papírovým krytem; v levém horním rohu připsáno pozdější rukou 1403. [později tužkou přepsáno na 1402] 7. luglio.

Magnifico et excelsso signore mio singularissimo. Scrito questo altro breve el serenissimo principio re de Hongaria volse, che 'l chavalaro induxiase^{a)} fino l'altro di seguente, e quel di proprio se leve de chanpo da Wlasim e venesemo V mia todescha più avanti a uno opido, che s'apela Nancech, chi è sula drita via a venir in Italia, cum è dito nel'altro breve etc. Dal chavalari, portatore di questo, recevi uno breve cum I^a letera al prefato serenissimo re cum II chopie, e perché 'l prefato serenissimo re si è tanto afanato in questo suo chanpo, non me pare anchora de presentarli la letera. Si le chose procede, chom'è comezado, penso, ch'io me dilibaro de non presentarla etc. Scrito questo se levamo de chanpo per venir più avanti. El serenissimo re di Romani se chomenza alegrarse, ché fino a qui è stato asa' gramo e poy, che 'l fu destenuto, senpre à vestito una pelanda de beretino fodrada de volpe per questo sorado etc. Anchoe s'è vestito d'una pelanda de nero fodrada de tela e si à portato uno astore in pugno. Altro non g'è de novo sono questo, che ancho se de'ssere el suo ronzino da uno X^c, el conviene, che 'l ge ne fuse prestado uno altro, e se 'l mio avese avuto mior se l'altra quel, chi averia schuxado etc. Io spero, che 'l bon prefato re de Hongaria sarà tenir modo, che 'l verà più in ponto, che 'l non è venuto fino a qui. Io scrivo tuto fora, la prefata m(agnificenz)a, mi schuxo. In^{b)} chanpo a Nantech, a di VII de luio, cum debita rechomendacione Simino da^{c)} Crema.^{b)}

[in verso] Magnifico et excelso domino domino Francischo de Gonzaga, [Man] tue^{d)} etc., domino suo singularissimo.

Sechonda.^{e)}

a) následuje přeškrtnáno uno di. – b-b) odsazeno vpravo dole pod hlavním textem. – c) da přeškrtnutím opraveno z dach. – d) část slova původně napsaná na papírovém krytu pečeti. – e) odsazeno pod textem.

V.

9. červenec 1402, Český Krumlov

Simone da Crema, vyslanec mantovského vládce Francesca Gonzagy, informuje svého pána o průběhu diplomatické mise na dvůr krále Václava IV.: sumarizuje svou předchozí depeši ze 6. července a poté také dvě další, kde se líčilo putování královských bratrů a jejich příchod do [Českého] Krumlova; dále uvádí, že se zde mají odehrát jednání mezi králem Zikmundem, hrabětem z Celje a poselstvy rakouských a bavorských vévodů, salcburského arcibiskupa a pasovského biskupa; Zikmund se má poté přesunout na hrad Schaunberg, kde dojde k osobnímu setkání s řečenými knížaty a preláty; v případě, že se podaří dosáhnout dohody, má Václav přijít do Itálie „přímou cestou“, pokud ne, má se vydat přes Uhry a následně v doprovodu hraběte z Celje skrze jeho území, načež bude vypraveno poselstvo k milánskému vévodovi.

Originál in: Archivio di Stato di Mantova, Archivio Gonzaga, busta 2391, č. 46. – Papír; na dorsu přitištěná uzavírací pečeť pod papírovým krytem; v levém horním rohu připsáno pozdější rukou 1402. 9. luglio.

Magnifico et excelsso signore mio singularissimo. A dì VI de questo per uno chavalare del'inlustro principe ducha de Milano ala m(agnificenz)a v(ostra) notifachai, chome el serenissimo principe re de Hongaria cum el suo fratello serenissimo re di Romani a dì XXVIII^{or} de zugno tra le XV e le XVI hore se partino de Praga a intencione, che 'l prefato serenissimo re di Romani debia desender in Etalia a tore le sue chorone etc. e che 'l prefato serenissimo re de Hongaria dato, che l'averà el prefato serenissimo re di Romani nele mane del'inlustro principe conte da Cile, debia retornare in Boiemia e meter el regnamo in hordene e posa subito seguir dredo etc. Apreso ala prefata m(agnificenz)a notifachai II breve, su i quali se contenia, chome i prefati serenissimi regi s'alozava da locho a locho, de che cum la gracia de Dio i prefati serenissimi regi a dì VIII di questo son' zonti a Cremnau, chi è sule confine de Boiemia, e de chastelo del signor de Roxmbergo.⁸ E lì el prefato serenissimo re de Hongaria non à trovato i principi e signori, che ala prefata m(agnificenz)a notifichai, zoè i duxi d'Astoricho,⁹ né i due duxi de Bavera, chi son' el duxe Ernest e 'l duxe^{a)} Anricho,¹⁰ né 'l conte da Cile etc. Ma domane a cena de' eser qui el prefato conte da Cile, cum el quale vene le anbasarie^{b)} di prefati principi, et eciamdio del arciveschove de Salzborgo¹¹ e del veschove de Patavia,¹² el quale, se spera, chi sarà chanzelero in locho del patriarcha d'Antiochia¹³ etc. Dechè el prefato serenissimo re de Hongaria à fato questo parlamento, subito cum pocha dela soa zente vole andar sul Danubio a una tera, chi s'apela Sunborg, e li de' eser i prefati principi e cum lor' vole aver parlamento, a zoè che la venuta del prefato serenissimo re di Romani abia

8) Jindřich z Rožmberka.

9) Rakouští vévodové, pravděpodobně Vilém a Albrecht IV. Habsburský.

10) Vévodové Arnošt Bavorsko-Mnichovský a Jindřich XVI. Bavorsko-Landshutský.

11) Řehoř Schenk z Osterwitz, salcburský arcibiskup.

12) Jiří z Hohenlohe, pasovský biskup.

13) Václav Králík z Buřenic, antiochijský patriarcha a kancléř Václava IV.

più tosto efeto, ché la intencione del prefato serenissimo re de Hongaria si è, che, se 'l porà aver achordo cum i prefati principi per la via drita, el prefato serenissimo re di Romani subita desenda; in chaxo che noe, el prefato conte da Cile per l'Ongaria si debia menar el prefato serenissimo re di Romani fina a Cile e subito mandar anbasaria^{c)} solena o lui in persona al prefato^{d)} inlustro principio ducha de Milano per informarse, chome el prefato serenissimo re di Romani debia intrare etc. Altro per questo ala prefata m(agnificenz)a non notificho. Subito, chome i fati procederano, ala prefata m(agnificenz)a lo notificaroe etc. Data a Cremnau, a dì VIII^{or} de luio 1402. Dela^{e)} m(agnificenz)a v(ostra) minimo servitore Simiino da Crema cum debita rechomendacione.^{f)}

[*in verso*] Magnificho et excelsso domino domino Francischo de Gonzaga, Mantue etc., domino suo singularissimo.

a) následuje přeškrtané Fedri. – b) písmena sa doplňena nad řádkem. – c) písmena sa doplňena nad řádkem. – d) následuje přeškrtnuté ser. – e-e) odsazeno vpravo dole pod hlavním textem. – f) první písmeno e ve slově rechomendacione nadepsáno nad řádkem.

VI.

[17. červenec 1402]¹⁴, *Schaunberg*

Král Zikmund píše Francescu Gonzagovi, vládci Mantovy, o svých plánech týkajících se římské jízdy krále Václava IV.: očekává příchod bavorských a rakouských vévodů, salcburského arcibiskupa a pasovského biskupa a doufá, že s nimi uzavře spojení; poté se má Václav odebrat s hrabětem z Celje na jeho rodové sídlo, načež Zikmund vyšle poselstvo do Mantovy.

Soudobý opis in: Archivio di Stato di Mantova, Archivio Gonzaga, busta 2185, sub dato.

Copia.

Sigesmondus, Dei gracia rex Hungarie etc., sacri Romani imperii generalis vicarius et regni Boemie gubernator etc., magnifico viro domino Francisco de Gonzaga, pro sacro Romano imperio vicario generali et domino Mantue, amico nostro carissimo, salutem et interne caritatis augmentum. Disponente Altissimo, qui regum vias dignatur ad vota dirigere, factum nostrum, quod cum serenissimo principe domino Venceslao, Romanorum rege semper augusto et Boemie rege, illustri fratre nostro carissimo, cordialissime et veluti inter omnia nobis incumbencia potissimum de progressu ad sacri Romani imperii assecutionem fiendo a dudum peragere attempavimus, nunc ad tam desideratum modum et ordinem deduximus, quod eundem amantissimum nostrum fratrem huc salubriter adduximus absque impedimento prestolantes denique illustrem^{a)} principum dominorum Bavarie et Austrie ducum,

14) Denní datum je opraveno a rok vydání doplněn podle Zikmundova itineráře a historického kontextu.

necnon reverendissimorum patrum Salczeburgensis archiepiscopi et Patavie episcopi celerem adventum cum eisdem auspice Deo unionem et amicabilem confederationem initari [di]sponentes^{b)}. Deinde ordinatione reali, quod ipse dilectissimus frater noster cum spectabili domino Hermano, comite Cilii, versus et ad eandem Cilii procedet, unde tandem per solemnes et certos ambaxiatores nostros, quos ad vos propter celerem recessum nostrum et dicti fratris nostri iam comode transmittere nequivimus, vobis super hiis, que a maiestate nostra requisivistis et petistis, curabimus distinctius respondere offerentes etiam nos ad singula, que vobis veluti sincero nobis amico in beneplacitum exhibere possumus, leta mente paratum. Dat(um) in Scharomberg, die XVII mensis Junii.

A^{c)} tergo: Magnifico domino Francisco de Gonzaga, pro sacro Romano imperio vicario generali et domino Mantue, amico nostro carissimo.^{c)}

De^{d)} mandato domini regis Johannes, prepositus Quinqueecclesiensis, secretarius et cancellarius.^{d)}

a) sic. – b) na počátku slova poškození papíru. – c)–c) odsazeno vlevo dole pod textem. – d)–d) odsazeno vpravo dole pod textem.

VII.

21. červenec 1402, Schaunberg

Simone da Crema, vyslanec mantovského vládce Francesca Gonzagy, informuje svého pána o průběhu diplomatické mise na dvůr krále Václava IV.: reaguje na zaslání instrukce, aby získal od římského krále a/nebo Zikmunda Lucemburského listinu, v níž se má zmiňovat poselstvo Jana ze Schönfeldu do Mantovy a zdůrazňovat požadavek na Gonzagovu věrnost Říši, jakož i na boj proti jejím nepřítelům – Simone následně líčí svá jednání s oběma králi s cílem tuto písemnost opatřit, přičemž hovoří o očekávaném příchodu antiochijského patriarchy; konečně reprodukuje svůj rozhovor se Zikmundem.

Originál in: Archivio di Stato di Mantova, Archivio Gonzaga, busta 2391, č. 47. – Papír; na dorsu přitištěná uzavírací pečeť pod papírovým krytem; v levém horním rohu připsáno pozdější rukou 1402. 21. luglio.

Magnifico et excelso signore mio singularissimo. Per Rainaldo chorero a di XIII^{or} de questo recevi uno breve a me mandato dala m(agnificenz)a v(ostra), sul quale se contene, ch'io debia inpetrare dal serenissimo re di Romani et eciamdio dal suo fratello serenissimo re de Hongaria, chome vichario del'inperio etc.; o veramente, quando non se posese aver a tuti due, che dal'uno s'avesse, zoè I^a letera zenerale, sula quale se fese mencione del'anbasata fata ala^{a)} prefata m(agnificenz)a per meser Zoane da Sunfelt¹⁵ volendo, ch'i prefati serenissimi regi de novo confortase la prefata m(agnificenz)a, chi volese eser constante a far quel per lo tempo avenire, che per lo pasato

15) Jan ze Schönfeldu, rádce Václava IV.

e presente e forte e constante contra i rebeli del santo Romano imperio, e questo la prefata m(agnificenz)a vorave aver per certe chaxone, le quale ò ben intexe etc. Sapiate m(agnific)o s(ignore) mio, che a questo non ò lasato chosa a circhare, perché la prefata m(agnificenz)a avese soa intencione, perché da Dio non me poria venir mazor gracia, quanto serave, che la prefata m(agnificenz)a avese suo contentamento etc. I modi per mi tenudi sopra questa facenda son' questi. Prima, subito ricevuto el dito breve andai dal serenissimo re di Romani parlandoge sopra la dita facenda etc., dal quale in concluxione averia otenuto quel, ch'io domandava, ma non à posuto aver efeto, perché 'l è venuto sì ben fornito fino a qui, secondo che per^{b)} mie altre brevi ò notificato, che né chanzeler, né suzelo non è cum luy. Ma deman' fi^{c)} mandato per lo patriarcha d'Antiochia, el quale è tornato al gracia del serenissimo re de Hongaria, el quale de' portare la chorona, el piviale e tute le chose, donda s'apara el prefato serenissimo re di Romani etc., siché zonto el patriarcha circharò de mandare asequecione la dita facenda in questa forma, chi è ditato questa chopia ligata cum questo breve etc. Vezendomi non posir fornir apreso el prefato serenissimo re di Romani la dita facenda per le soprascrita chaxone, andai dal prefato serenissimo re de Hongaria, dal quale me credia subito eser fornito, perché le intendere è savio e la prefata m(agnificenz)a non domanda chosa, che lor' non deve se pregar voi etc. Dal prefato serenissimo re gracioxesimamente^{d)} me rispoxe, che fecese fare una chopia, in sula quale se contenesse aponto quel, che la prefata m(agnificenz)a domanda, e subito in questa forma la ditai e fè la scrivere in latino e de presente ge la presentai, la quale el lese tuta e subito me fece risposta in questa forma: che luy s'era deliberato, posa che l'avia conduto el fradelo a tal ponto, che volese o non volese, li convenia eser inperatore, pertanto tute le chose, che s'appartenia a far al fratelo, lui non se n' volia inpazare sono in confortar el fratelo, che in questo e in hogno chosa senpre deve fare quel, che la prefata m(agnificenz)a domanda, perché 'l savia veder, che la prefata m(agnificenz)a apreso el prefato inlustro principio ducha de Milano era stato più costante a mantener la lor' chaxa che signoria d'Etalia e in queste parole e molte altre chavalchasio ben uno mio todescho etc. Io si ò una simele chopia apreso a mi e sollicitarò, che la prefata m(agnificenz)a a tuto mio potere abia soa intencione, e se la dita chopia ala prefata m(agnificenz)a non parese^{e)} star bene in questo mezo, la prefata m(agnificenz)a me ne volgia mandar^{f)} una in quela forma, che la prefata m(agnificenz)a volese aver, perch'io penso, che avanzi che 'l patriarcha ne zonna, che ben porò aver la risposta, ma non starò però, se 'l dito patriarcha venese più tosto, de far in questa forma etc. Altro per questo non notifico etc. In Sunborgo, a dì XXI de luio 1402. Dela^{g)} m(agnificenz)a v(ostra) minimo servitore Simii[no]^{h)} da Crema cum debita rechomenda[cione].^{i)g)}

[in verso] Magnifico et excelso domino domino Francischo de Gonzaga, M(antue) etc., domino suo singularissimo.

a) následuje přeškrtnuté písmeno a. – b) nadepsáno nad řádkem. – c) sic. – d) sic. – e) písmeno e nadepsáno nad řádkem. – f) následuje několik přeškrtnutých písmen. – g–g) odsazeno vpravo dole pod hlavním textem. – h) poškození papíru. – i) poškození papíru.

SUMMARY

The Second Captivity of Wenceslas IV from the Italian Perspective

During the Middle Ages, many sovereigns found themselves in captivity. One of them was King of the Romans and of Bohemia Wenceslas IV, who experienced this shame twice. While his first imprisonment in 1394 was at the hands of the so-called “Union of Lords,” a group of magnates led by Moravian Margrave Jobst of Moravia, the second imprisonment in 1402–1403 was at the hands of Wenceslas’s brother and Hungarian King Sigismund, who captured Wenceslas in order to take control of the Kingdom of Bohemia. The presented study focuses on this second captivity and it will attempt to re-evaluate some of its aspects.

The impulse for the re-interpretation of this “unheard of” event and those leading up to it were the heretofore unknown dispatches by Mantuan envoy Simone da Crema, who in the spring and summer of 1402 was in the accompaniment of both kings and his letters provide valuable testimony about the events in question. Using their analysis and other available reports, the author attempts to reconstruct the first phase of Wenceslas IV’s captivity from his imprisonment in March 1402 to the transfer of the King to Vienna in September where he was left under the watchful eye of the Habsburgs. The focus is on preparations for the planned but never realised coronation journey to Rome by Wenceslas IV, which was organized by Sigismund Luxembourg himself.

As the Hungarian King also held Wenceslas in captivity, historians often consider reports in the sources about the organization of this Italian campaign a fiction that Sigismund only wanted to use as a distraction while legitimising his true intention: his takeover of power in the Czech lands. The dispatches by Simone da Crema, as well as a series of other reports, show however that Sigismund spent significant diplomatic efforts on preparations for his brother’s journey to Rome, which fundamentally didn’t contradict his interests. The sources also show that individual Northern Italian potentates were counting on Wenceslas IV’s journey (or one by both Luxembourg kings). Giangaleazzo Visconti, Duke of Milan and the chief supporter of Wenceslas IV on the Italian peninsula, even sent several documented embassies over the Alps to coordinate the arrival of the future emperor. Visconti’s death in September 1402, which plunged his extensive territory into internal conflicts, was probably the reason this “most peculiar Roman campaign of the Middle Ages” failed in the end.

The study includes a critical edition of six of Ambassador Simone da Crema’s dispatches addressed to his lord Francesco Gonzaga of Mantua and one letter from King Sigismund also meant for the Lombard ruler. All these sources significantly enrich our knowledge of Wenceslas IV’s second captivity and Sigismund of Luxembourg’s role in the affair while also (thanks to a series of references to the planned Roman campaign) shedding new light on rather intense contacts between the Central European space and Northern Italy at the time.